

ΕΡΓΟ

«Ανάπτυξη Οικοσυστήματος Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας (ΚΑΛΟ) στη Δυτική Αθήνα - Διαδημοτικό Κοινωνικό Δίκτυο ΚΟΙΝΩΝΩ»

Τομέας Δραστηριότητας 1.2

«Ανάπτυξη μεθοδολογιών και εργαλείων για τη συγκέντρωση στατιστικών στοιχείων σχετικά με την αποτύπωση του κοινωνικού προφίλ της γεωγραφικής περιοχής Δυτικής Αθήνας»

«Έκθεση για το Κοινωνικό Προφίλ της Δυτικής Αθήνας - Τα δεδομένα της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού»

Σεπτέμβριος 2023

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Το παρόν Παραδοτέο έχει εκπονηθεί και υποβάλλεται στο πλαίσιο υλοποίησης του Τομέα Δραστηριοτήτων (ΤΔ.1) με τίτλο «*Το Παρατηρητήριο Ανάπτυξης Οικοσυστήματος Κ.Α.Λ.Ο. στη Δυτική Αθήνα*» του Έργου «*Ανάπτυξη Οικοσυστήματος Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας (ΚΑΛΟ) στη Δυτική Αθήνα - Διαδημοτικό Κοινωνικό Δίκτυο ΚΟΙΝΩΝΩ*», το οποίο υλοποιείται από κοινοπραξία φορέων για λογαριασμό του Αναπτυξιακού Συνδέσμου Δυτικής Αθήνας (ΑΣΔΑ) στο πλαίσιο της εγκεκριμένης Στρατηγικής Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (Β.Α.Α.) «*Διαδημοτική Εταιρική Σχέση για την Ανάπτυξη της Δυτικής Αθήνας με αξιοποίηση της ΟΧΕ/ΒΑΑ 2014-2020*».

Συντάκτες Εγχειριδίου

Δρ. Γαβριήλ Αμίσης, Καθηγητής Δικαίου Κοινωνικής Ασφάλειας / Διευθυντής του Ερευνητικού Εργαστηρίου Κοινωνικής Διοίκησης του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής, Επιστημονικός Υπεύθυνος του Έργου «*Ανάπτυξη Οικοσυστήματος Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας (ΚΑΛΟ) στη Δυτική Αθήνα - Διαδημοτικό Κοινωνικό Δίκτυο ΚΟΙΝΩΝΩ*»

Λάμπρος Λαμπρινίδης, Εμπειρογνώμονας του Έργου «*Ανάπτυξη Οικοσυστήματος Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας (ΚΑΛΟ) στη Δυτική Αθήνα - Διαδημοτικό Κοινωνικό Δίκτυο ΚΟΙΝΩΝΩ*»

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΜΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

ΑμεΑ	Άτομα με Αναπηρία
βλ.	βλέπε
εδ.	εδάφιο
ΔΥΠΙΑ	Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης (πρώην ΟΑΕΔ)
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΚΤ	Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
ΕΛΣΤΑΤ	Ελληνική Στατιστική Αρχή
ΕΠ	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
ΕΠΑΝΑΔ	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού
ΕΠΚΔ	Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων
ΕΣΔΑ	Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Απασχόληση
ΕΣΚΕ	Εθνική Στρατηγική Κοινωνικής Ένταξης
ΕΣΠΑ	Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς
ΚΑΛΟ	Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία
Κοιν.Σ.Επ.	Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις
ΚΥΑ	Κοινή Υπουργική Απόφαση
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητική Οργάνωση
ΝΠΔΔ	Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
ΝΠΙΔ	Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου
Ν.	Νόμος
ΟΤΑ	Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης
παρ.	παράγραφος
ΠΔ	Προεδρικό Διάταγμα
ΠΕΠ	Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
ΥΑ	Υπουργική Απόφαση
ΥΕΚΑΠ	Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας
ΥΕΚΥ	Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	6
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ.....	8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Η οριοθέτηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού	12
1. Η δογματική προσέγγιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού	12
2. Η στατιστική καταγραφή της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στις χώρες της Ευρωπαϊκής Περιφέρειας.....	14
3. Η αποτύπωση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	15
3.1. Η θέσπιση κοινών δεικτών μέτρησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού (2001-2010)	16
3.2. Η αναθεώρηση των δεικτών μέτρησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού (2010-2020)	21
3.3. Η επικαιροποίηση των δεικτών μέτρησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού (2020-2030)	24
3.4. Η εφαρμογή των δεικτών μέτρησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού μέσω των στατιστικών ερευνών για το Εισόδημα και τις Συνθήκες Διαβίωσης	26
3.5. Η αποτύπωση του βιοτικού επιπέδου του πληθυσμού μέσω της Έρευνας Οικογενειακών Προϋπολογισμών.....	28
4. Η θεσμική αποτύπωση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.....	30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Πορίσματα εφαρμογής των ευρωπαϊκών δεικτών φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού στην Ελλάδα	33
1. Τα πλέον πρόσφατα αποτελέσματα της Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών.....	34
1.1. Ο κίνδυνος φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού με βάση τους δείκτες της Στρατηγικής ΕΕ 2020	34

1.2. Ο κίνδυνος φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού με βάση την πρώτη εφαρμογή των δεικτών της Στρατηγικής ΕΕ 2030	41
1.2. Ο κίνδυνος φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού με βάση την δεύτερη εφαρμογή των δεικτών της Στρατηγικής ΕΕ 2030	45
2. Τα πλέον πρόσφατα αποτελέσματα της Έρευνας Οικογενειακών Προϋπολογισμών	52
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Η στατιστική αποτύπωση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στην Περιοχή Παρέμβασης.....	56
1. Ο κίνδυνος της σχολικής διαρροής.....	57
2. Ο κίνδυνος της παραβατικότητας.....	63
3. Οι κίνδυνοι της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού	67
4. Ο κίνδυνος της παιδικής φτώχειας	70
5. Ο κίνδυνος της ενεργειακής φτώχειας	71
6. Ο κίνδυνος της ανεπαρκούς στέγασης	75
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Η θεσμική αποτύπωση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στην Περιοχή Παρέμβασης.....	80
1. Οι ομάδες που αξιοποιούν μη ανταποδοτικά προγράμματα οικονομικής στήριξης	83
2. Οι ομάδες που αξιοποιούν προνοιακά προγράμματα παροχών σε είδος.....	99
3. Συνθετικά Συμπεράσματα	104
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	105

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Τίτλος Πίνακα	Σελίδα
Πίνακας 1. Πεδία και μορφές εκδήλωσης του κοινωνικού αποκλεισμού	13
Πίνακας 2. Κοινοτικοί δείκτες στο πεδίο της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού (2001)	18
Πίνακας 3. Λίστα Δεικτών που χρησιμοποιήθηκαν στην Κοινή Έκθεση για την Κοινωνική Ένταξη του 2002	20
Πίνακας 4. Ποσοστά Σχολικής Διαρροής στην Ελλάδα και σε επιλεγμένες χώρες (2011-2020)	57
Πίνακας 5. Η Σχολική Διαρροή στις Περιφέρειες της Ελλάδας (2016-2020)	58
Πίνακας 6. Η Σχολική Διαρροή στην Υποχρεωτική Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση (2014-2015)	58
Πίνακας 7. Η Σχολική Διαρροή στο Ημερήσιο Γυμνάσιο (2014-2015)	59
Πίνακας 8. Η Σχολική Διαρροή στο Ημερήσιο Γενικό Λύκειο (2014-2015)	59
Πίνακας 9. Η Μαθητική Διαρροή στην Ανώτερη Δευτεροβάθμια Επαγγελματική Εκπαίδευση - ΕΠΑΛ (2014-2015)	59
Πίνακας 10. Η Σχολική Διαρροή στην Υποχρεωτική Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση της Περιφέρειας Αττικής (2020)	60
Πίνακας 11. Η Σχολική Διαρροή στην Υποχρεωτική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση της Περιφέρειας Αττικής (2020) - αριθμός μαθητών που διέκοψαν αδικαιολόγητα κάποια τάξη του Γυμνασίου κατά φύλο και έτος γέννησης	61
Πίνακας 12. Η Σχολική Διαρροή στην Υποχρεωτική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση της Περιφέρειας Αττικής (2020) - αριθμός μαθητών που διέκοψαν αδικαιολόγητα κάποια τάξη του Γυμνασίου κατά φύλο, έτος γέννησης και είδος Γυμνασίου	62
Πίνακας 13. Οι Δήμοι της Περιφέρειας Αττικής με ΣΠΕ (2022)	64
Πίνακας 14. Διαπραχθέντα Αδικήματα (μόνο κακουργήματα - πλημμελήματα) στην Περιφέρεια Αττικής και στο σύνολο της χώρας (2000, 2005, 2010, 2020)	65
Πίνακας 15. Διαπραχθέντα Αδικήματα κατά κατηγορίες στην Περιφέρεια Αττικής (2020)	66

Πίνακας 16. Πληθυσμός σε κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού ανά Περιφέρεια (2018-2020)	68
Πίνακας 17. Πληθυσμός σε κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού ανά Περιφέρεια (2020-2022)	69
Πίνακας 18. Οι πρωτεύοντες δείκτες ενεργειακής φτώχειας ανά Κράτος Μέλος της ΕΕ	72
Πίνακας 19. Το ποσοτικό προφίλ των Ευάλωτων Πελατών ηλεκτρικής ενέργειας (2020)	74
Πίνακας 20. Εξέλιξη τιμών κατοικιών προς πώληση στην Περιφέρεια Αττικής	76
Πίνακας 21. Εξέλιξη τιμών κατοικιών προς ενοικίαση στην Περιφέρεια Αττικής	77
Πίνακας 22. Κατάλογος των αντιπροσωπευτικών μη ανταποδοτικών προγραμμάτων εισοδηματικής ενίσχυσης ευπαθών ομάδων	83
Πίνακας 23. Η εξέλιξη των ληπτών ΕΕΕ (νοικοκυριά) στους Δήμους της Περιοχής Παρέμβασης	84
Πίνακας 24. Κατάλογος εκτάκτων επιδομάτων ενίσχυσης ανέργων	86
Πίνακας 25. Λήπτες Έκτακτων Επιδομάτων Ανεργίας στους Δήμους της Περιοχής Παρέμβασης	86
Πίνακας 26. Οι λήπτες Επιδόματος Μακροχρόνιας Ανεργίας στους Δήμους της Περιοχής Παρέμβασης (2022)	90
Πίνακας 27. Ηλικιακή κατανομή των ληπτών επιδόματος μακροχρόνιας ανεργίας στους Δήμους της Περιοχής Παρέμβασης	91
Πίνακας 28. Η εξέλιξη των ληπτών ΕΚΑΑΥ στους Δήμους της Περιοχής Παρέμβασης	92
Πίνακας 29. Η εξέλιξη των ληπτών Επιδόματος Στέγασης στους Δήμους της Περιοχής Παρέμβασης	94
Πίνακας 30. Κατάλογος προνοιακών επιδοματικών παροχών αναπήρων	96
Πίνακας 31. Η εξέλιξη των ληπτών Προνοιακών Επιδομάτων Αναπήρων στους Δήμους της Περιοχής Παρέμβασης	97
Πίνακας 32. Η εξέλιξη των επωφελουμένων ΤΕΒΑ (νοικοκυριά) στην Περιοχή Παρέμβασης (2018-2022)	100
Πίνακας 33. Η εξέλιξη των επωφελουμένων ΤΕΒΑ (άτομα) στην Περιοχή Παρέμβασης (2018-2022)	102

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Τίτλος Διαγράμματος	Σελίδα
Διάγραμμα 1. Η στατιστική αποτύπωση του κινδύνου φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού (2020)	35
Διάγραμμα 2. Η εξέλιξη του κινδύνου φτώχειας πριν και μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις (ανά ηλικιακές ομάδες) την περίοδο 2003-2019	36
Διάγραμμα 3. Ο κίνδυνος της ανεπάρκειας τροφής (2020)	38
Διάγραμμα 4. Η στατιστική αποτύπωση της υλικής στέρησης (2020)	40
Διάγραμμα 5. Η στατιστική αποτύπωση του κινδύνου φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού (2021)	41
Διάγραμμα 6. Η στατιστική αποτύπωση της υλικής στέρησης (2021)	44
Διάγραμμα 7. Η στατιστική αποτύπωση του κινδύνου φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού (2022)	46
Διάγραμμα 8. Η στατιστική αποτύπωση της υλικής στέρησης (2022)	49
Διάγραμμα 9. Η στατιστική αποτύπωση της μέσης μηνιαίας δαπάνης των νοικοκυριών (2021)	53
Διάγραμμα 10. Ποσοστό κινδύνου παιδικής φτώχειας ανά Περιφέρεια (2021)	70
Διάγραμμα 11. Εξέλιξη τιμών κατοικιών προς πώληση και ενοικίαση στην Περιφέρεια Αττικής (2022-2023)	75
Διάγραμμα 12. Η διαχρονική εξέλιξη των τιμών των κατοικιών και των ενοικίων στην Ελλάδα	78
Διάγραμμα 13. Η εξέλιξη του δείκτη ΕνΔΤΚ-Στέγαση στην Ελλάδα (2021-2023)	79
Διάγραμμα 14. Αριθμός ληπτών ΕΕΕ (νοικοκυριά) στους Δήμους της Περιοχής Παρέμβασης (2022)	84
Διάγραμμα 15. Ποσοστό ληπτών ΕΕΕ στους Δήμους της Περιοχής Παρέμβασης (2022)	85
Διάγραμμα 16. Λήπτες ΕΕΕ ως προς τον πληθυσμό των Δήμων της Περιοχής Παρέμβασης (2022)	85
Διάγραμμα 17. Η κατανομή των ληπτών του Ειδικού Βοηθήματος μετά από τρίμηνη παραμονή στα Μητρώα Ανέργων της ΔΥΠΙΑ στους Δήμους της Περιοχής Παρέμβασης (2018-2022)	89

Διάγραμμα 18. Η κατανομή των ληπτών του Ειδικού Βοηθήματος Αποφυλακισμένων στους Δήμους της Περιοχής Παρέμβασης (2018-2022)	89
Διάγραμμα 19. Η κατανομή των ληπτών του Ειδικού Βοηθήματος μετά τη λήξη της τακτικής επιδότησης ανεργίας στους Δήμους της Περιοχής Παρέμβασης (2018-2022)	90
Διάγραμμα 20. Ποσοστό ληπτών ΕΚΑΑΥ στους Δήμους της Περιοχής Παρέμβασης (2022)	92
Διάγραμμα 21. Λήπτες ΕΚΑΑΥ ως προς τον πληθυσμό των Δήμων της Περιοχής Παρέμβασης (2022)	93
Διάγραμμα 22. Ποσοστό ληπτών Επιδόματος Στέγασης στους Δήμους της Περιοχής Παρέμβασης (2022)	94
Διάγραμμα 23. Λήπτες Επιδόματος Στέγασης ως προς τον πληθυσμό των Δήμων της Περιοχής Παρέμβασης (2022)	95
Διάγραμμα 24. Ποσοστό ληπτών Προνοιακών Επιδομάτων Αναπήρων στους Δήμους της Περιοχής Παρέμβασης (2022)	97
Διάγραμμα 252. Λήπτες Προνοιακών Επιδομάτων Αναπήρων ως προς τον πληθυσμό των Δήμων της Περιοχής Παρέμβασης (2022)	98
Διάγραμμα 26. Ποσοστό επωφελουμένων ΤΕΒΑ (νοικοκυριά) ανά Φορέα στην Περιοχή Παρέμβασης (2018-2022)	101
Διάγραμμα 27. Ποσοστό επωφελουμένων ΤΕΒΑ (άτομα) ανά Φορέα στην Περιοχή Παρέμβασης (2018-2022)	103

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το παρόν Εγχειρίδιο αποτελεί το **τέταρτο Παραδοτέο (Π 1.2 - 4) της Δράσης ΤΔ-1.2 «Ανάπτυξη μεθοδολογιών και εργαλείων για τη συγκέντρωση στατιστικών στοιχείων σχετικά με την αποτύπωση του κοινωνικού προφίλ της γεωγραφικής περιοχής Δυτικής Αθήνας με στόχο τη διάγνωση και την ανίχνευση αναγκών και δυνατοτήτων προσέγγισης, ανάπτυξης, ενεργοποίησης, λειτουργίας, διοίκησης και ανάπτυξης Φορέων ΚΑΛΟ, σύμφωνα με το εθνικό θεσμικό και κανονιστικό πλαίσιο»** του Τομέα Δραστηριοτήτων ΤΔ.1 «*Το Παρατηρητήριο Ανάπτυξης Οικοσυστήματος Κ.Α.Λ.Ο. στη Δυτική Αθήνα*» της Πράξης «*Ανάπτυξη Οικοσυστήματος Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας (ΚΑΛΟ) στη Δυτική Αθήνα - Διαδημοτικό Κοινωνικό Δίκτυο ΚΟΙΝΩΝΩ*». Η Δράση ΤΔ-1.2 αντιστοιχεί στην **εκπόνηση και εφαρμογή ενός ολιστικού μοντέλου μεθοδολογιών και εργαλείων** για την καταγραφή τόσο των ιδιαίτερων διαστάσεων του τομέα της ΚΑΛΟ της Περιοχής Παρέμβασης (με έμφαση στους φορείς ΚΑΛΟ που δραστηριοποιούνται σύμφωνα με το ισχύον εθνικό θεσμικό και κανονιστικό πλαίσιο), όσο και του προφίλ της Δυτικής Αθήνας (σύμφωνα με διεθνώς αποδεκτούς κοινωνικοοικονομικούς δείκτες που χρησιμοποιούνται σε αντιπροσωπευτικές βάσεις δεδομένων της Ελληνικής Πολιτείας, της Ευρωπαϊκής Ένωσης και άλλων Διεθνών Οργανισμών).

Στο πλαίσιο αυτό, αντικείμενο του Εγχειριδίου είναι η στατιστική αποτύπωση και καταγραφή του προφίλ της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού των κατοίκων της Περιοχής Παρέμβασης με βάση την συστηματική εφαρμογή σχετικών δεικτών που επικεντρώνονται στα ακόλουθα επίπεδα:

- επίπεδο σχετικής εισοδηματικής φτώχειας
- επίπεδο ακραίας ή απόλυτης εισοδηματικής φτώχειας
- επίπεδο υλικής στέρησης
- επίπεδο χαμηλής έντασης εργασίας
- επίπεδο ευπάθειας λόγω ανεργίας
- επίπεδο ευπάθειας λόγω αναπηρίας.

Α. Η μεθοδολογία εκπόνησης του Εγχειριδίου

Η μεθοδολογία εκπόνησης του Εγχειριδίου αξιοποίησε τις ακόλουθες τεχνικές:

α) Διερεύνηση των βάσεων κοινωνικοοικονομικών δεδομένων της ΕΛΣΤΑΤ

- Έρευνες για το Εισόδημα και τις Συνθήκες Διαβίωσης
- Έρευνες Οικογενειακών Προϋπολογισμών.

β) Διερεύνηση των βάσεων δεδομένων του Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας

- Μητρώα Επιδοτούμενων του ΟΠΕΚΑ
- Μητρώο Ανέργων της Δημόσιας Υπηρεσίας Απασχόλησης
- Μητρώα Έκτακτης Επιδότησης Ανεργίας της Δημόσιας Υπηρεσίας Απασχόλησης

γ) Διερεύνηση των βάσεων δεδομένων της Περιφέρειας Αττικής (Δομή SocialNetwork - Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης¹)

δ) Βιβλιογραφική έρευνα για την οριοθέτηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

B. Η διάρθρωση του Εγχειριδίου

Το Εγχειρίδιο διαρθρώνεται σε τέσσερα Κεφάλαια που συμπυκνώνουν τα βασικά πορίσματα των αντίστοιχων μελετητικών πεδίων.

Το **Πρώτο Κεφάλαιο** αποτυπώνει τα κύρια πορίσματα της διεπιστημονικής συζήτησης για την οριοθέτηση της έννοιας και των κύριων μοντέλων προσέγγισης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, παρουσιάζοντας παράλληλα τις πλέον αντιπροσωπευτικές τεχνικές στατιστικής καταγραφής τους στις χώρες της Ευρωπαϊκής Περιφέρειας και στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το **Δεύτερο Κεφάλαιο** παρουσιάζει τα κύρια αποτελέσματα εφαρμογής των ευρωπαϊκών δεικτών φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού στην Ελλάδα, που προωθείται από την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ) μέσω της διεξαγωγής δύο ετήσιων Ερευνών (Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών, Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών). Το **Τρίτο Κεφάλαιο** παρουσιάζει το κοινωνικό προφίλ της Περιοχής Παρέμβασης σύμφωνα με τα διαθέσιμα στατιστικά δεδομένα καταγραφής των πλέον αντιπροσωπευτικών δεικτών ευπάθειας (σχολική διαρροή, παραβατικότητα, ανεργία, εισοδηματική φτώχεια, υλική στέρηση, έλλειψη στέγης / διαβίωση σε επισφαλείς στεγαστικές συνθήκες, παιδική φτώχεια, ενεργειακή φτώχεια). Το **Τέταρτο Κεφάλαιο** παρουσιάζει το κοινωνικό προφίλ της Περιοχής Παρέμβασης σύμφωνα με τα διαθέσιμα δεδομένα καταγραφής των κατοίκων που εντάσσονται στα πλέον αντιπροσωπευτικά προγράμματα της κεντρικής διοίκησης για την υποστήριξη των ευπαθών ομάδων με όρους εισοδηματικής στέρησης ή ευαλωτότητας² (Πρόγραμμα «Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα», Προγράμματα Έκτακτης Επιδότησης Ανεργίας, Πρόγραμμα «Επίδομα Κοινωνικής Αλληλεγγύης Ανασφάλιστων Υπερηλίκων», Πρόγραμμα «Επίδομα Στέγασης», Προγράμματα Προνοιακής Επιδότησης Αναπήρων, Πρόγραμμα «Επισιτιστικής και Βασικής Υλικής Συνδρομής προς Απόρους»).

---

¹ [Περιφερειακό Παρατηρητήριο | Social Network \(social-network.gr\)](http://social-network.gr).

² Επισημαίνεται, βέβαια, ότι το Ελληνικό σύστημα κοινωνικής πρόνοιας δεν χρησιμοποιεί ενιαίους δείκτες / προϋποθέσεις για την ένταξη των ενδιαφερομένων σε κάποιο πρόγραμμα αλλά υιοθετεί μία κατηγοριακή προσέγγιση ανάλογα με το είδος της ανάγκης ή τον τύπο της δημόσιας συνδρομής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Η οριοθέτηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού

1. Η δογματική προσέγγιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού

Ο κοινωνικός αποκλεισμός τυποποιείται ως μία σύνθετη διαδικασία αποξένωσης των πολιτών από τον κοινωνικό και οικονομικό ιστό μιας χώρας. Διαφοροποιείται από την έννοια της φτώχειας (τόσο στην απόλυτη, όσο και στη σχετική μορφή της), η οποία επικεντρώνεται είτε στην ανεπάρκεια του επιπέδου υλικής ευημερίας³, είτε στην αναπαραγωγή εισοδηματικών ανισοτήτων εντός μιας συγκεκριμένης κοινωνίας⁴.

Η οριοθέτηση της Φτώχειας

Η «φτώχεια» προσεγγίζεται ως μία κατάσταση αποστέρησης αγαθών και υπηρεσιών και προσδιορίζεται είτε ως απόλυτη φτώχεια (αδυναμία κάλυψης βασικών αναγκών, όπως διατροφή, ρουχισμός, υγιεινή, στέγαση), είτε ως σχετική φτώχεια (εισοδηματική ανισότητα)

Πηγή: Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο για την Κοινωνική Ένταξη, Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας, 2014, σ. 8

Από δογματική άποψη, η επισκόπηση των θεωρητικών προσεγγίσεων της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού αναδεικνύει μια ποικιλομορφία αντιλήψεων για τα αίτια και τους παράγοντες τους, τυποποιώντας ένα πεδίο αντιπαράθεσης, στο οποίο εμπλέκονται διάφορα επιστημονικά υποδείγματα και συγκρουόμενες πολιτικές ιδεολογίες. Υπό το πρίσμα αυτό, η έννοια της φτώχειας προσεγγίζεται ιδίως μέσω «στατικών» θεσμικών και στατιστικών αναλύσεων, ενώ η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού παραμένει δυναμική και εξελίξιμη, τόσο εξαιτίας της έλλειψης ενός κυρίαρχου κανονιστικού προτύπου οριοθέτησης⁵, όσο κυρίως εξαιτίας της σύνδεσης των φαινομένων αποκλεισμού με εξωτερικές συνθήκες και ανάγκες του πληθυσμού που διαφοροποιούνται συνεχώς.

³ Βλ. A. Sen, *Poverty and famines*, 1981, G. Gilbert, *World Poverty: A Reference Handbook*, 2004, D. Collins, J. Morduch, S. Rutherford and O. Ruthven, *Portfolios of the Poor: How the World's Poor Live on Two Dollars a Day*, 2009 και J. Bradshaw and E. Mayhew, *The measurement of extreme poverty in the European Union*, 2011.

⁴ Βλ. G. Himmelfarb, *The idea of Poverty*, 1984 και J. H. Haughton and S. R. Khandker, *Handbook on Poverty and Inequality*, 2009.

⁵ Σε νομικό επίπεδο, ο κοινωνικός αποκλεισμός οριοθετείται ως αδυναμία άσκησης βασικών δικαιωμάτων και ελευθεριών, αποτελώντας σαφώς αντικείμενο των παρεμβάσεων του Κοινωνικού Κράτους. Επομένως, η καταπολέμηση του δεν επιβάλλει μόνο πρωτοβουλίες επιχειρησιακής υφής, αλλά και δράσεις θεσμικής φύσης (σε υπερεθνικό / ή και εθνικό επίπεδο) που θα διασφαλίσουν την αποτελεσματική προστασία των δικαιωμάτων των ευπαθών ομάδων.

Ανεξάρτητα από τις διαφοροποιήσεις που παρατηρούνται στις προσεγγίσεις για την οριοθέτηση του κοινωνικού αποκλεισμού, η επισκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας αναδεικνύει ορισμένα κοινά στοιχεία που συγκροτούν τον σκληρό πυρήνα της έννοιας: α) ο κοινωνικός αποκλεισμός συνδέεται με αυξημένες δυσχέρειες αξιοποίησης της κοινωνικής ιδιότητας του πολίτη και άσκησης των δεξιοτήτων και ικανοτήτων του, β) αντανακλά συνθήκες ανισότητας (εισοδηματικά επίπεδα, επάρκεια σε υλικά αγαθά, κ.λπ.) εξαιτίας γ) παραγόντων που απορρέουν από κοινωνικές σχέσεις και οικονομικές συναλλαγές και δ) συνεπάγεται κατά κανόνα την αποξένωση κάποιου ατόμου από την αγορά εργασίας, τους πολιτικούς / νομικούς θεσμούς μιας κοινωνίας, τις υπηρεσίες του Κοινωνικού Κράτους, τα άτυπα δίκτυα στήριξης (οικογένεια, συγγενείς, φίλοι) και την κοινότητα.

Υπό το πρίσμα αυτό, ο αποκλεισμός εμφανίζεται σε περιόδους σώρευσης προβλημάτων (σε άτομα ή οικογένειες), τα οποία, συνήθως, εκδηλώνονται με συγκεκριμένες μορφές.

Πίνακας 1. Πεδία και μορφές εκδήλωσης του κοινωνικού αποκλεισμού

Πεδίο εκδήλωσης	Μορφές εκδήλωσης του κοινωνικού αποκλεισμού
<i>Κοινωνικό πεδίο</i>	Απουσία απασχόλησης Δυσχέρειες πρόσβασης στην εκπαίδευση, την ιατρική περίθαλψη και άλλες υπηρεσίες
<i>Οικονομικό πεδίο</i>	Αδυναμία πρόσβαση στην αγορά εργασίας Αδυναμία πρόσβαση σε κοινούς κοινωνικούς πόρους και δραστηριότητες (κατανάλωση, αποταμίευση, κλπ.)
<i>Πολιτικό πεδίο</i>	Αδυναμία πρόσβασης στους δημοκρατικούς μηχανισμούς λήψης αποφάσεων Μη εξάσκηση εκλογικού δικαιώματος Αδιαφορία ως προς τις δραστηριότητες και εξελίξεις στην τοπική κοινότητα / περιορισμένη συμμετοχή σε οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών
<i>Νομικό πεδίο</i>	Αδυναμία άσκησης θεμελιωδών δικαιωμάτων Αδυναμία πρόσβασης στη δικαιοσύνη
<i>Πολιτιστικό πεδίο</i>	Αποκλεισμός από διαδεδομένες παραδοσιακές κοινωνικές πρακτικές (που συνδέονται με τη θρησκεία, την γλώσσα και τη εθνικότητα του ατόμου) Εξασθένιση του κοινωνικού δικτύου του ατόμου με αποτέλεσμα να μειώνονται οι άτυπες κοινωνικές επαφές και να αμβλύνονται οι πιθανότητες ανεύρεσης εργασίας Αδυναμία συμμετοχής σε πολιτιστικές δραστηριότητες

2. Η στατιστική καταγραφή της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στις χώρες της Ευρωπαϊκής Περιφέρειας

Η συγκριτική έρευνα αποδεικνύει ότι οι χώρες της Ευρωπαϊκής Περιφέρειας υιοθετούν διαφορετικά μοντέλα για την στατιστική καταγραφή της φτώχειας, χρησιμοποιώντας συνήθως ένα πλέγμα συγκεκριμένων δεικτών, που προσαρμόζονται στις θεσμικές δεσμεύσεις, τις κοινωνικοπολιτικές προτεραιότητες και τις οικονομικές συνθήκες κάθε χώρας:

- την εθνική γραμμή της φτώχειας (κατοχυρωμένη κατά κανόνα σε νομοθετική διάταξη)
- το όριο του Κανονισμού 1177/2003 του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (60% της «διάμεσου του ισοδύναμου συνολικού διαθέσιμου εισοδήματος»)
- το ποσό τεκμηρίων διαβίωσης στη φορολογία εισοδήματος
- το ύψος του κατώτατου μισθού ή ημερομισθίου
- το ύψος του επιδόματος τακτικής ανεργίας
- το ύψος της βασικής ή εθνικής σύνταξης.

Όπως και στην περίπτωση της οριοθέτησης των φτωχών ατόμων και νοικοκυριών, οι χώρες της Ευρωπαϊκής Περιφέρειας δεν εφαρμόζουν ενιαία δεσμευτικά κριτήρια για το χαρακτηρισμό κάποιου προσώπου ως κοινωνικά αποκλεισμένου, αλλά χρησιμοποιούν εθνικά προσανατολισμένους δείκτες⁶, που αφορούν ενδεικτικά το ποσοστό οικονομικής επισφάλειας, το επίπεδο εκπαίδευσης, την κατάσταση υγείας, την ικανοποίηση βασικών αναγκών, τη θέση στην αγορά εργασίας και τις συνθήκες στέγασης και διαβίωσης.

Όμως, ανεξάρτητα από το ιδιαίτερο επιστημονικό ενδιαφέρον της συζήτησης για την αποτύπωση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, η στατιστική τους καταγραφή δεν δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη πολιτικών κοινωνικής προστασίας των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού, παρά μόνον στις περιπτώσεις εκείνες που τα πορίσματα των σχετικών αναλύσεων αξιοποιούνται ορθολογικά από τα αρμόδια όργανα του κράτους (Βουλή και κανονιστική δημόσια διοίκηση) με στόχο την αναγνώριση και προστασία των κοινωνικών δικαιωμάτων επιλεγμένων ομάδων. Υπό το πρίσμα αυτό, η στατιστική τυποποίηση των βασικών διαστάσεων της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού επηρεάζει σε σημαντική έκταση αφενός τις θεσμικές διαδικασίες προσδιορισμού των ατόμων που απειλούνται ή εγκλωβίζονται σε συνθήκες φτώχειας και αποκλεισμού, αφετέρου τις τεχνικές οριοθέτησης των εθνικών πολιτικών καταπολέμησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Όμως, σε καμία περίπτωση δεν διαμορφώνει μονοδιάστατα το περιεχόμενο τους, καθώς υπερισχύουν ιδεολογικές, πολιτικές και

---

⁶ Βλ. ιδίως G. Room (ed.), *Beyond the Threshold - The measurement and analysis of Social Exclusion*, 1997, P. Littlewood et al., *Social Exclusion in Europe - Problems and Paradigms*, 1999, P. Bohnke, *Perceptions of social integration and exclusion in an enlarged Europe*, 2004 και J. Bradshaw and E. Mayhew, *Poverty thresholds used in European Union countries: Synthesis Report*, 2010.

οικονομικές προτεραιότητες, που επικυρώνονται με νομοθετικούς και κανονιστικούς μηχανισμούς.

3. Η αποτύπωση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Οι διατάξεις των Συνθηκών και του παράγωγου κοινοτικού δικαίου (μηχανισμοί που δημιουργούν υποχρεώσεις και θεμελιώνουν δικαιώματα στους Ευρωπαίους πολίτες)⁷ δεν προωθούν δεσμευτικές παρεμβάσεις των οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) σε σχέση με την ανάπτυξη, οργάνωση και λειτουργία εθνικών πολιτικών καταπολέμησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Και τούτο γιατί σε αντίθεση με τις ρυθμίσεις περί συντονισμού των οικονομικών πολιτικών⁸, δεν προβλέπεται καμία δεσμευτική ρύθμιση γενικής εφαρμογής ως προς τις εθνικές δράσεις καταπολέμησης της φτώχειας και του αποκλεισμού, παρά μόνο είτε ειδικές ρυθμίσεις περιορισμένης στόχευσης για τους διακινούμενους πολίτες και εργαζόμενους⁹ είτε συστάσεις σε επίπεδο κατευθυντήριων αρχών που δεν συνεπάγονται υποχρεώσεις για τα Κράτη Μέλη.

---

⁷ Το άρθρο 249 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ) προβλέπει ότι:

«1. Η συνήθης νομοθετική διαδικασία συνίσταται στην έκδοση κανονισμών, οδηγιών ή αποφάσεων από κοινού από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, μετά από πρόταση της Επιτροπής. Η εν λόγω διαδικασία ορίζεται στο άρθρο 251.

2. Στις ειδικές περιπτώσεις που προβλέπουν οι Συνθήκες, η έκδοση κανονισμών, οδηγιών ή αποφάσεων από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο με τη συμμετοχή του Συμβουλίου, ή από το Συμβούλιο με τη συμμετοχή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, συνιστά ειδική νομοθετική διαδικασία.

3. Οι νομικές πράξεις που εκδίδονται με νομοθετική διαδικασία αποτελούν νομοθετικές πράξεις.

4. Στις ειδικές περιπτώσεις που προβλέπονται από τις Συνθήκες, οι νομοθετικές πράξεις μπορούν να εκδίδονται μετά από πρωτοβουλία ομάδας κρατών μελών ή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, μετά από σύσταση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας ή αίτημα του Δικαστηρίου ή της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων».

⁸ Βλ. ιδίως Κανονισμός 1467/97 του Συμβουλίου της 7ης Ιουλίου 1997 «Για την επιτάχυνση και τη διασαφήνιση της εφαρμογής της διαδικασίας υπερβολικού ελλείμματος», ΕΕ L 209/2.8.1997, Κανονισμός 332/2002 του Συμβουλίου της 18^{ης} Φεβρουαρίου 2002 «Για τη θέσπιση ενός μηχανισμού μεσοπρόθεσμης οικονομικής στήριξης του ισοζυγίου πληρωμών των κρατών μελών», ΕΕ L 53/23.2.2002, Κανονισμός 407/2010 του Συμβουλίου της 11^{ης} Μαΐου 2010 «Για τη θέσπιση ευρωπαϊκού μηχανισμού χρηματοοικονομικής σταθεροποίησης», ΕΕ L 118/12.5.2010, Κανονισμός 1176/2011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16^{ης} Νοεμβρίου 2011 «Σχετικά με την πρόληψη και τη διόρθωση των υπερβολικών μακροοικονομικών ανισορροπιών», ΕΕ L 306/23.11.2011 και Κανονισμός 472/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21^{ης} Μαΐου 2013 «Για την ενίσχυση της οικονομικής και δημοσιονομικής εποπτείας των κρατών μελών στη ζώνη του ευρώ τα οποία αντιμετωπίζουν ή απειλούνται με σοβαρές δυσκολίες αναφορικά με τη χρηματοοικονομική τους σταθερότητα», ΕΕ L 140/27.5.2013.

⁹ Η πλέον αντιπροσωπευτική ρύθμιση αφορά την εξασφάλιση της ίσης μεταχείρισης για την αξιοποίηση εθνικών μέτρων και προγραμμάτων ένταξης, που προωθείται με τη ρήτρα πρόσβασης στα κοινωνικά και φορολογικά πλεονεκτήματα των εθνικών πολιτικών. Η συγκεκριμένη ρήτρα κατοχυρώθηκε για πρώτη φορά στο άρθρο 7 παρ. 2 του Κανονισμού 1612/68 «Περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό της κοινότητας», και πλέον προωθείται από την

Παρά το αναμφισβήτητο αυτή θεσμικό παράδοξο, που επηρεάζει αναμφισβήτητα τη λειτουργία των εθνικών συστημάτων κοινωνικής προστασίας ιδίως σε περιόδους ύφεσης, τα όργανα της ΕΕ έχουν προχωρήσει στην ανάπτυξη μηχανισμών στατιστικής αποτύπωσης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού μέσω της εισαγωγής κοινών για όλα τα Κράτη Μέλη μοντέλων δεικτών μέτρησης, που αναπτύχθηκαν σε τρεις περιόδους.

3.1. Η θέσπιση κοινών δεικτών μέτρησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού (2001-2010)

Η θέσπιση κοινών δεικτών μέτρησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού αποτέλεσε βασικό άξονα των παρεμβάσεων για την επικουρική άσκηση των συμπληρωματικών αρμοδιοτήτων της ΕΕ στο πεδίο της κοινωνικής ένταξης, που ενισχύθηκαν επιχειρησιακά στις αρχές της δεκαετίας του 2000 μετά την πανηγυρική υιοθέτηση της *Ανοικτής Μεθόδου Συντονισμού (Α.Μ.Σ.)*¹⁰ στο *Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας* (Μάρτιος 2000). Οι αρχές και οι τεχνικές εφαρμογής του νέου πλαισίου εξειδικεύθηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή - ύστερα από έντονες διαβουλεύσεις με τα άλλα κοινοτικά όργανα, τις εθνικές διοικήσεις και τους ενδιαφερόμενους φορείς - με την έκδοση σχετικής *Ανακοίνωσης*¹¹, που επικύρωσε την ανάγκη εκπόνησης ενός κοινά αποδεκτού πλαισίου δεικτών αποτύπωσης του κοινωνικού αποκλεισμού. Υπό το πρίσμα αυτό, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξουσιοδότησε στα μέσα του 2001 την *Επιτροπή Κοινωνικής Προστασίας*¹² να προχωρήσει στην εκπόνηση του πρώτου καταλόγου κοινοτικών δεικτών φτώχειας και αποκλεισμού.

Το έργο ανατέθηκε σε μία ειδική υποεπιτροπή (Indicators Sub-Group) της *Επιτροπής Κοινωνικής Προστασίας*, που αξιοποίησε το πλέγμα των δεικτών για την κοινωνική συνοχή της σχετικής Έκθεσης της Επιτροπής προς το Συμβούλιο της Στοκχόλμης¹³, δίνοντας

Οδηγία 2004/38/ΕΚ της 29^{ης} Απριλίου 2004 «*Σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών και της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών*», ΕΕ L 158/30.4.2004 και τον *Κανονισμό 492/2011* του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 5^{ης} Απριλίου 2011 «*Ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων στο εσωτερικό της Ένωσης*», ΕΕ L 141/27.5.2011.

¹⁰ Η Α.Μ.Σ. αποτελεί ένα ιδιαίτερα σύνθετο και πολυδιάστατο εργαλείο που εμφανίζει μια αυτοτελή δυναμική σε σχέση με τις νομοπαραγωγικές δραστηριότητες των κοινοτικών οργάνων (*κοινοτική μέθοδος*) και τις αποκλίσεις της (κοινωνικός διάλογος, λειτουργία των Διαρθρωτικών Ταμείων, μη δεσμευτικές νομικές πράξεις), επιδιώκοντας την προώθηση του συντονισμού των εθνικών πολιτικών χωρίς τη χρήση νομικά δεσμευτικών μηχανισμών (Κανονισμοί και Οδηγίες) Περιλαμβάνει τεχνικές παρακολούθησης και αξιολόγησης των εθνικών δράσεων και προσεγγίζεται ως 'διαδικασία μάθησης για όλους', που σέβεται την εθνική ποικιλομορφία και αξιοποιεί καλές πρακτικές και εμπειρίες.

¹¹ Βλ. Ανακοίνωση της Επιτροπής "*Να οικοδομήσουμε μια Ευρώπη χωρίς αποκλεισμούς*", COM (2000) 79/1.3.2000.

¹² Η Επιτροπή Κοινωνικής Προστασίας (Social Protection Committee) είναι συμβουλευτικό όργανο του Συμβουλίου των Υπουργών Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων της ΕΕ.

¹³ Το Παράρτημα της Ανακοίνωσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Στοκχόλμης (Μάρτιος του 2001) με τίτλο "*Realizing the European Union's potential: Consolidating*

ιδιαίτερη έμφαση σε δύο άξονες: ο πρώτος άξονας αφορούσε την επεξεργασία της έννοιας της σχετικής εισοδηματικής φτώχειας (ώστε να σχεδιασθούν κοινοί δείκτες που θα ανταποκρίνονται επαρκώς στις εισοδηματικές διαστάσεις της φτώχειας, όπως η έκταση, η διάρκεια, το επίπεδο, οι μεταβολές κατά την πάροδο του χρόνου καθώς και οι βασικές διαφοροποιήσεις ανάλογα με το φύλο, την ηλικία, τον τύπο του νοικοκυριού και το είδος της απασχόλησης) και ο δεύτερος άξονας επικεντρωνόταν στα πολυδιάστατα χαρακτηριστικά της φτώχειας (ώστε να κατασκευασθούν κύριοι δείκτες στους τομείς της απασχόλησης, της στέγασης, της υγείας και της εκπαίδευσης, που θα συμπλήρωναν τη διερεύνηση των εισοδηματικών παραμέτρων της φτώχειας).

Η Επιτροπή Κοινωνικής Προστασίας δημοσίευσε τελικά τον Οκτώβριο του 2001 την *Έκθεση για τους δείκτες στο πεδίο της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού*¹⁴, υιοθετώντας δέκα βασικούς (primary indicators) και οκτώ συμπληρωματικούς δείκτες (secondary indicators), που καλύπτουν τις διαστάσεις της φτώχειας, της απασχόλησης, της υγείας και της εκπαίδευσης. Οι σχετικοί δείκτες εγκρίθηκαν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λάακεν το Δεκέμβριο του 2001 και συνοδεύονταν από ένα μεθοδολογικό υπόδειγμα που θα εξασφάλιζε τη συντονισμένη εφαρμογή τους από τα Κράτη Μέλη. Με τον τρόπο αυτό, οι εθνικοί σχεδιαστές πολιτικής και τα στελέχη της διοίκησης που ασκούσαν αρμοδιότητες στο πεδίο της καταπολέμησης του αποκλεισμού απέκτησαν πρόσβαση σε εργαλεία παρακολούθησης και αξιολόγησης των πολιτικών κοινωνικής ένταξης υπό το πρίσμα κοινών Ευρωπαϊκών προσεγγίσεων και προτεραιοτήτων.

Ως κύριοι δείκτες οριοθετήθηκαν:

- Κίνδυνος φτώχειας μετά από τις κοινωνικές μεταβιβάσεις (<60% του διάμεσου εισοδήματος)
- Ανισοκατανομή εισοδήματος (S80/S20)
- Ποσοστό (%) πληθυσμού σε παρατεταμένο κίνδυνο φτώχειας (διάμεσο ισοδύναμο εισόδημα)
- Βάθος κινδύνου φτώχειας
- Περιφερειακή συνοχή
- Ποσοστό (%) μακροχρόνιας ανεργίας
- Ποσοστό (%) πληθυσμού που ζει σε νοικοκυριά χωρίς πρόσβαση στην απασχόληση
- Πρόωρη αποχώρηση από το σχολείο χωρίς περαιτέρω εκπαίδευση ή κατάρτιση
- Προσδόκιμο ζωής κατά τη γέννηση
- Προσωπική κατάσταση υγείας (ίδια αντίληψη)

---

and extending the Lisbon Strategy” (COM[2001] 79/2) περιείχε τους δείκτες για την κοινωνική συνοχή που είχαν συμφωνηθεί με τα Κράτη Μέλη. Οι δείκτες αυτοί αφορούν τη διανομή εισοδήματος (distribution of income), το ποσοστό φτώχειας πριν και μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις (poverty rate before and after social transfers), τη διάρκεια της φτώχειας (persistence of poverty), τον αριθμό των ανέργων νοικοκυριών (jobless households), την περιφερειακή συνοχή (regional cohesion), τον αριθμό των ατόμων που εγκαταλείπουν την εκπαίδευση (early school-leavers not in further education or training) και το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας (long-term unemployment rate).

¹⁴ Βλ. Social Protection Committee, *Report on Indicators in the field of Poverty and Social Exclusion*, 2001.

Ως δευτερεύοντες δείκτες οριοθετήθηκαν:

- Διασπορά από το κατώφλι κινδύνου φτώχειας (60% του διάμεσου εισοδήματος)
- Κίνδυνος φτώχειας με κατώφλι σε σταθερές τιμές για δεδομένη χρονική στιγμή
- Ποσοστό (%) πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας πριν τις κοινωνικές μεταβιβάσεις
- Ανισοκατανομή εισοδήματος (συντελεστής Gini)
- Ποσοστό (%) πληθυσμού σε παρατεταμένο κίνδυνο φτώχειας (μέσο ισοδύναμο εισόδημα)
- Μερίδιο μακροχρόνιας ανεργίας
- Ποσοστό (%) ιδιαίτερα μακροχρόνιας ανεργίας
- Άτομα με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο.

Από μεθοδολογική πλευρά, η συλλογή των στατιστικών δεδομένων προωθήθηκε ως εξής:

α) Χρησιμοποιούνται στοιχεία μιας δειγματοληπτικής Έρευνας, η οποία διεξάγεται ενιαία σε όλα τα Κράτη Μέλη της ΕΕ¹⁵, καλύπτοντας δειγματοληπτικά το σύνολο του πληθυσμού και περιέχοντας συγκρίσιμα ερωτήματα για τις συνιστώσες των δύο παραμέτρων που μπορούν να αποτυπώσουν το καθεστώς «ενημερίας» (εισόδημα ή κατανάλωση).

β) Τα στοιχεία εισοδήματος από όλα τα νοικοκυριά της Έρευνας (προσαρμοσμένα για το μέγεθος και την σύνθεση του νοικοκυριού) αξιοποιούνται για να παραχθεί μία κατανομή εισοδήματος, ένα στατιστικό εργαλείο που μοιάζει με την κατανομή πιθανοτήτων και ορίζεται μία γραμμή φτώχειας¹⁶. Η γραμμή φτώχειας προσεγγίζει την έννοια της σχετικής φτώχειας, που σχετίζεται με το σχήμα της κατανομής εισοδήματος και στατιστικά ισοδυναμεί με ένα ποσοστό της διαμέσου (του «εισοδήματος του μεσαίου ανθρώπου»)¹⁷.

Πίνακας 2. Κοινοτικοί δείκτες στο πεδίο της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού (2001)

Δείκτης 1: Οικονομική Επισφάλεια

Δείκτης 2: Κίνδυνος φτώχειας

Δείκτης 3: Ανισότητα στην κατανομή εισοδήματος

Δείκτης 4: Παρατεταμένη επισφάλεια

Δείκτης 5: Βάθος του κινδύνου επισφάλειας

Δείκτης 6: Περιφερειακή συνοχή

¹⁵ Πρόκειται για την Έρευνα της ΕΕ για το Εισόδημα και τις Συνθήκες Διαβίωσης (EU-SILC), που εγκαινιάστηκε το 2003 με βάση τις ρήτρες του Κανονισμού 1177/2003 της 16ης Ιουνίου 2003 σχετικά με τις κοινοτικές στατιστικές για το εισόδημα και τις συνθήκες διαβίωσης.

¹⁶ Κάθε νοικοκυριό που κατατάσσεται κάτω από την γραμμή φτώχειας χαρακτηρίζεται ως φτωχό.

¹⁷ Στους δείκτες του Λάακεν εκλαμβάνεται ως κεντρική διαχωριστική γραμμή το 60% της διαμέσου της κατανομής εισοδήματος. Η Eurostat αρχικά χρησιμοποιούσε το 50% του μέσου όρου (και όχι της διαμέσου), που συμπτωματικά είναι κοντά στο 60% της διαμέσου.

Δείκτης 7: Ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας

Δείκτης 8: Άτομα σε νοικοκυριά χωρίς πρόσβαση στην απασχόληση (αποκλεισμένοι από την απασχόληση)

Δείκτης 9: Πρόωρη αποχώρηση από το σχολείο

Δείκτης 10: Προσδόκιμο επιβίωσης στη γέννηση

Δείκτης 11: Κατάσταση υγείας

Δείκτης 12: Εναλλακτικές γραμμές επισφάλειας – Διασπορά γύρω από την κεντρική γραμμή επισφάλειας

Δείκτης 13: Επισφάλεια με γραμμή σταθερής αγοραστικής αξίας

Δείκτης 14: Επισφάλεια προ κοινωνικών μεταβιβάσεων

Δείκτης 15: Ανισοκατανομή εισοδήματος – Συντελεστής Gini

Δείκτης 16: Μερίδιο μακροχρόνιας ανεργίας

Δείκτης 17: Ποσοστό ιδιαίτερα μακροχρόνιας ανεργίας

Δείκτης 18: Άτομα με χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο

Με δεδομένη τη σύνθετη φύση των προβλημάτων της φτώχειας και του αποκλεισμού και την ποικιλομορφία των υποδειγμάτων, πρακτικών και αναλυτικών προσεγγίσεων που υιοθετούν τα Κράτη Μέλη στο πεδίο της κοινωνικής προστασίας, τα αποτελέσματα της διαδικασίας εκπόνησης κοινωνικών δεικτών κρίθηκαν ιδιαίτερα ικανοποιητικά. Και τούτο γιατί όχι μόνο εξασφαλίσθηκε συναίνεση για τη χρήση δεκατεσσάρων τελικά δεικτών (που καλύπτουν τα πεδία της εισοδηματικής φτώχειας, της υγείας και της απασχόλησης) αλλά εντοπίσθηκαν κρίσιμες προτεραιότητες για περαιτέρω έρευνα και ανάλυση. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υποστήριξε ένθερμα το έργο της Επιτροπής Κοινωνικής Προστασίας για τους δείκτες, εφαρμόζοντας μάλιστα την ομάδα δεικτών για τους οποίους επιτεύχθηκε μια αρχική συμφωνία στην Κοινή Έκθεση για την Κοινωνική Ένταξη του 2002 (βλ. Πίνακα 3).

Η διαμόρφωση των κοινών δεικτών και η χρήση τους στην Κοινή Έκθεση έδωσαν έναυσμα για διεπιστημονικές αναλύσεις σχετικά με τη βιωσιμότητα, τη λειτουργικότητα και την αποτελεσματικότητά τους. Κατατέθηκαν, μάλιστα, αρκετές εισηγήσεις αναθεώρησης των δεικτών, ενώ αναπτύχθηκαν υποδείγματα για την επέκτασή τους στην κάλυψη νέων θεματικών πεδίων.

Πίνακας 3. Λίστα Δεικτών που χρησιμοποιήθηκαν στην Κοινή Έκθεση για την Κοινωνική Ένταξη του 2002

	Δείκτης	Προσδιορισμός
1.	Δείκτης εισοδηματικής ανισότητας S80/S20	Αναλογία μεταξύ του μεριδίου του εισοδήματος του πλουσιότερου 20% και του φτωχότερου 20%
2.	Συντελεστής Gini	Στατιστική διαφορά του αποτελέσματος της σύγκρισης στρωμάτων του πληθυσμού ανάλογα με το εισοδηματικό τους επίπεδο
3α.	Βαθμός πιθανότητας του κινδύνου της φτώχειας σύμφωνα με την ηλικία και το φύλο	Άτομα που ζουν σε νοικοκυριά όπου το οικογενειακό εισόδημα είναι κάτω του μέσου εθνικού ισοδύναμου εισοδήματος (οι ομάδες ηλικίας είναι 0-15, 16-24, 25-49, 50-64 και 65+)
3β.	Βαθμός πιθανότητας του κινδύνου της φτώχειας σύμφωνα με την περισσότερο συχνή δραστηριότητα	Άτομα ηλικίας 16+ που ζουν σε νοικοκυριά όπου το οικογενειακό εισόδημα είναι μικρότερο του εθνικού ισοδύναμου μέσου εισοδήματος κατά 60%
3γ.	Βαθμός πιθανότητας του κινδύνου της φτώχειας σύμφωνα με τον τύπο του νοικοκυριού	Άτομα ηλικίας 16+ που ζουν σε νοικοκυριά όπου το οικογενειακό εισόδημα είναι μικρότερο του εθνικού ισοδύναμου μέσου εισοδήματος κατά 60% (1 άτομο νοικοκυριού, κάτω των 30 ετών / 1 άτομο νοικοκυριού, 30-64 / 1 άτομο νοικοκυριού, 65+ / 2 ενήλικες χωρίς εξαρτημένο παιδί- τουλάχιστον ένα άτομο 65+ / 2 ενήλικες χωρίς εξαρτημένο παιδί- και οι δύο κάτω των 65 /άλλα νοικοκυριά χωρίς εξαρτημένο παιδί / μονογονεϊκές οικογένειες με 1 τουλάχιστο παιδί / 2 ενήλικες με 1 εξαρτημένο παιδί/ 2 ενήλικες με 2 εξαρτημένα παιδιά / 2 ενήλικες, με 3+ εξαρτημένα παιδιά / άλλα νοικοκυριά με εξαρτημένα παιδιά)
4.	Διαχρονικές μεταβολές της σχετικής φτώχειας	Άτομα που ζουν σε νοικοκυριά όπου το οικογενειακό εισόδημα ήταν κάτω του μέσου ισοδύναμου εθνικού εισοδήματος κατά 40%, 50% και 70%
5.	Ποσοστό κινδύνου φτώχειας σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο	1995X: Ποσοστό κινδύνου της φτώχειας, χρησιμοποιώντας το 60% του ποσοστού του 1995, αυξανόμενο από τον παράγοντα του πληθωρισμού το 1994/95 1996: Ποσοστό κινδύνου της φτώχειας, χρησιμοποιώντας το 60% του αριθμητικού μέσου του 1996 1996X: Ποσοστό κινδύνου της φτώχειας, χρησιμοποιώντας το 60% του ποσοστού του 1995 πολλαπλασιαζόμενο από τον παράγοντα του πληθωρισμού του 1994/96 1997: Κίνδυνος του ορίου της φτώχειας, χρησιμοποιώντας το 60% του μέσου το 1997
6.	Ποσοστό κινδύνου της φτώχειας πριν από τη χορήγηση κοινωνικών παροχών	Αρχικό εισόδημα Αρχικό εισόδημα + ηλικία + επιζώντες
7.	Διάρκεια του κινδύνου της φτώχειας	Άτομα που ζουν σε νοικοκυριά όπου το οικογενειακό εισόδημα ήταν μικρότερο κατά 60% του εθνικού ισοδύναμου μέσου εισοδήματος για τα τελευταία 3 χρόνια
8.	Περιφερειακή συνοχή	Συντελεστής σύγκρισης των ποσοστών απασχόλησης επιπέδου NUTS 2

9.	Ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας	Ποσοστό των μακροχρόνια ανέργων (άτομα που παραμένουν άνεργα περισσότερο από 12 μήνες) στο σύνολο του ενεργού πληθυσμού
10.	Ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας	Ποσοστό των μακροχρόνια ανέργων (άτομα που παραμένουν άνεργα περισσότερο από 12 μήνες) στο σύνολο των ανέργων
11.	Ποσοστό μακράς ανεργίας	Ποσοστό των ιδιαίτερα μακροχρόνια ανέργων (άτομα που παραμένουν άνεργα περισσότερο από 24 μήνες) στο σύνολο των ανέργων
12.	Άτομα που αποχωρούν από την εκπαίδευση, χωρίς να συμμετέχουν σε προγράμματα μάθησης ή επαγγελματικής κατάρτισης	Ποσοστό στο σύνολο του πληθυσμού των ατόμων ηλικίας 18-24 χρόνων που έχουν παρακολουθήσει την πρώτη εκπαιδευτική βαθμίδα και δεν παρακολουθούν προγράμματα εκπαίδευσης ή επαγγελματικής κατάρτισης

3.2. Η αναθεώρηση των δεικτών μέτρησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού (2010-2020)

Η θέσπιση νέων δεικτών μέτρησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού προωθήθηκε στο πλαίσιο ενίσχυσης των κοινωνικών προτεραιοτήτων της *Στρατηγικής ΕΕ 2020 για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη*¹⁸, που αποτελεί το στρατηγικό πλαίσιο πολιτικής της ΕΕ για την περίοδο 2010-2020 (αντικαθιστώντας το σχετικά περιοριστικό πλαίσιο της *Στρατηγικής της Λισσαβόνας 2000-2010*). Η Στρατηγική υιοθέτησε ανάμεσα στους Βασικούς της Στόχους τη μείωση του αριθμού των φτωχών κατά 20 εκ. το 2020, παρακολουθώντας την εξέλιξη των σχετικών εθνικών πολιτικών¹⁹ σύμφωνα με τρεις δείκτες που καθορίστηκαν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο: τον δείκτη του ποσοστού κινδύνου φτώχειας (*poverty rate*), τον δείκτη υλικής στέρησης (*severe material deprivation rate*)²⁰ και τον δείκτη του ποσοστού των ατόμων που ζουν σε νοικοκυριά με πολύ χαμηλή ένταση εργασίας (*very low work intensity households*)²¹.

¹⁸ Βλ. την Ανακοίνωση της Επιτροπής COM(2010) 2020/3.3.2010.

¹⁹ Βλ. Social Protection Committee, *Portfolio of EU social indicators for the monitoring of progress towards the EU objectives for social protection and social inclusion – 2015 Update*, 2015.

²⁰ Η Eurostat υιοθετεί και εφαρμόζει σχετικά τον ακόλουθο ορισμό: “*Severely materially deprived persons have living conditions severely constrained by a lack of resources, they experience at least 4 out of 9 following deprivations items: cannot afford i) to pay rent or utility bills, ii) keep home adequately warm, iii) face unexpected expenses, iv) eat meat, fish or a protein equivalent every second day v) a week holiday away from home, vi) a car, vii) a washing machine, viii) a colour TV, or ix) a telephone*”. Βλ. σχετικά C. T. Whelan and B. Maître, “Understanding material deprivation: A comparative European analysis”, *Research in Social Stratification and Mobility*, 2012, 30(4), σ. 489.

²¹ Η Eurostat υιοθετεί και εφαρμόζει σχετικά τον ακόλουθο ορισμό: “*People living in households with very low work intensity are people aged 0-59 living in households where the adults work less than 20% of their total work potential during the past year*”.

α) Ο πρώτος δείκτης αφορά το ποσοστό κινδύνου φτώχειας (μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις), δηλαδή το ποσοστό ατόμων που βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας.

β) Ο δεύτερος δείκτης εκτιμά τα επίπεδα διαβίωσης μετρώντας το ποσοστό του πληθυσμού που στερείται τουλάχιστον τεσσάρων από ένα κατάλογο εννέα αγαθών και υπηρεσιών, και συγκεκριμένα:

- ❑ δυσκολίες ανταπόκρισης στην πληρωμή πάγιων λογαριασμών, όπως ενοίκιο ή δόση δανείου, πάγιοι λογαριασμοί (ηλεκτρικού ρεύματος, νερού, αερίου κλπ.), δόσεις πιστωτικών καρτών ή δόσεις δανείου για οικοσκευή, διακοπές κ.ά., ή αγορές με δόσεις κύριας κατοικίας
- ❑ οικονομική αδυναμία για πληρωμή μιας εβδομάδας διακοπών το χρόνο
- ❑ οικονομική αδυναμία για διατροφή που να περιλαμβάνει κάθε δεύτερη ημέρα κοτόπουλο, κρέας, ψάρι ή λαχανικά ίσης θρεπτικής αξίας
- ❑ οικονομική αδυναμία για αντιμετώπιση έκτακτων, αλλά αναγκαίων δαπανών αξίας περίπου 540 ευρώ
- ❑ οικονομική αδυναμία να διαθέτουν τηλέφωνο (περιλαμβάνεται και το κινητό τηλέφωνο)
- ❑ οικονομική αδυναμία να διαθέτουν έγχρωμη τηλεόραση
- ❑ οικονομική αδυναμία να διαθέτουν πλυντήριο ρούχων
- ❑ οικονομική αδυναμία να διαθέτουν ΙΧ επιβατηγό αυτοκίνητο
- ❑ οικονομική αδυναμία πρόσβασης σε ικανοποιητική θέρμανση.

γ) Ο τρίτος δείκτης αφορά το ποσοστό των ατόμων που ζουν σε νοικοκυριά²² με πολύ χαμηλή ένταση εργασίας. Ο δείκτης αναφέρεται στο ποσοστό πληθυσμού ηλικίας 18-59 που διαβιών σε νοικοκυριά των οποίων τα μέλη εργάστηκαν λιγότερο από 20% της συνήθους απασχόλησης κατά τη διάρκεια του προηγούμενου έτους. Η ένταση εργασίας του νοικοκυριού ορίζεται ως ο λόγος μεταξύ του αριθμού των μηνών που όλα τα μέλη εργάζονται κατά το προηγούμενο έτος και του συνολικού αριθμού των μηνών που θα μπορούσαν θεωρητικά να έχουν εργασθεί κατά την ίδια περίοδο.

---

²² Τα νοικοκυριά που αποτελούνται μόνο από μαθητές ή σπουδαστές κ.λπ. κάτω των 25 ετών ή και άτομα ηλικίας 60 ετών και άνω εξαιρούνται από τον υπολογισμό του δείκτη.

Οι γενικοί δείκτες στατιστικής μέτρησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στην Στρατηγική ΕΕ 2020

A. Ποσοστό ατόμων που βρίσκονται σε κίνδυνο σχετικής φτώχειας μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις (δείκτης του ποσοστού κινδύνου φτώχειας)

B. Ποσοστό του πληθυσμού που στερείται τουλάχιστον τεσσάρων από ένα κατάλογο εννέα αγαθών και υπηρεσιών (δείκτης υλικής στέρησης), αντιμετωπίζοντας:

- ❑ δυσκολίες ανταπόκρισης στην πληρωμή πάγιων λογαριασμών, όπως ενοίκιο ή δόση δανείου, πάγιοι λογαριασμοί (ηλεκτρικού ρεύματος, νερού, αερίου κλπ.), δόσεις πιστωτικών καρτών ή δόσεις δανείου για οικοσκευή, διακοπές κ.ά., ή αγορές με δόσεις κύριας κατοικίας
- ❑ οικονομική αδυναμία για πληρωμή μιας εβδομάδας διακοπών το χρόνο
- ❑ οικονομική αδυναμία για διατροφή που να περιλαμβάνει κάθε δεύτερη ημέρα κοτόπουλο, κρέας, ψάρι ή λαχανικά ίσης θρεπτικής αξίας
- ❑ οικονομική αδυναμία για αντιμετώπιση έκτακτων αλλά αναγκαίων δαπανών αξίας περίπου 540 ευρώ ετησίως
- ❑ οικονομική αδυναμία να διαθέτουν τηλέφωνο (περιλαμβάνεται και το κινητό τηλέφωνο)
- ❑ οικονομική αδυναμία να διαθέτουν έγχρωμη τηλεόραση
- ❑ οικονομική αδυναμία να διαθέτουν πλυντήριο ρούχων
- ❑ οικονομική αδυναμία να διαθέτουν ΙΧ επιβατηγό αυτοκίνητο
- ❑ οικονομική αδυναμία πρόσβασης σε ικανοποιητική θέρμανση

Γ. Ποσοστό των ατόμων που ζουν σε νοικοκυριά με πολύ χαμηλή ένταση εργασίας (άτομα ηλικίας 18-59 που διαβιούν σε νοικοκυριά των οποίων τα μέλη εργάστηκαν λιγότερο από 20% της συνήθους απασχόλησης κατά τη διάρκεια του προηγούμενου έτους)

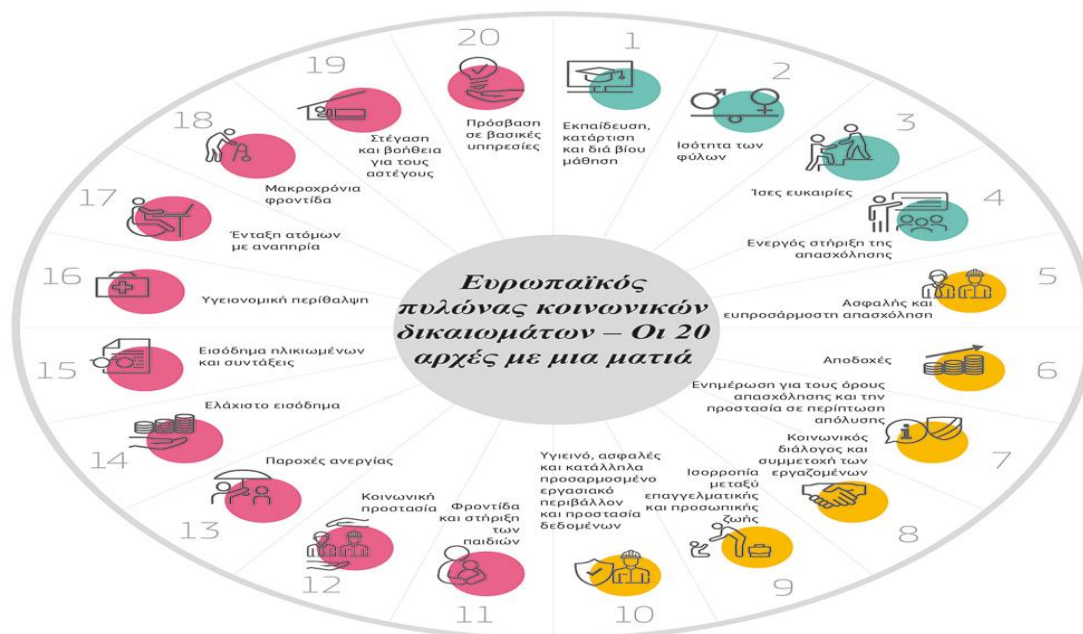
Στο πλαίσιο υλοποίησης της Στρατηγικής, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο έδωσε την δυνατότητα σε κάθε Κράτος Μέλος να επιλέξει το δείκτη που θα χρησιμοποιούσε προκειμένου να διαμορφώσει περαιτέρω την εθνική στοχοθεσία του αναφορικά με την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Η δυνατότητα αυτή παρέχει στις εθνικές αρχές την απαραίτητη ευελιξία λήψης κρίσιμων αποφάσεων στα πεδία του σχεδιασμού και της υλοποίησης των εθνικών πολιτικών κοινωνικής συνοχής²³. Επιπλέον, η επιλογή του εθνικού δείκτη παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς αντανακλά την σημασία που αποδίδουν οι εθνικές Κυβερνήσεις σε διαφορετικές πτυχές και εκφάνσεις του κοινωνικού αποκλεισμού, διαμορφώνοντας εν τέλει, τις προτεραιότητες των εθνικών πολιτικών²⁴.

²³ Βλ. σχετικά P. Copeland and M. Daly, “Varieties of poverty reduction: inserting the poverty and social exclusion target into Europe 2020”, *Journal of European Social Policy*, 2012, 3, σ. 273.

²⁴ Βλ. σχετικά B. Nolan and C. T. Whelan, “Using non-monetary deprivation indicators to analyze poverty and social exclusion: lessons from Europe?”, *Journal of Policy Analysis and Management*, 2010, 29 και F. Vandenbroucke and K. Vleminckx, “Disappointing poverty trends: is the social investment state to blame?”, *Journal of European Social Policy*, 2011, 21(5).

3.3. Η επικαιροποίηση των δεικτών μέτρησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού (2020-2030)

Ο δείκτης υλικής στέρησης της Στρατηγικής ΕΕ 2020 τροποποιήθηκε το 2021 στο πλαίσιο υλοποίησης του *Σχεδίου Δράσης*²⁵ για τον *Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων* (ΕΠΚΔ)²⁶, που θέτει νέους στόχους πολιτικής για το 2030 (Στρατηγική ΕΕ 2030).

Συγκεκριμένα, η υλική στέρηση του πληθυσμού προσεγγίζεται πλέον μέσω της στέρησης τουλάχιστον επτά από ένα κατάλογο δέκα τριών αγαθών και υπηρεσιών που εξετάζεται σε δύο επίπεδα:

- επίπεδο νοικοκυριού
- επίπεδο μέλους του νοικοκυριού.

²⁵ Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ανακοίνωση της 4.3.2021 «*Σχέδιο Δράσης για τον Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων*», COM (2021)102, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=COM:2021:102:FIN>.

²⁶ Ο *Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων* (ΕΠΚΔ) διακηρύχθηκε πανηγυρικά από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και την Επιτροπή στην *Κοινωνική Διάσκεψη Κορυφής για τη Δίκαιη Απασχόληση και την Ανάπτυξη* (Γκέτεμποργκ, 17 Νοεμβρίου 2017), εισάγοντας είκοσι κύριες Αρχές σε τρεις τομείς: α) Ίσες ευκαιρίες και πρόσβαση στην αγορά εργασίας, β) Δίκαιοι όροι εργασίας, γ) Κοινωνική προστασία και ένταξη. Η εφαρμογή του προωθείται σύμφωνα με το από Μαρτίου 2021 *Σχέδιο Δράσης* που προβλέπει συγκεκριμένες ενέργειες για την υλοποίηση των Αρχών του ως κοινή προσπάθεια των Κρατών Μελών και της Ε.Ε., με την ενεργό συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων και της κοινωνίας των πολιτών. Βλ. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/economy-works-people/jobs-growth-and-investment/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_el#documents.

Οι γενικοί δείκτες στατιστικής μέτρησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στην Στρατηγική ΕΕ 2030

Α. Ποσοστό ατόμων που βρίσκονται σε κίνδυνο σχετικής φτώχειας μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις (δείκτης του ποσοστού κινδύνου φτώχειας)

Β. Ποσοστό του πληθυσμού που στερείται τουλάχιστον επτά από ένα κατάλογο δέκα τριών αγαθών και υπηρεσιών (δείκτης υλικής στέρησης), αντιμετωπίζοντας:

Στερήσεις σε επίπεδο νοικοκυριού

- Δυσκολίες ανταπόκρισης στην πληρωμή πάγιων λογαριασμών, όπως ενοίκιο ή δόση δανείου της κύριας κατοικίας, λογαριασμοί ηλεκτρικού ρεύματος, νερού, αερίου κλπ., δόσεις πιστωτικών καρτών ή δόσεις δανείου για οικοσκευή, διακοπές κ.ά. ή αγορές με δόσεις
- Οικονομική αδυναμία για πληρωμή μιας εβδομάδας διακοπών
- Οικονομική αδυναμία για διατροφή που να περιλαμβάνει κάθε δεύτερη ημέρα κοτόπουλο, κρέας, ψάρι ή λαχανικά ίσης θρεπτικής αξίας
- Οικονομική αδυναμία για αντιμετώπιση έκτακτων αλλά αναγκαίων δαπανών
- Οικονομική αδυναμία να διαθέτουν ΙΧ επιβατηγό αυτοκίνητο
- Οικονομική αδυναμία για ικανοποιητική θέρμανση το χειμώνα και δροσιά το καλοκαίρι

Στερήσεις σε επίπεδο μέλους του νοικοκυριού

- Οικονομική αδυναμία να έχει πρόσβαση στο διαδίκτυο
- Οικονομική αδυναμία για αντικατάσταση των φθαρμένων ρούχων με καινούργια
- Οικονομική αδυναμία να έχει δύο ζευγάρια υποδήματα
- Οικονομική αδυναμία να ξοδεύει χρήματα, σχεδόν κάθε εβδομάδα, για τον εαυτό του
- Οικονομική αδυναμία για συνάντηση με φίλους/συγγενείς για έναν καφέ/ποτό/γεύμα στο σπίτι τουλάχιστον μια φορά το μήνα
- Οικονομική αδυναμία για συμμετοχή τακτικά σε δραστηριότητες αναψυχής με πληρωμή αντιτίμου
- Οικονομική αδυναμία για αντικατάσταση επίπλων όταν αυτά φθείρονται ή καταστρέφονται

Γ. Ποσοστό των ατόμων που ζουν σε νοικοκυριά με πολύ χαμηλή ένταση εργασίας (άτομα ηλικίας 18-59 που διαβιούν σε νοικοκυριά των οποίων τα μέλη εργάστηκαν λιγότερο από 20% της συνήθους απασχόλησης κατά τη διάρκεια του προηγούμενου έτους).

3.4. Η εφαρμογή των δεικτών μέτρησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού μέσω των στατιστικών ερευνών για το Εισόδημα και τις Συνθήκες Διαβίωσης

Η εφαρμογή των δεικτών μέτρησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού προωθείται μέσω της διεξαγωγής των Στατιστικών Ερευνών της ΕΕ για το Εισόδημα και τις Συνθήκες Διαβίωσης (EU-SILC), που εγκαινιάστηκαν το 2003 βάσει Συμφωνίας μεταξύ της Στατιστικής Υπηρεσίας της Επιτροπής (Eurostat), έξι Κρατών Μελών (Αυστρία, Βέλγιο, Δανία, Ελλάδα, Ιρλανδία και Λουξεμβούργο) και της Νορβηγίας, αντικαθιστώντας το «Ευρωπαϊκό Πάνελ Νοικοκυριών» (European Community Household Panel, ECHP)²⁷, προκειμένου να κατοχυρωθεί η ποιοτική βελτίωση των στατιστικών δεδομένων που αφορούν τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό. Σκοπός των στατιστικών ερευνών της ΕΕ για το Εισόδημα και τις Συνθήκες Διαβίωσης είναι η εξασφάλιση της παρακολούθησης των κοινωνικοοικονομικών εξελίξεων στα Κράτη Μέλη σύμφωνα με τις ρήτρες του Κανονισμού 1177/2003²⁸, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει.

Η συλλογή των στατιστικών δεδομένων ξεκίνησε επίσημα το 2004 σε 15 χώρες και επεκτάθηκε το 2005 σε όλα τα Κράτη Μέλη της ΕΕ-25, την Ισλανδία και τη Νορβηγία. Η Βουλγαρία και η Τουρκία δρομολόγησαν την Έρευνα το 2006, η Ρουμανία το 2007, η Ελβετία το 2008, ενώ η Κροατία την εισήγαγε το 2010 (τα στοιχεία της Κροατίας για το 2008 και το 2009 βασίζονται σε διαφορετική πηγή δεδομένων – την Έρευνα Οικογενειακού Προϋπολογισμού).

Το κύριο αντικείμενο της Έρευνας EU-SILC είναι η μελέτη, σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, των συνθηκών διαβίωσης των νοικοκυριών σε σχέση, κυρίως, με το εισόδημα τους²⁹. Η Έρευνα αποτελεί τη βασική πηγή αναφοράς των συγκριτικών στατιστικών για την κατανομή του εισοδήματος και τον κοινωνικό αποκλεισμό σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η συγκρισιμότητα των στοιχείων θεωρείται εξασφαλισμένη, αφού η έρευνα διενεργείται σε όλα τα Κράτη Μέλη, χρησιμοποιώντας κοινές μεταβλητές και ορισμούς.

Το διαθέσιμο εισόδημα ενός νοικοκυριού καθορίζεται με την άθροιση όλων των νομισματικών εσόδων που λαμβάνει κάθε μέλος του νοικοκυριού από οποιαδήποτε πηγή (συμπεριλαμβανομένων των εισοδημάτων από εργασία, επενδύσεις και κοινωνικές

---

²⁷ Η Έρευνα «Πάνελ Νοικοκυριών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας» ήταν μια ετήσια διαχρονική έρευνα ενός αντιπροσωπευτικού δείγματος νοικοκυριών (συνολικά περίπου 60.000) που άρχισε να διεξάγεται το 1994, ολοκληρώθηκε το 2001 και καλύπτει τις συνθήκες διαβίωσης, το καθεστώς απασχόλησης, την υγεία, την εκπαίδευση και το εισόδημα. Βλ. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/microdata/echp>.

²⁸ Βλ. σχετικά τις διατάξεις του Κανονισμού 1177/2003 της 16ης Ιουνίου 2003 σχετικά με τις κοινοτικές στατιστικές για το εισόδημα και τις συνθήκες διαβίωσης (EU-SILC).

²⁹ Βλ. σχετικά το υπόδειγμα της δειγματοληπτικής Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών (European Union Statistics on Income and Living Conditions - SILC) 2011 στον δικτυακό τόπο της Στατιστικής Υπηρεσίας της Κοινότητας, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/income_social_inclusion_living_conditions/introduction.

παροχές) – προσαυξανόμενο με τα έσοδα σε επίπεδο νοικοκυριού – με αφαίρεση των φόρων και των κοινωνικών εισφορών που καταβάλλονται. Για να ληφθούν υπόψη οι διαφορές του μεγέθους και της σύνθεσης των νοικοκυριών, το άθροισμα αυτό διαιρείται με τον αριθμό των «ισοδύναμων ενήλικων» με μια πρότυπη κλίμακα (ισοδυναμία), την αποκαλούμενη «Τροποποιημένη Κλίμακα του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης», η οποία αποδίδει συντελεστή στάθμισης 1 για τον πρώτο ενήλικα του νοικοκυριού, συντελεστή στάθμισης 0,5 για κάθε άλλο μέλος του νοικοκυριού ηλικίας άνω των 14 ετών και συντελεστή στάθμισης 0,3 για τα μέλη του νοικοκυριού ηλικίας κάτω των 14 ετών. Το μέγεθος που προκύπτει καλείται ισοδύναμο διαθέσιμο εισόδημα και αποδίδεται σε κάθε μέλος του νοικοκυριού. Για τους σκοπούς εφαρμογής των δεικτών της φτώχειας, το ισοδύναμο διαθέσιμο εισόδημα υπολογίζεται από το συνολικό διαθέσιμο εισόδημα του κάθε νοικοκυριού διαιρούμενο διά του ισοδύναμου μεγέθους του νοικοκυριού (κατά συνέπεια, κάθε άτομο στο νοικοκυριό θεωρείται ότι έχει το ίδιο ισοδύναμο εισόδημα).

Η περίοδος αναφοράς του εισοδήματος είναι μία σταθερή δωδεκάμηνη περίοδος (όπως κατά το προηγούμενο ημερολογιακό ή φορολογικό έτος) για όλες τις χώρες, με εξαίρεση το Ηνωμένο Βασίλειο, στο οποίο η περίοδος αναφοράς του εισοδήματος είναι το τρέχον έτος της έρευνας, και την Ιρλανδία, στην οποία η έρευνα είναι συνεχής και τα δεδομένα για το εισόδημα συλλέγονται για τους δώδεκα μήνες πριν από την έρευνα.

Το ποσοστό του κινδύνου φτώχειας ορίζεται ως το ποσοστό των ατόμων με ισοδύναμο διαθέσιμο εισόδημα κάτω από το όριο κινδύνου φτώχειας (εκφραζόμενο σε μονάδες αγοραστικής δύναμης), που καθορίζεται στο 60% του εθνικού διάμεσου ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος. Σύμφωνα με τις σχετικές Αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, το ποσοστό του κινδύνου φτώχειας υπολογίζεται σε σχέση με την κατάσταση σε κάθε Κράτος Μέλος της ΕΕ (και όχι με την εφαρμογή ενός κοινού κατώτατου ορίου)³⁰. Επομένως, το σύνολο για την ΕΕ είναι ο μέσος όρος των επιμέρους εθνικών δεδομένων, σταθμισμένος βάσει του πληθυσμού.

Παράλληλα, το ποσοστό του κινδύνου φτώχειας μπορεί να εκφρασθεί πριν ή μετά τη χορήγηση των κοινωνικών μεταβιβάσεων³¹, καθώς η διαφορά εκφράζει τον υποθετικό αντίκτυπο των εθνικών κοινωνικών μεταβιβάσεων στη μείωση του κινδύνου φτώχειας.

---

³⁰ Επισημαίνεται ότι ο δείκτης δεν μετρά τον πλούτο, αλλά καταγράφει το καθεστώς του υφιστάμενου χαμηλού εισοδήματος (σε σύγκριση με άλλα άτομα στην ίδια χώρα), που δεν συνεπάγεται κατ' ανάγκη χαμηλό βιοτικό επίπεδο.

³¹ Οι συντάξεις υπολογίζονται ως εισόδημα πριν από τις μεταβιβάσεις και όχι ως κοινωνικές παροχές.

3.5. Η αποτύπωση του βιοτικού επιπέδου του πληθυσμού μέσω της Έρευνας Οικογενειακών Προϋπολογισμών

Η Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών (*Household Budget Survey*) είναι μία στατιστική έρευνα που συγκεντρώνει αναλυτικές πληροφορίες³² από αντιπροσωπευτικό δείγμα νοικοκυριών για τη σύνθεση, την απασχόληση των μελών τους, τις συνθήκες στέγασης και, κυρίως, για τις δαπάνες διαβίωσης και τα εισοδήματά τους, εξασφαλίζοντας:

- ❑ την αποτύπωση του επιπέδου και της κατανομής των εισοδημάτων των νοικοκυριών (κατά τύπο νοικοκυριού, κοινωνικο-οικονομική θέση, οικονομική κατάσταση νοικοκυριού κ.λπ.)
- ❑ την ανάλυση του βιοτικού επιπέδου του πληθυσμού μέσω της εφαρμογής διαφορετικών κοινωνικο-οικονομικών δεικτών
- ❑ την εκτίμηση της διάρθρωσης των δαπανών των νοικοκυριών στα διάφορα αγαθά και υπηρεσίες.

Οι πληροφορίες για τις δαπάνες των νοικοκυριών είναι πολύ αναλυτικές, καθώς βασίζονται στη λεπτομερή καταγραφή των ειδών (αγαθών και υπηρεσιών) σύμφωνα με τη διεθνή ταξινόμηση *COICOP* (*Classification of Individual Consumption by Purpose*), περιλαμβάνοντας όλα τα αγαθά και υπηρεσίες που καταναλώνονται από τα νοικοκυριά. Οι βασικές δαπάνες που υπολογίζονται στην κατασκευή του καλαθιού των εύλογων δαπανών διαβίωσης των νοικοκυριών είναι οι εξής:

- ❑ όλες οι δαπάνες διατροφής (δημητριακά, γαλακτοκομικά προϊόντα, κρέας, ψάρια, έλαια και λίπη, φρούτα, λαχανικά, γλυκά κ.λπ.) και των μη αλκοολούχων ποτών (καφές, τσάι, κακάο, μεταλλικά νερά, αναψυκτικά, χυμοί φρούτων κ.λπ.), καθώς και έξοδα σε καντίνες και κυλικεία εργασίας, σχολείων, πανεπιστημίων, γραφείων (καφέδες, αναψυκτικά, χυμοί, σάντουιτς, τοστ, τυρόπιτες, γλυκά κ.λπ.)
- ❑ όλες οι δαπάνες ένδυσης και υπόδησης (αγορά ειδών ένδυσης και υπόδησης) και οι επιδιορθώσεις τους
- ❑ όλες οι δαπάνες που σχετίζονται με την κατοικία (ηλεκτρισμός, ύδρευση, θέρμανση, υλικά και υπηρεσίες συντήρησης και επισκευής της κατοικίας)
- ❑ όλα τα έξοδα κίνησης, συντήρησης και επισκευής μεταφορικών μέσων (καύσιμα, λιπαντικά, ανταλλακτικά, σέρβις κτλ), καθώς και τα ασφάλιστρα αυτοκινήτου-μηχανής
- ❑ όλες οι δαπάνες χρήσης αστικών και υπεραστικών μέσων μαζικής μεταφοράς (λεωφορεία, τρόλεϊ, ταξί, τρένα, τραμ, μετρό, επιβατικά πλοία κ.λπ.)
- ❑ δαπάνες που αφορούν την επισκευή και τη συντήρηση των διαρκών αγαθών οικιακής χρήσης (έπιπλα, οικιακές συσκευές, κ.λπ.)
- ❑ όλα τα αγαθά για τη συνήθη οικιακή κατανάλωση (σαπούνια, απορρυπαντικά, είδη καθαρισμού, σκούπες, χαρτιά υγείας, χαρτομάντηλα, κ.λπ.)

---

³² Δεν συγκεντρώνονται, δηλαδή, πληροφορίες για κατηγορίες δαπανών συνολικά, όπως «δαπάνες διατροφής», «είδη ένδυσης – υπόδησης», «δαπάνες για υγεία» κ.λπ., αλλά για καθεμία δαπάνη χωριστά, π.χ. ψωμί άσπρο, γάλα νωπό πλήρες, μοσχάρι νωπό κ.λπ., υποδήματα ανδρικά, γυναικεία κ.λπ. ή μικροβιολογικές εξετάσεις, φάρμακα κ.λπ.

- ❑ δαπάνες αγαθών και υπηρεσιών ατομικής καθαριότητας και καλλωπισμού (κομμωτήρια, κουρέια, ξυριστικές μηχανές, ξυραφάκια, οδοντόβουρτσες, οδοντόκρεμες, αρώματα, κολόνιες, καλλυντικά, αποσμητικά, σαπούνια μάνιου, σαμπουάν κλπ) και λοιπά προσωπικά είδη (τσάντες, πορτοφόλια, γυαλιά ηλίου, ομπρέλες κτλ), καθώς και δαπάνες σχετικά με τα κατοικίδια ζώα (τροφές, λουριά, κ.λπ.)
- ❑ δαπάνες που αφορούν την ενημέρωση και τη μόρφωση (βιβλία, εφημερίδες, περιοδικά, είδη χαρτοπωλείου, γραφική ύλη, τετράδια, μολύβια, στυλό, κ.λπ.)
- ❑ όλες οι δαπάνες υπηρεσιών τηλεφωνίας και ταχυδρομικών υπηρεσιών (λογαριασμοί σταθερού τηλεφώνου, κινητού τηλεφώνου, internet, ταχυδρομείων κ.λπ.)
- ❑ δαπάνες ειδών και υπηρεσιών υγείας (φάρμακα, παυσίπονα, επίδεσμοι, γάζες, θερμόμετρα, ιατρικές υπηρεσίες κάθε ειδικότητας, οδοντιατρικές υπηρεσίες, κτηνιατρικές υπηρεσίες κ.α.)
- ❑ όλες οι δαπάνες υπηρεσιών εκπαίδευσης (παιδικοί σταθμοί, φροντιστήρια, ξένες γλώσσες, εκπαιδευτικές εκδρομές κ.λπ.)
- ❑ δαπάνες υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας (γηροκομεία, ιδρύματα και σχολεία για άτομα με αναπηρία, βρεφονηπιακοί και παιδικοί σταθμοί, παιδότοποι κ.λπ.)
- ❑ δαπάνες για άλλες οικονομικές υπηρεσίες (αμοιβές φοροτεχνικών, διοικητικά τέλη, αμοιβές δικηγόρων, αμοιβές συμβολαιογράφων, συνδρομές σε επαγγελματικά σωματεία, ενώσεις, κ.λπ.)

Οι συγκεκριμένες δαπάνες περιλαμβάνονται στην πρώτη ομάδα δαπανών, που θεωρούνται οι πλέον βασικές για τη διαβίωση του νοικοκυριού. Παράλληλα, προβλέπονται τρεις συμπληρωματικές ομάδες / κατηγορίες δαπανών:

- ❑ η δεύτερη ομάδα περιλαμβάνει τις δαπάνες εστίασης (έξοδα σε εστιατόρια, ταβέρνες, πιτσαρίες, καφενεία, μπαρ κ.λπ.)
- ❑ η τρίτη ομάδα περιλαμβάνει δαπάνες για την αγορά διαρκών αγαθών και συσκευών (έπιπλα, ηλεκτρικές συσκευές, οικιακά σκεύη, συσκευές τηλεφώνου, τηλεοράσεις, ηλεκτρονικοί υπολογιστές, φωτογραφικές μηχανές, κ.λπ.) και δαπάνες για την αγορά μεταφορικών μέσων (αυτοκίνητα, μοτοσυκλέτες, κ.λπ.)
- ❑ η τέταρτη ομάδα περιλαμβάνει δαπάνες για κατανάλωση αλκοολούχων ποτών (ουίσκι, βότκα, σαμπάνια, κρασί, μύρα, κ.λπ.), δαπάνες για τσιγάρα και καπνό, δαπάνες για αεροπορικές μετακινήσεις, δαπάνες για τουριστικές υπηρεσίες (ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια, ομαδικά ταξίδια, κ.λπ.) και δαπάνες για υπηρεσίες αναψυχής, πολιτισμού και αθλητισμού (γυμναστήρια, εισιτήρια αθλητικών αγώνων, θέατρα, κινηματογράφοι, συναυλίες, κ.λπ.)

Η αποτύπωση του βιοτικού επιπέδου του πληθυσμού εξασφαλίζεται μέσω του υπολογισμού των εύλογων δαπανών διαβίωσης, λαμβάνοντας υπόψη α) τις πραγματικές δαπάνες που προέρχονται από αγορές (και όχι τις τεκμαρτές δαπάνες από άλλους τρόπους κτήσης) και β) τα έξοδα πρόσβασης σε βασικές υπηρεσίες που χορηγούνται από το κράτος (δημόσια εκπαίδευση κ.λπ.). Υπό το πρίσμα αυτό, στον υπολογισμό των εύλογων δαπανών διαβίωσης δεν προσμετρώνται:

- ❑ δαπάνες για αγορά ειδών πολυτελείας (κοσμήματα, πολύτιμοι λίθοι, ρολόγια, κ.λπ.) και υπηρεσιών πολυτελείας (υπηρεσίες οικιακών βοηθών, μπέμπυ-σίτερς, καθαριστηρίων κ.λπ.) καθώς και έξοδα τυχερών παιγνίων (λαχεία, καζίνο κ.λπ.)
- ❑ δαπάνες για ιδιωτικά σχολεία
- ❑ δαπάνες για ιδιωτική νοσοκομειακή περίθαλψη
- ❑ δαπάνες για ιδιωτική ασφάλιση (υγείας, κατοικίας, κ.λπ.).

Επιπλέον, στο καλάθι των εύλογων δαπανών διαβίωσης δεν προσμετρώνται οι δόσεις δανείου για τους δανειολήπτες, και αντίστοιχα το ενοίκιο για τους ενοικιαστές και το τεκμαρτό ενοίκιο για τους ιδιοκτήτες, καθώς οι εύλογες δαπάνες διαβίωσης αφορούν τα έξοδα που κάνει ένα νοικοκυριό πέραν αυτών που απαιτούνται για την εξασφάλιση κατοικίας. Συνεπώς, για όσους καταβάλλουν ενοίκιο, στα παραπάνω ποσά προστίθεται το ποσό του ενοικίου για την εξασφάλιση πρώτης κατοικίας με βάση τα προσκομισθέντα αποδεικτικά στοιχεία.

4. Η θεσμική αποτύπωση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού

Η θεσμική αποτύπωση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού σε εθνικό επίπεδο αποτελεί μία δυναμική διαδικασία ενεργοποίησης των οργάνων του Κοινωνικού Κράτους (Βουλή και κανονιστική δημόσια διοίκηση) με στόχο την προστασία των κοινωνικών δικαιωμάτων επιλεγμένων προσώπων, που αναγνωρίζονται υπό προϋποθέσεις ως δικαιούχοι από τη διοίκηση, παραπέμπονται να καλυφθούν από τις δημόσιες πολιτικές ενός δικτύου ασφαλείας (πολιτικές κοινωνικής ένταξης) και προστατεύονται από τα όργανα της δικαιοσύνης σε περιπτώσεις προσβολής των δικαιωμάτων τους. Το πεδίο εφαρμογής των πολιτικών κοινωνικής ένταξης στα κράτη της Ευρωπαϊκής Περιφέρειας επικεντρώνεται κατά κανόνα σε άτομα ή οικογένειες που αντιμετωπίζουν αυξημένους κινδύνους εργασιακού και κοινωνικού αποκλεισμού εξαιτίας των ακόλουθων σωρευτικών ή διαζευκτικών παραγόντων:

- ❑ Έλλειψη επαρκών εισοδηματικών πόρων, η οποία οδηγεί όχι απλώς σε αδυναμία εξασφάλισης ενός αξιοπρεπούς επιπέδου διαβίωσης αλλά και σε προβλήματα επιβίωσης / περιθωριοποίησης / παραβατικής συμπεριφοράς
- ❑ Μακροχρόνια ανεργία που δεν καλύπτεται από το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης
- ❑ Γήρας που δεν καλύπτεται από το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης
- ❑ Αναπηρία
- ❑ Άσχημη κατάσταση υγείας
- ❑ Διαβίωση σε περιοχή με πολλαπλά μειονεκτήματα (υποβαθμισμένες αστικές περιοχές στο πλαίσιο των οποίων συσσωρεύονται και αλληλοτροφοδοτούνται παράγοντες κοινωνικού αποκλεισμού / ορεινές και απομακρυσμένες περιοχές)³³

---

³³ Βλ. ιδίως M. Heidenreich and D. Rice (eds.), *Integrating Social and Employment Policies in Europe - Active Inclusion and Challenges for Local Welfare Governance*, 2016.

- Ακατάλληλες συνθήκες στέγασης / έλλειψη στέγης
- Χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης και αναλφαβητισμός
- Έλλειψη σταθερών οικογενειακών δεσμών (π.χ. απροστάτευτα παιδιά)
- Υπερχρέωση³⁴
- Διακρίσεις λόγω της ιδιότητας μέλους ομάδων με θρησκευτικές / πολιτιστικές ιδιαιτερότητες (π.χ. Ρομά)³⁵
- Μετακίνηση σε μία άλλη χώρα με την ιδιότητα αιτούντος άσυλο, αναγνωρισμένου πολιτικού πρόσφυγα ή οικονομικού μετανάστη.

Οι ομάδες αυτές αντιστοιχούν στις αποκαλούμενες *ευπαθείς ή εύλωτες ομάδες* του πληθυσμού, που αντιμετωπίζουν αυξημένα προβλήματα συμμετοχής στον οικονομικό και κοινωνικό ιστό, καθώς βιώνουν, για διάφορους λόγους και σε περισσότερο ή λιγότερο μόνιμη βάση, κάποια σημαντική αποστέρηση και αποξένωση από τους θεμελιώδεις θεσμούς της κοινωνίας.

Η συγκριτική έρευνα αναδεικνύει δύο αντιπροσωπευτικά μοντέλα ελέγχου για να διαπιστωθεί ότι κάποιο άτομο εντάσσεται στις ομάδες στόχου των δημόσιων πολιτικών κοινωνικής ένταξης με κριτήρια «*ευπάθειας*».

(α) Το πρώτο μοντέλο επιτρέπει να αναδεικνύονται πρόσωπα χωρίς επαρκείς πόρους, τα οποία αντιμετωπίζουν καταστάσεις στέρησης, δεν εργάζονται και παραπέμπονται σε δημόσια προγράμματα κοινωνικών παροχών / υπηρεσιών. Εδώ, η τυπολογία των υποκειμένων γίνεται αποκλειστικά με βάση θεσμικά κριτήρια που προβλέπονται συνήθως σε εθνικά νομοθετικά κείμενα και εξειδικεύονται με κανονιστικές διοικητικές πράξεις. Πρόκειται για το *αντικειμενικό – τυπικό κριτήριο* της «*ευπάθειας*», που χρησιμοποιείται ιδίως για τη ρύθμιση του προσωπικού και υλικού πεδίου εφαρμογής των δημόσιων πολιτικών.

Αξιοποιώντας το συγκεκριμένο κριτήριο, τα κράτη της Ευρωπαϊκής Περιφέρειας προωθούν δημόσιες πολιτικές κοινωνικής ένταξης των ευπαθών ομάδων ιδίως μέσω της λειτουργίας *γενικών συστημάτων ελαχίστου εισοδήματος* για κάθε ανασφάλιστο άτομο σε κατάσταση ανάγκης³⁶, ενώ έχουν υιοθετηθεί και *κατηγοριακά προγράμματα* που προσανατολίζονται

³⁴ Το φαινόμενο της υπερχρέωσης αντιστοιχεί στην αδυναμία των οφειλετών να εξυπηρετήσουν τις απαιτήσεις καταναλωτικών και στεγαστικών δανείων, που οδηγεί σε καταστάσεις σοβαρής οικονομικής επισφάλειας. Βλ. σχετικά European Commission, *Towards a common operational European definition of overindebtedness*, 2008.

³⁵ Βλ. S. Lipott, “The Roma as a protected minority? Policies and best practices in the EU”, *Romanian Journal of European Affairs*, 2012, 12(4), σ. 78 και European Roma Information Office, *Discrimination against Roma in the EU in 2012*, 2013.

³⁶ Τα προγράμματα ελαχίστου εισοδήματος (*minimum income schemes*) εντάσσονται δογματικά στο πεδίο των προνοιακών πολιτικών (*social assistance / welfare policies*) και δεν πρέπει να συγχέονται με τον *κατώτατο μισθό - minimum wage* (πεδίο των εργασιακών σχέσεων – *industrial relations*), τα *τακτικά επιδόματα ανεργίας - ordinary unemployment benefits* και την *κατώτατη σύνταξη - minimum pension* (πεδίο της κοινωνικής ασφάλισης – *social insurance*). Για τη δογματική και επιχειρησιακή

στη κάλυψη συγκεκριμένων ομάδων του πληθυσμού, με έμφαση στους ανασφάλιστους ηλικιωμένους και τα άτομα με αναπηρίες. Από τα τέλη της δεκαετίας του 1990 προωθούνται, μάλιστα, διαδικασίες μεταρρύθμισης των εθνικών συστημάτων, που συνδέονται με την αλλαγή του προφίλ των δικαιούχων (το υψηλότερο ποσοστό των ληπτών παροχών ελαχίστου εισοδήματος συγκροτείται πλέον από μοναχικά άπορα άτομα, μονογονεϊκές οικογένειες και νέους ανέργους) και την εμφάνιση των νέων διαστάσεων του κοινωνικού αποκλεισμού, οι οποίες δεν μπορούν να αντιμετωπισθούν αποτελεσματικά από την αγορά εργασίας, τα άτυπα οικογενειακά δίκτυα και την οργανωμένη φιλανθρωπία³⁷. Οι στρατηγικές μεταρρύθμισης επικεντρώνονται ιδίως στην βελτίωση των παροχών για την κατοχύρωση αξιοπρεπών όρων διαβίωσης και στην προώθηση των ληπτών στην αγορά εργασίας, ώστε να αμβλυνθεί σταδιακά η εξάρτησή τους από τη δημόσια συνδρομή³⁸. Παράλληλα, επιδιώκονται η διεύρυνση του προσωπικού πεδίου εφαρμογής των προγραμμάτων σε όλους τους νόμιμα διαμένοντες στην επικράτεια κάθε Κράτους και η ενίσχυση / βελτίωση των δυνατοτήτων πρόσβασης στις παροχές (ενίσχυση των μηχανισμών πληροφόρησης των δυνητικών ληπτών για τα δικαιώματά τους μέσω της δημιουργίας ειδικών δομών σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο).

(β) Το δεύτερο μοντέλο ελέγχου εντοπίζει πρόσωπα που εμφανίζουν χαρακτηριστικά του κινδύνου αποκλεισμού παρά την άσκηση απασχόλησης ή την μη πλήρωση των προϋποθέσεων θεμελίωσης δικαιώματος στη λήψη κοινωνικών παροχών. Εδώ, εντάσσονται, για παράδειγμα, οι εργαζόμενοι φτωχοί, οι μοναχικοί ηλικιωμένοι χωρίς οικονομικά προβλήματα, τα άτομα με αναπηρίες που υφίστανται κοινωνικές και εργασιακές διακρίσεις, οι μονογονεϊκές οικογένειες με υψηλούς εισοδηματικούς πόρους, οι εργαζόμενοι μετανάστες και οι Ρομά. Στις περιπτώσεις αυτές γίνεται λόγος για το *υποκειμενικό κριτήριο* της «ευπάθειας», που δεν συνεπάγεται κατά κανόνα θεμελίωση δικαιώματος υπαγωγής στις δημόσιες πολιτικές κοινωνικής ένταξης, καθώς αφενός υπερσχύουν άλλα κοινωνικά δικαιώματα (απασχόληση, κοινωνική ασφάλιση) ή ατομικές ελευθερίες (ιδιοκτησία), αφετέρου λόγω δημοσιονομικών περιορισμών και της πίεσης της κοινής γνώμης υιοθετούνται συχνά από τις εθνικές κυβερνήσεις στοχευμένες πολιτικές με αυστηρούς δείκτες επικουρικότητας.

επεξεργασία των συστημάτων ελαχίστου εισοδήματος βλ. ιδίως P. Guibentif and D. Bouget, *Minimum Income Policies in the European Union*, 1997, G. Standing (ed.), *Minimum income schemes in Europe*, 2003, I. Nicaise and S. Groenez, *The big holes in the net – Structural gaps in social protection and guaranteed minimum income systems in 13 EU countries*, 2004, A. Moreira, *The Activation Dilemma – Reconciling the fairness and effectiveness of minimum income schemes in Europe*, 2008, T. Bahle, V. Hubl and M. Pfeifer, *The Last Safety Net - A Handbook of Minimum Income Protection in Europe*, 2011 και I. Marx and K. Nelson (eds.), *Minimum Income Protection in Flux*, 2012.

³⁷ Βλ. ιδίως H. Frazer and E. Marlier, *Minimum Income Schemes across EU Member States – Synthesis Report*, 2009.

³⁸ Τα πλέον αντιπροσωπευτικά θεσμικά μέτρα για την επίτευξη των συγκεκριμένων στόχων είναι η ενίσχυση της αγοραστικής δύναμης των παροχών για να καλύψουν το αυξημένο κόστος διαβίωσης, η προστασία των παροχών έναντι κατάσχεσης, η προσαρμογή των συστημάτων στις ανάγκες των ληπτών και η υπό προϋποθέσεις παραπομπή των ληπτών σε προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και απασχόλησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Πορίσματα εφαρμογής των ευρωπαϊκών δεικτών φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού στην Ελλάδα

Η εφαρμογή των ευρωπαϊκών δεικτών φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού στην Ελλάδα προωθείται από την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ) μέσω της διεξαγωγής δύο ετήσιων Ερευνών (Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών, Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών).

(α) Η Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών (εφεξής SILC) καλύπτει όλα τα ιδιωτικά νοικοκυριά της χώρας με τα μέλη τους, ανεξάρτητα από το μέγεθος ή οποιαδήποτε οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά τους³⁹. Είναι δειγματοληπτική με σχεδιασμό με μερικώς επικαλυπτόμενο δείγμα (rotational integrated design), που επιλέχθηκε ως ο πλέον κατάλληλος για ενιαία συγχρονική και διαχρονική έρευνα.

Η τελική δειγματοληπτική μονάδα είναι το νοικοκυριό. Οι μονάδες ανάλυσης είναι τα νοικοκυριά και τα μέλη τους. Η διαχρονική δομή του δείγματος διακρίνεται σε τέσσερα εναλλασσόμενα υποδείγματα (panels), καθένα από τα οποία είναι αντιπροσωπευτικό του πληθυσμού και διαρκεί τέσσερα χρόνια. Για κάθε δύο διαδοχικά χρόνια υπάρχει μερική επικάλυψη (75%) των panels. Κάθε χρόνο ένα panel εγκαταλείπει το δείγμα και ένα νέο panel επιλέγεται. Το σχήμα εναλλαγής άρχισε από το πρώτο έτος (2003). Για να υπάρξει πλήρες δείγμα το πρώτο έτος της έρευνας, τα τέσσερα panels άρχισαν ταυτόχρονα. Για τη διαχρονική συνιστώσα της SILC, τα άτομα που επιλέγονται αρχικά ερευνώνται για περίοδο τεσσάρων χρόνων, ίση με τη διάρκεια του κάθε panel. Η Έρευνα βασίζεται σε δισταδιακή στρωματοποιημένη δειγματοληψία νοικοκυριών από πλαίσιο δειγματοληψίας που έχει δημιουργηθεί με βάση τα στοιχεία της Απογραφής Πληθυσμού 2011 και καλύπτει πλήρως τον πληθυσμό αναφοράς.

(β) Η Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών (εφεξής ΕΟΠ) διενεργήθηκε για πρώτη φορά στην Ελλάδα την περίοδο 1957/1958, είχε διάρκεια ένα χρόνο και το δείγμα ανήλθε σε 2.500, περίπου, νοικοκυριά των αστικών περιοχών της χώρας. Η ΕΟΠ συνεχίστηκε κατά τα επόμενα έτη και μέχρι το έτος 1972 μόνο σε Δήμους άνω των 30.000 κατοίκων, σε μικρότερο, όμως, δείγμα νοικοκυριών. Τον Απρίλιο του έτους 1963, παράλληλα με την έρευνα στις αστικές περιοχές, άρχισε ευρείας έκτασης έρευνα στις ημιαστικές και στις αγροτικές περιοχές της χώρας, δηλαδή σε Δήμους και Κοινότητες με πληθυσμό κάτω των 10.000 κατοίκων, διήρκεσε ένα χρόνο, περιελήφθησαν 3.755 νοικοκυριά των περιοχών αυτών και συνεχίστηκε μέχρι το έτος 1972 σε μικρότερο, όμως, δείγμα νοικοκυριών.

Κατά τα έτη 1974, 1981/82, 1987/88, 1993/94, 1998/99, 2004/2005 πραγματοποιήθηκαν ΕΟΠ σε όλες τις περιοχές της χώρας, σε δείγμα, περίπου, 7.500 νοικοκυριών για την πρώτη και σε δείγμα, περίπου, 6.000 έως 6.800 νοικοκυριών για καθεμία από τις τέσσερις

---

³⁹ Εξαιρούνται από την Έρευνα: α) οι συλλογικές κατοικίες, όπως ξενοδοχεία, πανσιόν, νοσοκομεία, γηροκομεία, στρατόπεδα, αναμορφωτήρια κλπ. (συλλογικές κατοικίες θεωρούνται και τα νοικοκυριά που παρέχουν στέγη με διατροφή σε άνω των πέντε τροφίμους), β) τα νοικοκυριά με μέλη ξένους υπηκόους που υπηρετούν σε ξένες διπλωματικές αποστολές.

επόμενες, και είχαν διάρκεια ένα έτος. Από το έτος 2008 αποφασίσθηκε, για εθνικές ανάγκες (κατάρτιση Δείκτη Τιμών Καταναλωτή με μεγαλύτερη αξιοπιστία, παραγωγή συγκρίσιμων στατιστικών για τις ανάγκες των Εθνικών Λογαριασμών), η διενέργεια της έρευνας να είναι ετήσια και συνεχής, δηλαδή να έχει διάρκεια ένα χρόνο και να πραγματοποιείται κάθε χρόνο. Συγκεκριμένα, το 2008 πραγματοποιήθηκε σε αρχικό δείγμα, περίπου, 4.000 νοικοκυριών και κάλυψε όλες τις περιοχές της Χώρας και από το 2014 σε περίπου 6.800 νοικοκυριά.

Η ΕΟΠ είναι δειγματοληπτική, με τελική δειγματοληπτική μονάδα το νοικοκυριό και μονάδες ανάλυσης τα νοικοκυριά και τα μέλη τους. Βασίζεται σε δισταδιακή στρωματοποιημένη δειγματοληψία νοικοκυριών από πλαίσιο δειγματοληψίας, που έχει δημιουργηθεί με βάση τα στοιχεία για το Μόνιμο Πληθυσμό της Απογραφής 2011 και καλύπτει πλήρως τον πληθυσμό αναφοράς, ώστε να εξασφαλίζεται η αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος.

1. Τα πλέον πρόσφατα αποτελέσματα της Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών

1.1. Ο κίνδυνος φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού με βάση τους δείκτες της Στρατηγικής ΕΕ 2020

Το 2020 περίπου 3.000.000 άτομα (28,9% του πληθυσμού) βρίσκονταν σε κίνδυνο φτώχειας ή / και κοινωνικού αποκλεισμού στην Ελλάδα σύμφωνα με τα αποτελέσματα της δειγματοληπτικής SILC 2020 (με περίοδο αναφοράς εισοδήματος το 2019), παρουσιάζοντας μείωση σε σχέση με το 2019 κατά 1,1 ποσοστιαίες μονάδες (3.161.936 άτομα που αντιστοιχούσαν στο 30,0% του πληθυσμού). Η ανάλυση των κύριων πορισμάτων της Έρευνας οδηγεί στις ακόλουθες διαπιστώσεις

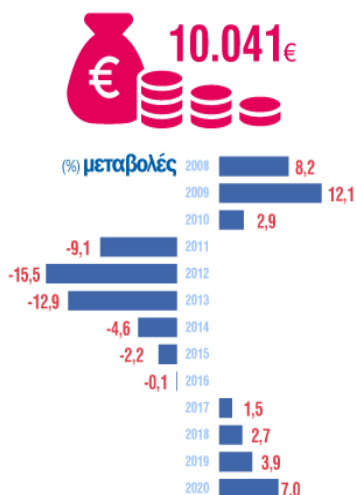
- Ο κίνδυνος φτώχειας ή κοινωνικός αποκλεισμός είναι υψηλότερος στην περίπτωση των ατόμων ηλικίας 18-64 ετών (31,9%)
- Από τον πληθυσμό ηλικίας 18-64 ετών που βρίσκεται σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικό αποκλεισμό εκτιμάται ότι το 30,0% είναι Έλληνες και το 52,2% είναι αλλοδαποί που διαμένουν στην Ελλάδα
- Από τον πληθυσμό ηλικίας 18 ετών και άνω που βρίσκεται σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικό αποκλεισμό εκτιμάται ότι το 27,0% είναι Έλληνες και το 55,7% είναι αλλοδαποί εκτός χωρών της ΕΕ των 28 που διαμένουν στην Ελλάδα
- Από τους αλλοδαπούς που διαμένουν στην Ελλάδα, ηλικίας 18-64 ετών και βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικό αποκλεισμό το 49,9% γεννήθηκαν σε άλλη χώρα, ενώ το 29,8% είναι αλλοδαποί που γεννήθηκαν και διαμένουν στην Ελλάδα
- Το ποσοστό του πληθυσμού που βρίσκεται σε κίνδυνο φτώχειας, αλλά διαβιεί σε νοικοκυριά χωρίς υλική στέρηση και χωρίς χαμηλή ένταση εργασίας ανέρχεται σε 7,1%

- Το ποσοστό του πληθυσμού που δεν βρίσκεται σε κίνδυνο φτώχειας και διαβιεί σε νοικοκυριά χωρίς υλική στέρηση, αλλά με χαμηλή ένταση εργασίας ανέρχεται σε 3,5%
- Το ποσοστό του πληθυσμού που δεν βρίσκεται σε κίνδυνο φτώχειας και διαβιεί σε νοικοκυριά με υλική στέρηση, αλλά χωρίς χαμηλή ένταση εργασίας ανέρχεται σε 7,4%.

Διάγραμμα 1. Η στατιστική αποτύπωση του κινδύνου φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού (2020)

ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ Ή ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ, 2020 (έτος αναφοράς εισοδήματος 2019)

ΜΕΣΟ ΙΣΟΔΥΝΑΜΟ ΑΤΟΜΙΚΟ ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ

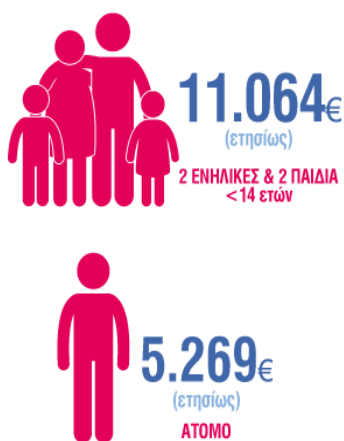

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΣΕ ΚΙΝΔΥΝΟ ΦΤΩΧΕΙΑΣ Ή ΣΕ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟ (%)

Πληθυσμός σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικό αποκλεισμό: πληθυσμός σε κίνδυνο φτώχειας ή με υλικές στέρσεις (δηλαδή πληθυσμός που στερείται τουλάχιστον 4 από έναν κατάλογο 9 αγαθών και υπηρεσιών) ή που διαβιεί σε νοικοκυριά με χαμηλή ένταση εργασίας.

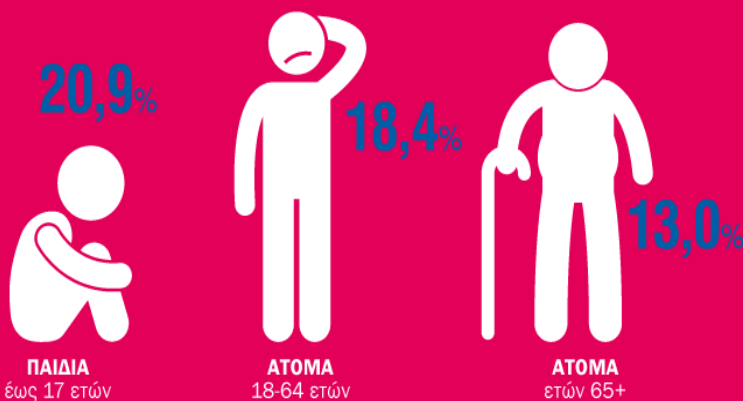

ΚΑΤΩΦΛΗ ΦΤΩΧΕΙΑΣ

ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ ΜΕΤΑ ΤΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΙΣ

ποσοστό των ατόμων που ζουν σε νοικοκυριά, των οποίων το συνολικό ισοδύναμο διαθέσιμο εισόδημα είναι χαμηλότερο του 60% του εθνικού διάμεσου ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή / 23 Σεπτεμβρίου 2021

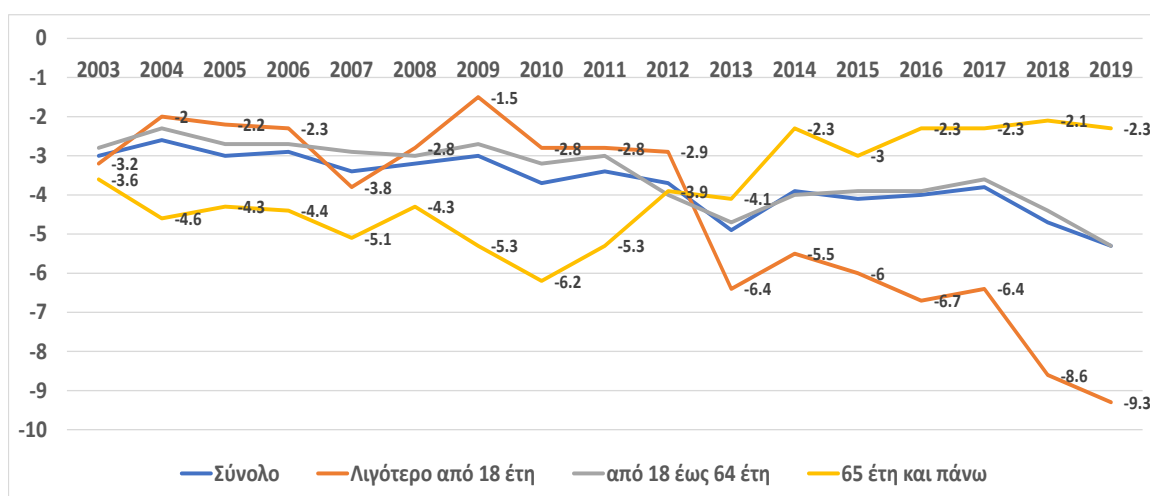
#GreekDataMatter

Πηγή: <https://www.statistics.gr/el/elstat-infographics>

Α. Ο πληθυσμός σε κίνδυνο φτώχειας

Το 17,7% του συνολικού πληθυσμού της χώρας ήταν σε κίνδυνο φτώχειας⁴⁰, αντιστοιχώντας σε 701.405 νοικοκυριά (σε σύνολο 4.115.678 νοικοκυριών) με 1.856.081 μέλη στο σύνολο των 10.514.769 ατόμων του εκτιμώμενου πληθυσμού της χώρας. Ο κίνδυνος φτώχειας για παιδιά ηλικίας 0-17 ετών (παιδική φτώχεια) ανέρχεται σε 20,9% σημειώνοντας πτώση κατά 0,2 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 2019, ενώ για τις ομάδες ηλικιών 18-64 ετών και 65 ετών και άνω ανέρχεται σε 18,4% και 13,0%, αντίστοιχα.

Διάγραμμα 2. Η εξέλιξη του κινδύνου φτώχειας πριν και μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις (ανά ηλικιακές ομάδες) την περίοδο 2003-2019

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2021

Το ποσοστό κινδύνου φτώχειας πριν από όλες τις κοινωνικές μεταβιβάσεις (δηλαδή μη συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών επιδομάτων⁴¹ και των συντάξεων στο συνολικό διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών) ανέρχεται σε 48,3% ενώ, όταν περιλαμβάνονται μόνο οι συντάξεις και όχι τα κοινωνικά επιδόματα, μειώνεται στο 23,5%. Το ποσοστό κινδύνου φτώχειας μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις ανέρχεται σε 17,7%, ως εκ τούτου διαπιστώνεται ότι τα κοινωνικά επιδόματα συμβάλλουν στη μείωση του ποσοστού του κινδύνου φτώχειας κατά 5,8 ποσοστιαίες μονάδες ενώ, εν συνεχεία, οι συντάξεις κατά 24,8

⁴⁰ Το κατώφλι της φτώχειας για το 2019 ανέρχεται στο ποσό των 5.269 ευρώ ετησίως ανά μονοπρόσωπο νοικοκυριό και σε 11.064 ευρώ για νοικοκυριά με δύο ενήλικες και δύο εξαρτώμενα παιδιά ηλικίας κάτω των 14 ετών, και ορίζεται στο 60% του διάμεσου συνολικού ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών, το οποίο εκτιμήθηκε σε 8.781 ευρώ, ενώ το μέσο ετήσιο διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών εκτιμήθηκε σε 17.263 ευρώ.

⁴¹ Περιλαμβάνουν παροχές κοινωνικής βοήθειας (όπως το Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα, το επίδομα στέγασης, το επίδομα θέρμανσης κ.λπ.), οικογενειακά επιδόματα (όπως επιδόματα τέκνων), καθώς και επιδόματα ή βοηθήματα ανεργίας, ασθένειας, αναπηρίας ή ανικανότητας, ή και εκπαιδευτικές παροχές.

ποσοστιαίες μονάδες. Το σύνολο των κοινωνικών μεταβιβάσεων μειώνει το ποσοστό του κινδύνου φτώχειας κατά 30,6 ποσοστιαίες μονάδες.

A1. Τα χαρακτηριστικά του πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας

α) Το ποσοστό κινδύνου φτώχειας το 2020 είναι ελαφρώς υψηλότερο για τις γυναίκες (17,8%) σε σχέση με τους άνδρες (17,5%)

β) Ο κίνδυνος φτώχειας για άτομα ηλικίας άνω των 65 ετών εκτιμάται σε 14,8% για τις γυναίκες και σε 10,9% για τους άνδρες

γ) Ο κίνδυνος φτώχειας για άτομα ηλικίας άνω των 75 ετών εκτιμάται σε 13,9% ενώ για άτομα ηλικίας κάτω των 75 ετών σε 18,1%

δ) Ο κίνδυνος φτώχειας για τις γυναίκες άνω των 75 ετών εκτιμάται σε 17,2%, ενώ για τους άνδρες της αντίστοιχης ομάδας ηλικιών εκτιμάται σε 9,7%

ε) Οι εργαζόμενοι 18-64 ετών αντιμετωπίζουν χαμηλότερο κίνδυνο φτώχειας σε σύγκριση με τους ανέργους και τους οικονομικά μη ενεργούς (νοικοκυρές κ.λπ.). Το ποσοστό κινδύνου φτώχειας για τους εργαζομένους 18 έως 64 ετών ανέρχεται σε 10,0%, σημειώνοντας μείωση κατά 0,1 ποσοστιαία μονάδα σε σχέση με το έτος 2019

στ) Ο κίνδυνος φτώχειας είναι σημαντικά μεγαλύτερος για τους ανέργους, καθώς ανέρχεται σε 45,3%, παρουσιάζοντας σημαντική διαφορά μεταξύ ανδρών και γυναικών (51,9% και 39,5% αντίστοιχα).

ζ) Ο κίνδυνος φτώχειας για τους εργαζομένους με πλήρη απασχόληση ανέρχεται σε 9,0%, ενώ για τους εργαζομένους με μερική απασχόληση ανέρχεται σε 21,0%

η) Στην περίπτωση των νοικοκυριών που η κατοικία που διαμένουν είναι ιδιόκτητη, ο κίνδυνος φτώχειας ανέρχεται σε 17,4%, ενώ για τα νοικοκυριά που διαμένουν σε ενοικιασμένη κατοικία ο κίνδυνος φτώχειας είναι υψηλότερος και ανέρχεται σε 18,5%. Ο κίνδυνος φτώχειας για παιδιά ηλικίας 0-17 ετών που η κατοικία τους είναι ιδιόκτητη ανέρχεται σε 21,2%, ενώ για τα άτομα της ίδιας ομάδας ηλικιών που η κατοικία τους είναι ενοικιασμένη, ο κίνδυνος αυξάνεται σε 20,2%. Ο κίνδυνος φτώχειας ατόμων ηλικίας 18-64 ετών που η κατοικία τους είναι ιδιόκτητη ανέρχεται σε 18,3%, ενώ για τα άτομα της ίδιας ηλικιακής ομάδας που η κατοικία τους είναι ενοικιασμένη, ο κίνδυνος αυξάνεται σε 18,9%.

B. Ο πληθυσμός σε κίνδυνο υλικής στέρησης

Το 16,6% του συνολικού πληθυσμού της χώρας ήταν σε κίνδυνο υλικής στέρησης, παρουσιάζοντας σημαντικές διακυμάνσεις ανάλογα με ηλικιακά κριτήρια:

- Παιδιά ηλικίας έως και 17 ετών = 19,4%
- Άτομα 18 έως 64 ετών = 17,6%
- Άτομα ηλικίας 65 ετών και άνω = 11,6%.

B1. Η υλική στέρηση αναφορικά με τις βασικές ανάγκες και τις συνθήκες στέγασης

α) Τα νοικοκυριά που αντιμετωπίζουν ελλείψεις βασικών ανέσεων στην κύρια κατοικία κατατάσσονται, κατά καθεστώς ιδιοκτησίας ως εξής:

- το 6,2% των νοικοκυριών διαθέτει ιδιόκτητη κατοικία με οικονομικές υποχρεώσεις (δάνειο, υποθήκη, κ.λπ.)
- το 4,9% των νοικοκυριών διαθέτει ιδιόκτητη κατοικία χωρίς οικονομικές υποχρεώσεις (δάνειο, υποθήκη, κ.λπ.)
- το 8,6% των νοικοκυριών διαμένει σε ενοικιασμένη κατοικία
- το 8,1% των νοικοκυριών διαμένει σε δωρεάν παραχωρημένη κατοικία.

β) Το ποσοστό του πληθυσμού που διαβιεί σε κατοικία με στενότητα χώρου ανέρχεται σε 29,0% για το σύνολο του πληθυσμού, σε 25,8% για τον μη φτωχό πληθυσμό και σε 43,9% για τον φτωχό πληθυσμό

γ) Το ποσοστό του πληθυσμού που διαβιεί σε κατοικία με στενότητα χώρου είναι μεγαλύτερο στην περίπτωση της ηλικιακής ομάδας έως και 17 ετών και ανέρχεται σε 43,2% για το σύνολο του πληθυσμού, σε 38,4% για τον μη φτωχό πληθυσμό και σε 61,2% για τον φτωχό πληθυσμό

δ) Το 45,8% των φτωχών νοικοκυριών δηλώνει ότι στερείται διατροφής που περιλαμβάνει κάθε δεύτερη ημέρα κοτόπουλο, κρέας, ψάρι ή λαχανικά ίσης θρεπτικής αξίας, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των μη φτωχών νοικοκυριών εκτιμάται σε 5,3%

Διάγραμμα 3. Ο κίνδυνος της ανεπάρκειας τροφής (2020)

Πηγή: <https://www.statistics.gr/el/elstat-infographics>

- ε) Το ποσοστό των νοικοκυριών που δηλώνουν οικονομική αδυναμία να έχουν ικανοποιητική θέρμανση το χειμώνα ανέρχεται σε 17,1%, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τα φτωχά νοικοκυριά είναι 39,1% και για τα μη φτωχά νοικοκυριά 12,4%
- στ) Το 96,7% των φτωχών νοικοκυριών και το 40,8% των μη φτωχών δηλώνει οικονομική δυσκολία να καλύψει έκτακτες, αλλά αναγκαίες δαπάνες ύψους, περίπου, 395 ευρώ⁴²
- ζ) Περιβαλλοντικά προβλήματα από παρακείμενη βιομηχανία ή προβλήματα από την κυκλοφορία αυτοκινήτων δηλώνει ότι αντιμετωπίζει το 20,2% των νοικοκυριών, ενώ ποσοστό 18,1% των νοικοκυριών αναφέρει ως πρόβλημα τους βανδαλισμούς και την εγκληματικότητα στην περιοχή του
- η) Το ποσοστό των νοικοκυριών που δηλώνουν επιβάρυνση από το κόστος στέγασης ανέρχεται σε 33,3%, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τα φτωχά νοικοκυριά είναι 83,4% και για τα μη φτωχά νοικοκυριά 22,5%
- θ) Το 43,7% των νοικοκυριών που έχουν λάβει καταναλωτικό δάνειο για αγορά αγαθών και υπηρεσιών, δηλώνει ότι δυσκολεύεται πάρα πολύ στην αποπληρωμή αυτού ή των δόσεων⁴³
- ι) Το 50,1% των φτωχών νοικοκυριών δηλώνει δυσκολία στην έγκαιρη πληρωμή πάγιων λογαριασμών⁴⁴, ενώ το 71,6% των φτωχών νοικοκυριών αναφέρει μεγάλη δυσκολία στην αντιμετώπιση των συνήθων αναγκών του με το συνολικό μηνιαίο ή εβδομαδιαίο εισόδημα του⁴⁵.
- ια) Το 19,7% των φτωχών νοικοκυριών, το 6,5% των μη φτωχών νοικοκυριών και το 8,8% του συνόλου των νοικοκυριών δεν διαθέτουν ένα τουλάχιστον ΙΧ επιβατηγό αυτοκίνητο, ενώ το 9,0% των φτωχών νοικοκυριών, το 1,8% των μη φτωχών και το 3,0% του συνόλου των νοικοκυριών δεν διαθέτουν λόγω οικονομικής αδυναμίας προσωπικό ηλεκτρονικό υπολογιστή, εάν και τον χρειάζονται.

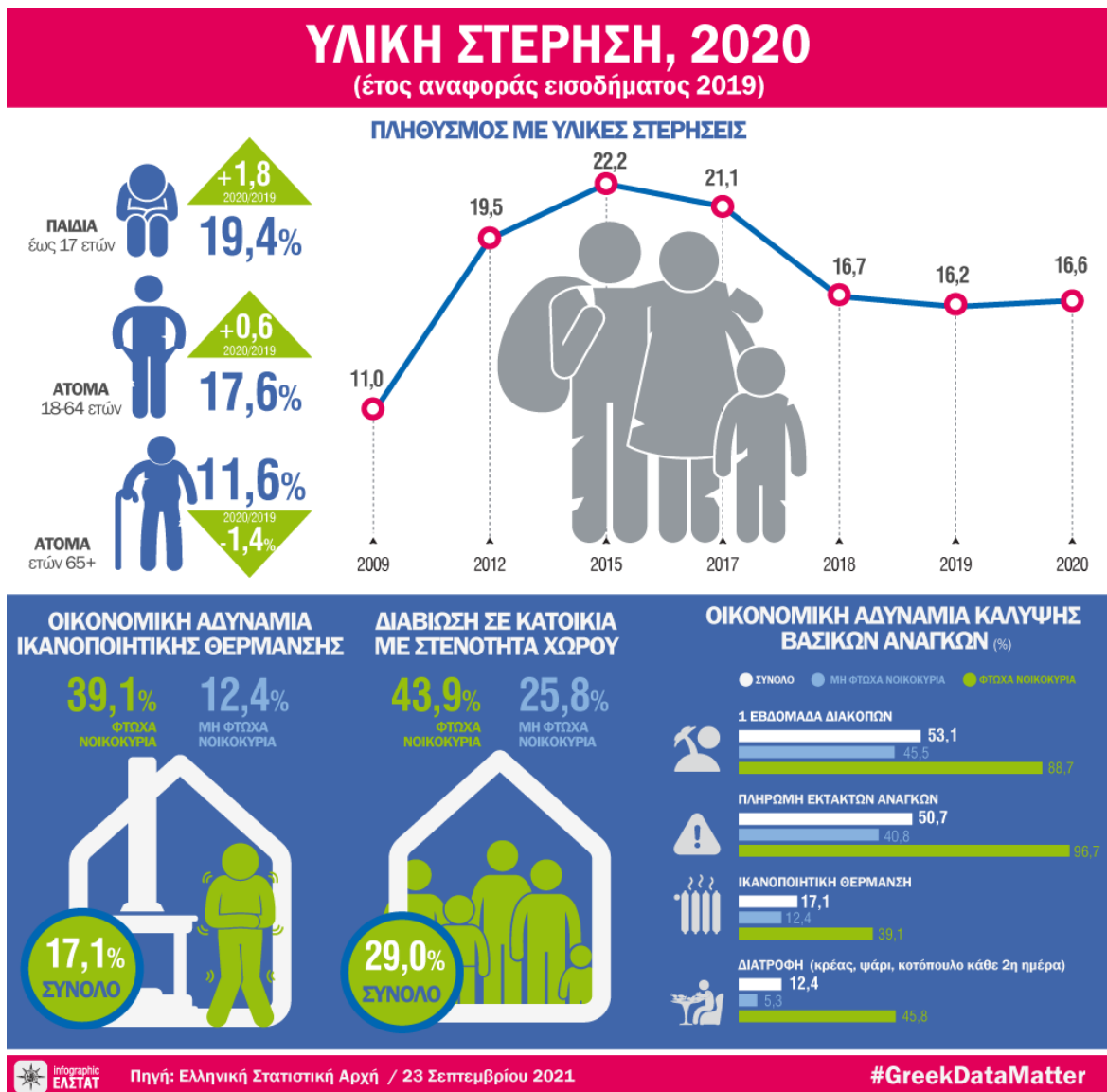
⁴² Το ποσό των 395 ευρώ αποτελεί το μηνιαίο ισοδύναμο διαθέσιμο εισόδημα του ετήσιου κατωφλίου του κινδύνου φτώχειας και είναι ανεξάρτητο από το μέγεθος και τη σύνθεση του νοικοκυριού.

⁴³ Στις δόσεις για αγορά αγαθών και υπηρεσιών περιλαμβάνονται τα δάνεια για καταναλωτικά αγαθά ή υπηρεσίες (αυτοκίνητο, διαρκή αγαθά, διακοπές, επίπλα κλπ.), καθώς και οι δόσεις για την αποπληρωμή αγορών με πιστωτικές κάρτες.

⁴⁴ Καταγράφονται οι περιπτώσεις των νοικοκυριών που κατά τους τελευταίους 12 μήνες καθυστέρησαν να πληρώσουν λογαριασμούς ηλεκτρικού ρεύματος, νερού, φυσικού αερίου κ.λπ., λόγω οικονομικών δυσκολιών.

⁴⁵ Το ελάχιστο μέσο καθαρό μηνιαίο εισόδημα για την αντιμετώπιση των αναγκών των νοικοκυριών της χώρας ανέρχεται, κατά δήλωσή τους, σε 2.000 ευρώ. Τα φτωχά νοικοκυριά χρειάζονται 1.915 ευρώ, ενώ τα μη φτωχά νοικοκυριά 2.018 ευρώ.

Διάγραμμα 4. Η στατιστική αποτύπωση της υλικής στέρησης (2020)

Πηγή: <https://www.statistics.gr/el/elstat-infographics>

Γ. Ο πληθυσμός που διαβιεί σε νοικοκυριά με χαμηλή ένταση εργασίας

α) Το ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 18-59 ετών που διαβιεί σε νοικοκυριά με χαμηλή ένταση εργασίας υπολογίζεται σε 14,1% επί του συνόλου του πληθυσμού αυτής της ομάδας ηλικιών (άνδρες: 12,6%, γυναίκες: 15,6%)

β) Για τον πληθυσμό ηλικίας 0-59 ετών, το ποσοστό που διαβιεί σε νοικοκυριά με χαμηλή ένταση εργασίας υπολογίζεται σε 12,6% επί του συνόλου του πληθυσμού αυτής της ομάδας ηλικιών (άνδρες: 11,5%, γυναίκες: 13,7%)

γ) Το ποσοστό των ατόμων ηλικίας κάτω των 18 ετών που διαβιών σε νοικοκυριά με χαμηλή ένταση εργασίας εκτιμάται σε 7,9% επί του συνόλου του πληθυσμού που ανήκει σε αυτή την ηλικιακή ομάδα.

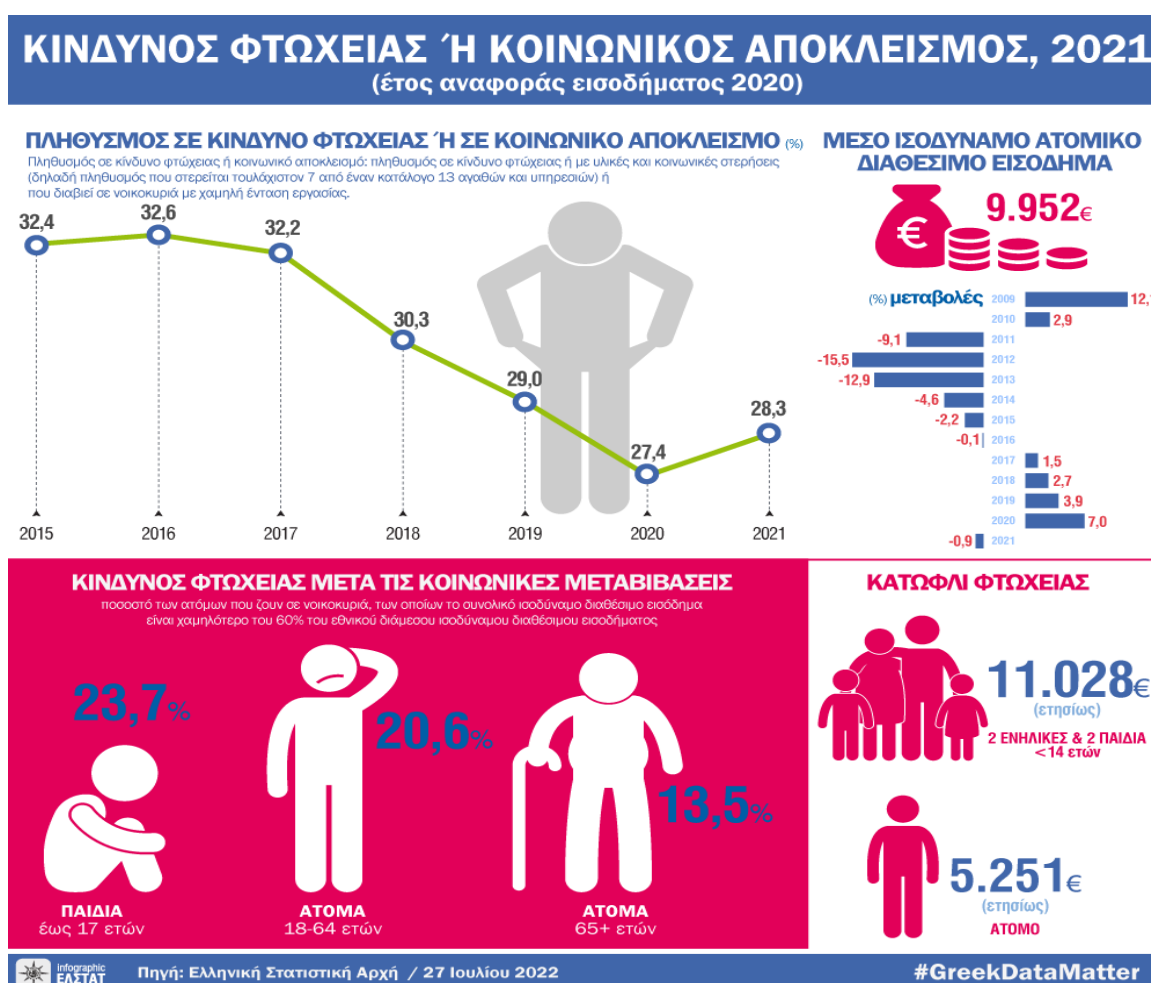
1.2. Ο κίνδυνος φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού με βάση την πρώτη εφαρμογή των δεικτών της Στρατηγικής ΕΕ 2030

Το 2021 περίπου 2.971.000 άτομα (28,3% του πληθυσμού) βρίσκονταν σε κίνδυνο φτώχειας ή / και κοινωνικού αποκλεισμού στην Ελλάδα σύμφωνα με τα αποτελέσματα της δειγματοληπτικής SILC 2021 (με περίοδο αναφοράς εισοδήματος το 2020). Η ανάλυση των κύριων πορισμάτων της Έρευνας οδηγεί στις ακόλουθες διαπιστώσεις:

- Ο κίνδυνος φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού είναι υψηλότερος στην περίπτωση των παιδιών ηλικίας 17 ετών και κάτω (32,0%)
- Το ποσοστό πληθυσμού ηλικίας 18-64 ετών που διαβιεί σε νοικοκυριά με χαμηλή ένταση εργασίας υπολογίζεται σε 13,6% επί του συνόλου του πληθυσμού αυτής της ομάδας ηλικιών (άνδρες: 12,5%, γυναίκες: 14,6%).

A. Ο πληθυσμός σε κίνδυνο φτώχειας

Διάγραμμα 5. Η στατιστική αποτύπωση του κινδύνου φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού (2021)

Πηγή: <https://www.statistics.gr/el/elstat-infographics>

Το 19,6% του συνολικού πληθυσμού της χώρας ήταν σε κίνδυνο φτώχειας⁴⁶, σημειώνοντας αύξηση κατά 1,9 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 2020. Τα νοικοκυριά που βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας εκτιμώνται σε 765.372 σε σύνολο 4.108.895 νοικοκυριών και τα μέλη τους σε 2.054.015 στο σύνολο των 10.498.099 ατόμων του εκτιμώμενου πληθυσμού της χώρας που διαβιεί σε ιδιωτικά νοικοκυριά. Ο κίνδυνος φτώχειας για παιδιά ηλικίας 0-17 ετών (παιδική φτώχεια) ανέρχεται σε 23,7% σημειώνοντας άνοδο κατά 2,8 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 2020, ενώ για τις ομάδες ηλικιών 18-64 ετών και 65 ετών και άνω ανέρχεται σε 20,6% (18,4% το 2020) και 13,5% (13,0% το 2020), αντίστοιχα.

Το ποσοστό κινδύνου φτώχειας πριν από όλες τις κοινωνικές μεταβιβάσεις (δηλαδή μη συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών επιδομάτων⁴⁷ και των συντάξεων στο συνολικό διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών) ανέρχεται σε 48,2% ενώ, όταν περιλαμβάνονται μόνο οι συντάξεις και όχι τα κοινωνικά επιδόματα, μειώνεται στο 24,7%. Το ποσοστό κινδύνου φτώχειας μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις ανέρχεται σε 19,6%, ως εκ τούτου διαπιστώνεται ότι τα κοινωνικά επιδόματα συμβάλλουν στη μείωση του ποσοστού του κινδύνου φτώχειας κατά 5,1 ποσοστιαίες μονάδες ενώ, εν συνεχεία, οι συντάξεις κατά 23,5 ποσοστιαίες μονάδες. Το σύνολο των κοινωνικών μεταβιβάσεων μειώνει το ποσοστό του κινδύνου φτώχειας κατά 28,6 ποσοστιαίες μονάδες.

A1. Τα χαρακτηριστικά του πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας

- α) Το ποσοστό κινδύνου φτώχειας το 2021 είναι ελαφρώς υψηλότερο για τις γυναίκες (19,8%) σε σχέση με τους άνδρες (19,4%)
- β) Ο κίνδυνος φτώχειας για άτομα ηλικίας άνω των 65 ετών εκτιμάται σε 15,6% για τις γυναίκες και σε 11,0% για τους άνδρες
- γ) Ο κίνδυνος φτώχειας για άτομα ηλικίας άνω των 75 ετών εκτιμάται σε 14,0% ενώ για άτομα ηλικίας κάτω των 75 ετών σε 20,2%
- δ) Ο κίνδυνος φτώχειας για τις γυναίκες άνω των 75 ετών εκτιμάται σε 17,4%, ενώ για τους άνδρες της αντίστοιχης ομάδας ηλικιών εκτιμάται σε 9,5%
- ε) Ο κίνδυνος φτώχειας των νοικοκυριών με έναν ενήλικα και τουλάχιστον ένα εξαρτώμενο παιδί ανέρχεται σε 30,1%, ενώ των νοικοκυριών με τρεις ή περισσότερους ενήλικες με

---

⁴⁶ Το κατώφλι της φτώχειας για το 2020 ανέρχεται στο ποσό των 5.251 ευρώ ετησίως ανά μονοπρόσωπο νοικοκυριό και σε 11.028 ευρώ για νοικοκυριά με δύο ενήλικες και δύο εξαρτώμενα παιδιά ηλικίας κάτω των 14 ετών, και ορίζεται στο 60% του διάμεσου συνολικού ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών, το οποίο εκτιμήθηκε σε 8.752 ευρώ, ενώ το μέσο ετήσιο διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών της χώρας εκτιμήθηκε σε 17.089 ευρώ.

⁴⁷ Περιλαμβάνουν παροχές κοινωνικής βοήθειας (όπως το Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα, το επίδομα στέγασης, το επίδομα θέρμανσης κ.λπ.), οικογενειακά επιδόματα (όπως επιδόματα τέκνων), καθώς και επιδόματα ή βοηθήματα ανεργίας, ασθένειας, αναπηρίας ή ανικανότητας, ή και εκπαιδευτικές παροχές.

εξαρτώμενα παιδιά ανέρχεται σε 31,5% και των νοικοκυριών με δύο ενήλικες και 2 εξαρτώμενα παιδιά σε 18,1%

στ) Οι εργαζόμενοι 18 ετών και άνω αντιμετωπίζουν χαμηλότερο κίνδυνο φτώχειας σε σύγκριση με τους ανέργους και τους οικονομικά μη ενεργούς (νοικοκυρές κ.λπ.). Το ποσοστό κινδύνου φτώχειας για τους εργαζομένους 18 ετών και άνω ανέρχεται σε 11,3%, σημειώνοντας αύξηση κατά 1,2 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το έτος 2020.

ζ) Ο κίνδυνος φτώχειας είναι σημαντικά μεγαλύτερος για τους ανέργους, και ανέρχεται σε 45,4%, παρουσιάζοντας σημαντική διαφορά μεταξύ ανδρών και γυναικών (54,3% και 38,6% αντίστοιχα).

η) Ο κίνδυνος φτώχειας για όσους είναι οικονομικά μη ενεργοί ανήλθε σε 27,3%.

B. Ο πληθυσμός σε κίνδυνο υλικής στέρησης

Το 13,9% του συνολικού πληθυσμού της χώρας ήταν σε κίνδυνο υλικής στέρησης, παρουσιάζοντας σημαντικές διακυμάνσεις ανάλογα με ηλικιακά κριτήρια:

- Παιδιά ηλικίας έως και 17 ετών = 13,4%
- Άτομα 18 έως 64 ετών = 14,6%
- Άτομα ηλικίας 65 ετών και άνω = 10,3%.

B1. Η υλική στέρηση αναφορικά με τις βασικές ανάγκες και τις συνθήκες στέγασης

α) Το ποσοστό του πληθυσμού που διαβιεί σε κατοικία με στενότητα χώρου ανέρχεται σε 28,5% για το σύνολο του πληθυσμού, σε 25,1% για τον μη φτωχό πληθυσμό και σε 42,7% για τον φτωχό πληθυσμό

β) Το ποσοστό του πληθυσμού που διαβιεί σε κατοικία με στενότητα χώρου είναι μεγαλύτερο στην περίπτωση της ηλικιακής ομάδας έως και 17 ετών και ανέρχεται σε 42,6% για το σύνολο του πληθυσμού, σε 37,5% για τον μη φτωχό πληθυσμό και σε 59,0% για τον φτωχό πληθυσμό

γ) Το 33,8% των φτωχών νοικοκυριών δηλώνει ότι στερείται διατροφής που περιλαμβάνει κάθε δεύτερη ημέρα κοτόπουλο, κρέας, ψάρι ή λαχανικά ίσης θρεπτικής αξίας, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των μη φτωχών νοικοκυριών εκτιμάται σε 6,1%

δ) Το 81,7% των φτωχών νοικοκυριών και το 37,6% των μη φτωχών δηλώνει οικονομική δυσκολία να καλύψει έκτακτες, αλλά αναγκαίες δαπάνες ύψους, περίπου, 410 ευρώ⁴⁸

ε) Το 79,8% των φτωχών νοικοκυριών δηλώνει αδυναμία πληρωμής μίας εβδομάδας διακοπών (το αντίστοιχο ποσοστό των μη φτωχών νοικοκυριών ανέρχεται σε 41,0%)

---

⁴⁸ Το ποσό των 410 ευρώ αποτελεί το μηνιαίο ισοδύναμο διαθέσιμο εισόδημα του ετήσιου κατωφλίου του κινδύνου φτώχειας και είναι ανεξάρτητο από το μέγεθος και τη σύνθεση του νοικοκυριού.

στ) Το 36,7% των φτωχών νοικοκυριών δηλώνει οικονομική αδυναμία για ικανοποιητική θέρμανση τον χειμώνα ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των μη φτωχών νοικοκυριών ανέρχεται σε 12,8%

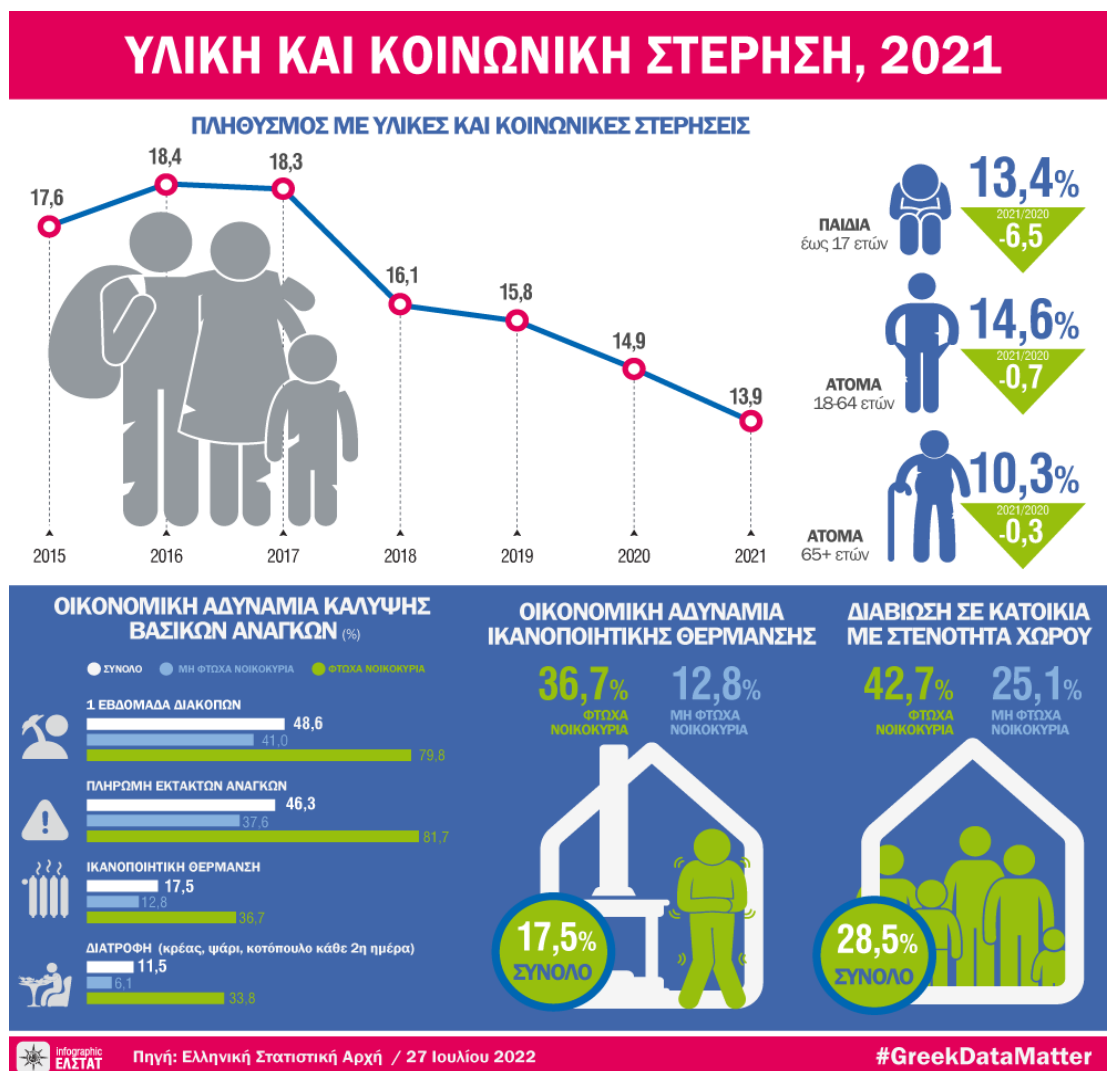
ζ) Το ποσοστό των νοικοκυριών που δηλώνουν επιβάρυνση από το κόστος στέγασης ανέρχεται σε 28,8%, ενώ το ποσοστό για τα φτωχά και για τα μη φτωχά νοικοκυριά είναι 76,7% και 17,1%, αντίστοιχα

η) Το 36,2% των νοικοκυριών που έχουν λάβει καταναλωτικό δάνειο για αγορά αγαθών και υπηρεσιών, δηλώνει ότι δυσκολεύεται πάρα πολύ στην αποπληρωμή αυτού ή των δόσεων

θ) Το 49,5% των φτωχών νοικοκυριών δηλώνει δυσκολία στην έγκαιρη πληρωμή πάγιων λογαριασμών

ι) Το 80,8% των φτωχών νοικοκυριών αναφέρει μεγάλη δυσκολία στην αντιμετώπιση των συνήθων αναγκών του με το συνολικό μηνιαίο ή εβδομαδιαίο εισόδημα του.

Διάγραμμα 6. Η στατιστική αποτύπωση της υλικής στέρησης (2021)

Πηγή: <https://www.statistics.gr/el/elstat-infographics>

B2. Η υλική στέρηση αναφορικά με τις κοινωνικές δραστηριότητες του πληθυσμού ηλικίας 16 ετών και άνω

α) Το 28,5% του πληθυσμού δεν έχει την οικονομική δυνατότητα να συμμετέχει τακτικά σε δραστηριότητες αναψυχής, όπως αθλητισμό, σινεμά κ.λπ. (τα αντίστοιχα ποσοστά για το φτωχό και το μη φτωχό πληθυσμό ανέρχονται σε 51,0% και 23,3%)

β) Το 36,1% του πληθυσμού δεν έχει την οικονομική δυνατότητα να ξοδεύει χρήματα για τον εαυτό του ή για κάποιο χόμπι χωρίς να συμβουλευθεί κάποιο άλλο μέλος του νοικοκυριού (τα αντίστοιχα ποσοστά για το φτωχό και το μη φτωχό πληθυσμό ανέρχονται σε 62,8% και 29,9%).

1.2. Ο κίνδυνος φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού με βάση την δεύτερη εφαρμογή των δεικτών της Στρατηγικής ΕΕ 2030

Το 2022 περίπου 2.722.000 άτομα (26,3% του πληθυσμού) βρίσκονταν σε κίνδυνο φτώχειας ή / και κοινωνικού αποκλεισμού στην Ελλάδα σύμφωνα με τα αποτελέσματα της δειγματοληπτικής SILC 2021 (με περίοδο αναφοράς εισοδήματος το 2021)⁴⁹. Η ανάλυση των κύριων πορισμάτων της Έρευνας οδηγεί στις ακόλουθες διαπιστώσεις:

- Ο κίνδυνος φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού είναι υψηλότερος στην περίπτωση των παιδιών ηλικίας 17 ετών και κάτω (28,10%)
- Το ποσοστό πληθυσμού ηλικίας 18-64 ετών που διαβιεί σε νοικοκυριά με χαμηλή ένταση εργασίας υπολογίζεται σε 10,9% επί του συνόλου του πληθυσμού αυτής της ομάδας ηλικιών (άνδρες: 9,9%, γυναίκες: 12%).

A. Ο πληθυσμός σε κίνδυνο φτώχειας

Το 18,8% του συνολικού πληθυσμού της χώρας ήταν σε κίνδυνο φτώχειας⁵⁰, σημειώνοντας μείωση κατά 0,8 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 2021. Τα νοικοκυριά που βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας εκτιμώνται σε 742.235 σε σύνολο 4.049.102 νοικοκυριών και τα μέλη τους σε 1.945.199 στο σύνολο των 10.399.329 ατόμων του εκτιμώμενου πληθυσμού της χώρας που διαβιεί σε ιδιωτικά νοικοκυριά. Ο κίνδυνος φτώχειας μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις για παιδιά ηλικίας 0-17 ετών (παιδική φτώχεια) ανέρχεται σε 22,4%, σημειώνοντας μείωση κατά 1,3 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 2021 (23,7%), ενώ για τις ομάδες ηλικιών 18-64 ετών και 65 ετών και άνω ανέρχεται σε 18,9% (20,6% το 2021) και 15,8% (13,5% το 2021), αντίστοιχα.

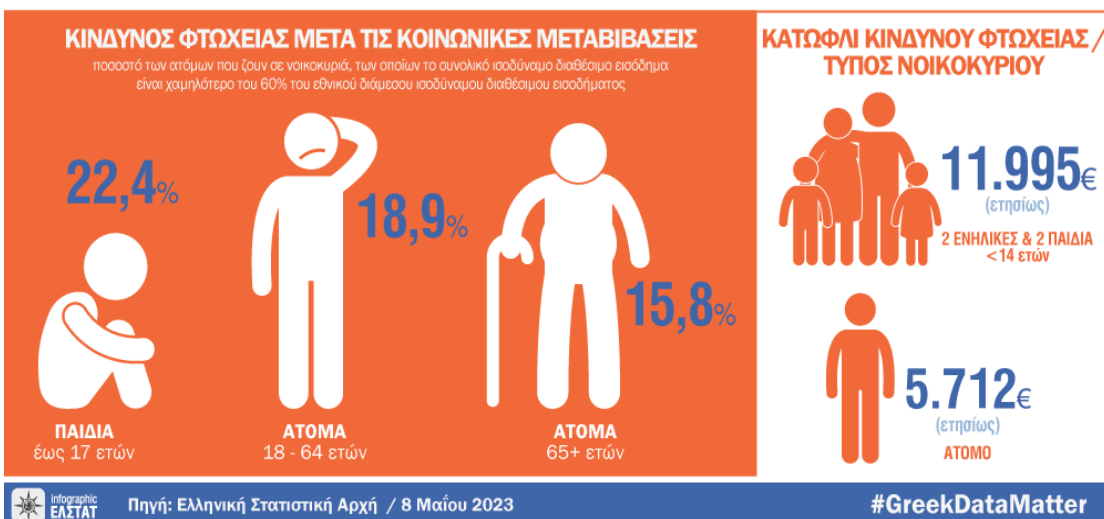
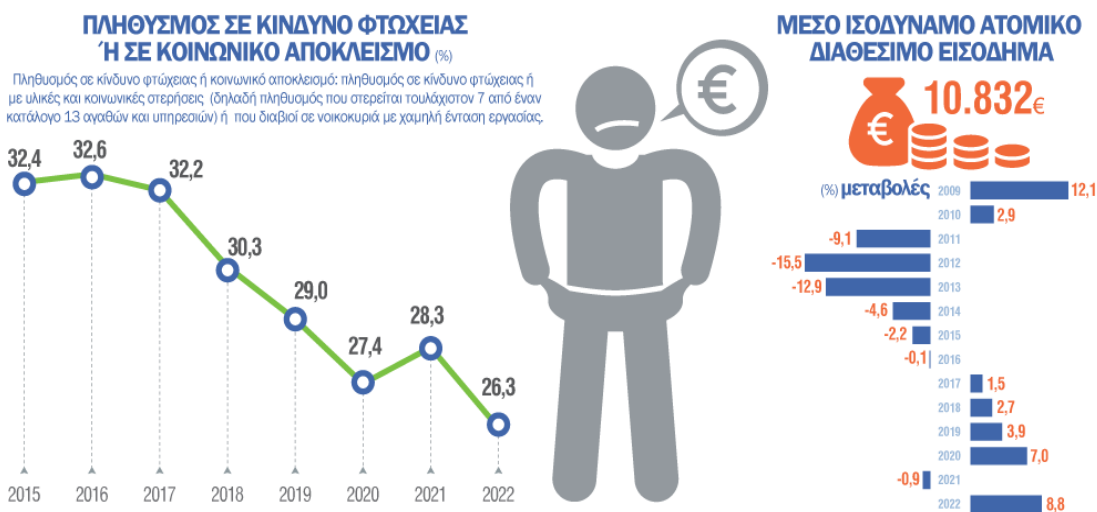
---

⁴⁹ <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SFA10/2022>.

⁵⁰ Το κατώφλι της φτώχειας για το 2021 ανέρχεται στο ποσό των 5.712 ευρώ ετησίως ανά μονοπρόσωπο νοικοκυριό και σε 11.995 ευρώ για νοικοκυριά με δύο ενήλικες και δύο εξαρτώμενα παιδιά ηλικίας κάτω των 14 ετών, και ορίζεται στο 60% του διάμεσου συνολικού ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών, το οποίο εκτιμήθηκε σε 9.520 ευρώ, ενώ το μέσο ετήσιο διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών της χώρας εκτιμήθηκε σε 18.563 ευρώ.

Διάγραμμα 7. Η στατιστική αποτύπωση του κινδύνου φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού (2022)

ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ Ή ΣΕ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟ, 2022 (έτος αναφοράς εισοδήματος 2021)

Πηγή: <https://www.statistics.gr/el/elstat-infographics>

Το ποσοστό κινδύνου φτώχειας πριν από όλες τις κοινωνικές μεταβιβάσεις (δηλαδή μη συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών επιδομάτων⁵¹ και των συντάξεων στο συνολικό διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών) ανέρχεται σε 46,1% ενώ, όταν περιλαμβάνονται μόνο οι συντάξεις και όχι τα κοινωνικά επιδόματα, μειώνεται στο 23,6%. Το ποσοστό κινδύνου φτώχειας μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις ανέρχεται σε 18,8%, ως εκ τούτου

⁵¹ Περιλαμβάνουν παροχές κοινωνικής βοήθειας (όπως το Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα, το επίδομα στέγασης, το επίδομα θέρμανσης κ.λπ.), οικογενειακά επιδόματα (όπως επιδόματα τέκνων), καθώς και επιδόματα ή βοηθήματα ανεργίας, ασθένειας, αναπηρίας ή ανικανότητας, ή και εκπαιδευτικές παροχές.

διαπιστώνεται ότι τα κοινωνικά επιδόματα συμβάλλουν στη μείωση του ποσοστού του κινδύνου φτώχειας κατά 4,8 ποσοστιαίες μονάδες ενώ, εν συνεχεία, οι συντάξεις κατά 22,5 ποσοστιαίες μονάδες. Το σύνολο των κοινωνικών μεταβιβάσεων μειώνει το ποσοστό του κινδύνου φτώχειας κατά 27,3 ποσοστιαίες μονάδες.

A1. Τα χαρακτηριστικά του πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας

α) Το ποσοστό κινδύνου φτώχειας είναι υψηλότερο για τις γυναίκες (19,4%) σε σχέση με τους άνδρες (18,2%)

β) Ο κίνδυνος φτώχειας για άτομα ηλικίας άνω των 65 ετών εκτιμάται σε 17,6% για τις γυναίκες και σε 13,6% για τους άνδρες

γ) Ο κίνδυνος φτώχειας για άτομα ηλικίας άνω των 75 ετών εκτιμάται σε 16,8%, ενώ για άτομα ηλικίας κάτω των 75 ετών σε 19,1%

δ) Ο κίνδυνος φτώχειας για τις γυναίκες άνω των 75 ετών εκτιμάται σε 19,5%, ενώ για τους άνδρες της αντίστοιχης ηλικιακής ομάδας εκτιμάται σε 13,0%

ε) Ο κίνδυνος φτώχειας των νοικοκυριών με έναν ενήλικα και τουλάχιστον ένα εξαρτώμενο παιδί ανέρχεται σε 37,7%, ενώ των νοικοκυριών με τρεις ή περισσότερους ενήλικες με εξαρτώμενα παιδιά ανέρχεται σε 21,7% και των νοικοκυριών με δύο ενήλικες και 2 εξαρτώμενα παιδιά σε 18,9%

στ) Οι εργαζόμενοι 18 ετών και άνω αντιμετωπίζουν χαμηλότερο κίνδυνο φτώχειας (10,6%) σε σύγκριση με τους ανέργους και τους οικονομικά μη ενεργούς (νοικοκυρές κ.λπ.)

ζ) Ο κίνδυνος φτώχειας είναι σημαντικά μεγαλύτερος για τους ανέργους και ανέρχεται σε 43,6%, παρουσιάζοντας σημαντική διαφορά μεταξύ ανδρών και γυναικών (51,8% και 37% αντίστοιχα)

η) Ο κίνδυνος φτώχειας για όσους είναι οικονομικά μη ενεργοί (μη συμπεριλαμβανομένων των συνταξιούχων) αυξήθηκε κατά 1,8 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 2021 και ανήλθε σε 29,1 %

θ) Το ποσοστό κινδύνου φτώχειας για τους εργαζομένους 18-64 ετών ανέρχεται σε 10,6% (ο κίνδυνος φτώχειας για τους εργαζομένους με πλήρη απασχόληση ανέρχεται σε 9,9%, ενώ για τους εργαζομένους με μερική απασχόληση ανέρχεται σε 18,4%)

ι) Στην περίπτωση των νοικοκυριών που διαμένουν σε ιδιόκτητη κατοικία, ο κίνδυνος φτώχειας ανέρχεται σε 18,8%, ενώ για τα νοικοκυριά που διαμένουν σε ενοικιασμένη κατοικία ο κίνδυνος φτώχειας ανέρχεται σε 19,0%. Ο κίνδυνος φτώχειας για παιδιά ηλικίας 0-17 ετών που η κατοικία τους είναι ιδιόκτητη ανέρχεται σε 23,6%, ενώ για τα άτομα της ίδιας ομάδας ηλικιών που η κατοικία τους είναι ενοικιασμένη, ο κίνδυνος ανέρχεται σε 19,9%. Ο κίνδυνος φτώχειας ατόμων ηλικίας 18-64 ετών που η κατοικία τους είναι ιδιόκτητη ανέρχεται σε 19,0%, ενώ για τα άτομα της ίδιας ηλικιακής ομάδας που η κατοικία τους είναι ενοικιασμένη, ο κίνδυνος εκτιμάται σε 18,8%.

B. Ο πληθυσμός σε κίνδυνο υλικής στέρησης

Το 13,9% του συνολικού πληθυσμού της χώρας ήταν σε κίνδυνο υλικής στέρησης, παρουσιάζοντας σημαντικές διακυμάνσεις ανάλογα με ηλικιακά κριτήρια:

- Παιδιά ηλικίας έως και 17 ετών = 15,5%
- Άτομα 18 έως 64 ετών = 14,6%
- Άτομα ηλικίας 65 ετών και άνω = 10,8%.

B1. Η υλική στέρηση αναφορικά με τις βασικές ανάγκες και τις συνθήκες στέγασης

α) Το ποσοστό του πληθυσμού που διαβιού σε κατοικία με στενότητα χώρου ανέρχεται σε 28,0% για το σύνολο του πληθυσμού, σε 24,7% για τον μη φτωχό πληθυσμό και σε 42,2% για τον φτωχό πληθυσμό

β) Το ποσοστό του πληθυσμού που διαβιού σε κατοικία με στενότητα χώρου το 2022 είναι μεγαλύτερο στην περίπτωση της ηλικιακής ομάδας έως και 17 ετών και ανέρχεται σε 42,4% για το σύνολο του πληθυσμού, σε 37,4% για τον μη φτωχό πληθυσμό και σε 59,5% για τον φτωχό πληθυσμό

γ) Το 32,2% των φτωχών νοικοκυριών δηλώνει ότι στερείται διατροφής που περιλαμβάνει κάθε δεύτερη ημέρα κοτόπουλο, κρέας, ψάρι ή λαχανικά ίσης θρεπτικής αξίας, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των μη φτωχών νοικοκυριών εκτιμάται σε 4,9%

δ) Το 83,9% των φτωχών νοικοκυριών και το 34,2% των μη φτωχών δηλώνει οικονομική δυσκολία να καλύψει έκτακτες, αλλά αναγκαίες δαπάνες ύψους, περίπου, 410 ευρώ⁵²

ε) Το 84,1% των φτωχών νοικοκυριών δηλώνει αδυναμία πληρωμής μίας εβδομάδας διακοπών (το αντίστοιχο ποσοστό των μη φτωχών νοικοκυριών ανέρχεται σε 40,5%)

στ) Το 38,7% των φτωχών νοικοκυριών δηλώνει οικονομική αδυναμία για ικανοποιητική θέρμανση τον χειμώνα ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των μη φτωχών νοικοκυριών ανέρχεται σε 14,1%

ζ) Το ποσοστό των νοικοκυριών που δηλώνουν επιβάρυνση από το κόστος στέγασης ανέρχεται σε 26,7%, ενώ το ποσοστό για τα φτωχά και για τα μη φτωχά νοικοκυριά είναι 84,5% και 13,3%, αντίστοιχα

η) Το 30,6% των νοικοκυριών που έχουν λάβει καταναλωτικό δάνειο για αγορά αγαθών και υπηρεσιών, δηλώνει ότι δυσκολεύεται πάρα πολύ στην αποπληρωμή αυτού ή των δόσεων (60,9% για τα φτωχά νοικοκυριά και 24,7% για τα μη φτωχά)

θ) Το 50,7% των φτωχών νοικοκυριών δηλώνει δυσκολία στην έγκαιρη πληρωμή πάγιων λογαριασμών, ενώ για τα μη φτωχά νοικοκυριά ανέρχεται σε 30,1%

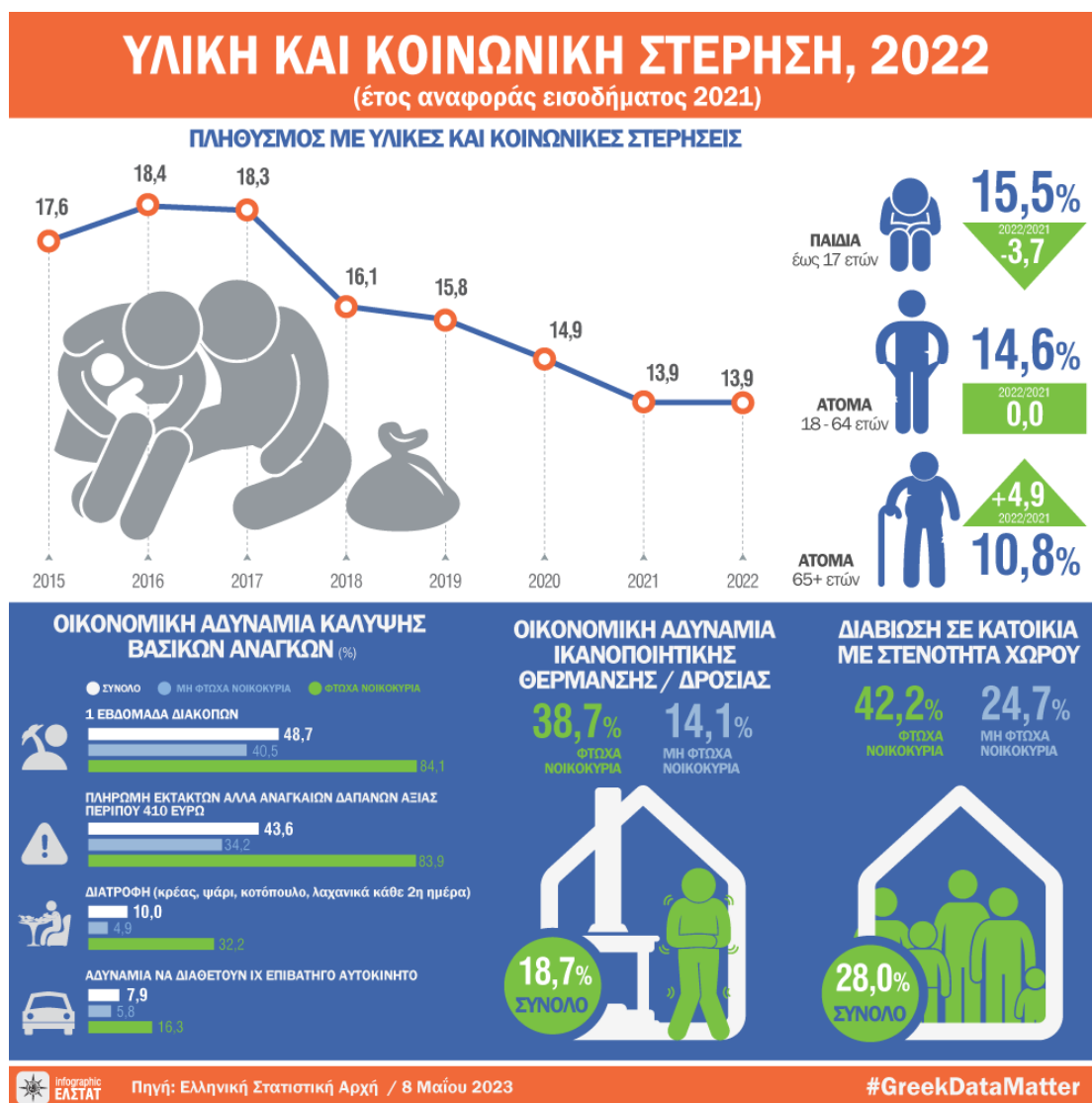
---

⁵² Το ποσό των 410 ευρώ αποτελεί το μηνιαίο ισοδύναμο διαθέσιμο εισόδημα του ετήσιου κατωφλίου του κινδύνου φτώχειας και είναι ανεξάρτητο από το μέγεθος και τη σύνθεση του νοικοκυριού.

ι) Το 73,0% των φτωχών νοικοκυριών και το 28,4% των μη φτωχών νοικοκυριών αναφέρει μεγάλη δυσκολία στην αντιμετώπιση των συνήθων αναγκών του με το συνολικό μηνιαίο ή εβδομαδιαίο εισόδημα του.

Διάγραμμα 8. Η στατιστική αποτύπωση της υλικής στέρησης (2022)

Πηγή: <https://www.statistics.gr/el/elstat-infographics>

B2. Η υλική στέρηση αναφορικά με τις κοινωνικές δραστηριότητες του πληθυσμού ηλικίας 16 ετών και άνω

α) Το 29,5% του πληθυσμού δεν έχει την οικονομική δυνατότητα να συμμετέχει τακτικά σε δραστηριότητες αναψυχής, όπως αθλητισμό, σινεμά κ.λπ. (τα αντίστοιχα ποσοστά για το φτωχό και το μη φτωχό πληθυσμό ανέρχονται σε 73,5% και 19,7%)

β) Το 34,9% του πληθυσμού δεν έχει την οικονομική δυνατότητα να ξοδεύει χρήματα για τον εαυτό του ή για κάποιο χόμπι χωρίς να συμβουλευθεί κάποιο άλλο μέλος του

νοικοκυριού (τα αντίστοιχα ποσοστά για το φτωχό και το μη φτωχό πληθυσμό ανέρχονται σε 79,5% και 25%).

γ) Το 20,8% του πληθυσμού ηλικίας 16 ετών και άνω δήλωσε ότι πήγε στον κινηματογράφο κατά τους τελευταίους 12 μήνες έως 3 φορές, ενώ το 5,7% πήγε στον κινηματογράφο περισσότερες από 3 φορές. Το 23,2% δεν πήγε στον κινηματογράφο διότι βλέπει ταινίες στην τηλεόραση, στο διαδίκτυο ή αλλού, ενώ λόγω της πανδημίας το 12,0%.

δ) Το 22,7% του πληθυσμού ηλικίας 16 ετών και άνω δήλωσε ότι παρακολούθησε με φυσική παρουσία παραστάσεις όπως θέατρο, όπερα, συναυλία κ.λπ. έως 3 φορές κατά τους τελευταίους 12 μήνες, ενώ το 5,4% παρακολούθησε τέτοιου είδους παραστάσεις περισσότερες από 3 φορές. Το 31,6% δεν παρακολούθησε παραστάσεις διότι δεν τους ενδιαφέρει, ενώ λόγω της πανδημίας το 13,9%.

ε) Το 15,2% του πληθυσμού ηλικίας 16 ετών και άνω δήλωσε ότι επισκέφθηκε χώρους πολιτισμού, όπως μνημεία, αρχαιολογικούς χώρους, μουσεία, πινακοθήκες κ.ά. έως 3 φορές κατά τους τελευταίους 12 μήνες, ενώ το 2,7% επισκέφθηκε τέτοιου είδους χώρους περισσότερες από 3 φορές. Το 42,8% δεν επισκέφτηκε χώρους πολιτισμού διότι δεν τους ενδιαφέρει, ενώ λόγω της πανδημίας το 12,1%.

στ) Το 11,1% του πληθυσμού ηλικίας 16 ετών και άνω δήλωσε ότι παρακολούθησε με φυσική παρουσία αθλητικές εκδηλώσεις, στο πλαίσιο επαγγελματικών ή ερασιτεχνικών οργανώσεων έως 3 φορές κατά τους τελευταίους 12 μήνες, ενώ το 5,0% παρακολούθησε τέτοιου είδους εκδηλώσεις περισσότερες από 3 φορές. Το 47,6% δεν παρακολούθησε με φυσική παρουσία αθλητικές εκδηλώσεις διότι δεν τους ενδιαφέρει, ενώ λόγω της πανδημίας το 8,5%.

ζ) Το 7,0% του πληθυσμού ηλικίας 16 ετών και άνω δήλωσε ότι εξασκεί καθημερινά κάποια δραστηριότητα, όπως μουσική / παίξιμο μουσικών οργάνων, τραγούδι, χορό θέατρο, φωτογραφία, ζωγραφική, χειροτεχνίες, χαρακτηριστική, συγγραφή ποιημάτων κ.λπ., το 9,3% κάθε εβδομάδα, αλλά όχι κάθε ημέρα, ενώ το 62,2% δεν εξασκεί καμία δραστηριότητα.

η) Το 30,7% του πληθυσμού ηλικίας 16 ετών και άνω δήλωσε ότι διάβασε 1 έως 4 βιβλία κατά τους τελευταίους 12 μήνες, το 7,8% διάβασε 5 έως 9 βιβλία και το 4,5% τουλάχιστον 10 βιβλία. Το 9,8% δεν διάβασε βιβλία γιατί δεν έχει χρόνο ενώ, δεν τους ενδιαφέρει ή δεν τους αρέσει το 41,1%.

θ) Το 25,0% του πληθυσμού ηλικίας 16 ετών και άνω δήλωσε ότι συναντιέται καθημερινά με συγγενείς του, ενώ το 1,3% ποτέ. Το 30,2% συναντιέται καθημερινά με τους φίλους του, ενώ το 1,5% ποτέ.

ι) Το 44,0% του πληθυσμού ηλικίας 16 ετών και άνω δήλωσε ότι επικοινωνεί καθημερινά με συγγενείς του, ενώ το 1,2% ποτέ. Το 45,7% επικοινωνεί καθημερινά με τους φίλους του, ενώ το 2,0% ποτέ.

ια) Το 7,4% του πληθυσμού ηλικίας 16 ετών και άνω δήλωσε ότι συμμετέχει εθελοντικά σε επίσημες κοινωνικές δραστηριότητες, σε άτυπες κοινωνικές οργανώσεις το 6,0%, ενώ ενεργή πολιτική δραστηριότητα έχουν το 6,3%.

Γ. Η ευημερία του πληθυσμού

α) Το 5,2% του πληθυσμού ηλικίας 16 ετών και άνω δηλώνει πλήρως ικανοποιημένο από τη ζωή του, το 56,8% δηλώνει πολύ ικανοποιημένο και μόλις το 1,1% δηλώνει καθόλου ικανοποιημένο

β) Αναφορικά με τον βαθμό ικανοποίησης του πληθυσμού 16 ετών και άνω από την οικονομική του κατάσταση, ποσοστό 5,7% δηλώνει ότι δεν είναι καθόλου ικανοποιημένο, ενώ πλήρως ικανοποιημένο δηλώνει το 1,9%

γ) Το μεγαλύτερο ποσοστό του φτωχού πληθυσμού¹ (70,2%) δηλώνει καθόλου έως λίγο ικανοποιημένο (βαθμοί 0 έως 4 της κλίμακας) από την οικονομική του κατάσταση, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τον μη φτωχό πληθυσμό ανέρχεται σε 25,9%. Πλήρως ικανοποιημένο από την οικονομική του κατάσταση δηλώνει μόνο το 2,3% του μη φτωχού πληθυσμού.

δ) Πολύ ικανοποιημένο (βαθμοί 7 έως 9 της κλίμακας) από τη χρήση του χρόνου του δηλώνει το 33,1% του πληθυσμού ηλικίας 16 ετών και άνω, ενώ πολύ ικανοποιημένο από τις προσωπικές του σχέσεις, δηλώνει το 59%.

ε) Το 1,5% του πληθυσμού ηλικίας 16 ετών και άνω δηλώνει ότι κατά τη διάρκεια των τελευταίων τεσσάρων εβδομάδων (που προηγήθηκαν της συνέντευξης) αισθανόταν μοναξιά, ενώ για τον φτωχό και τον μη φτωχό πληθυσμό τα ποσοστά ανέρχονται αντίστοιχα σε 2,3% και 1,3%.

στ) Το 17,1% του πληθυσμού ηλικίας 16 ετών και άνω δηλώνει ότι κατά τη διάρκεια των τελευταίων τεσσάρων εβδομάδων ήταν ευτυχισμένο όλο το διάστημα, ενώ για τον φτωχό και τον μη φτωχό πληθυσμό τα αντίστοιχα ποσοστά ανέρχονται σε 14,1% και 17,8%.

ζ) Το 55,1% του πληθυσμού ηλικίας 16 ετών και άνω δηλώνει ότι κατά τη διάρκεια των τελευταίων τεσσάρων εβδομάδων (που προηγήθηκαν της συνέντευξης) δεν αισθάνθηκε καθόλου μοναξιά, ενώ για τον φτωχό και τον μη φτωχό πληθυσμό τα ποσοστά ανέρχονται αντίστοιχα σε 47,8% και 56,8%.

η) Το 3,5% του πληθυσμού ηλικίας 16 ετών και άνω δηλώνει ότι κατά τη διάρκεια των τελευταίων τεσσάρων εβδομάδων δεν αισθανόταν καθόλου ευτυχισμένο, ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά για τον φτωχό και τον μη φτωχό πληθυσμό ανέρχονται σε 5,0% και 3,1%.

θ) Το 88,2% του πληθυσμού ηλικίας 16 ετών και άνω δηλώνει ότι έχει κάποιον άνθρωπο από τον οποίο μπορεί να ζητήσει ηθική, υλική και οικονομική βοήθεια, με τα ποσοστά για τον φτωχό και τον μη φτωχό πληθυσμό να ανέρχονται, αντίστοιχα, σε 85,5% και 88,8%.

ι) Το 13,2% του πληθυσμού ηλικίας 16 ετών και άνω δηλώνει – “συμφωνώ απόλυτα ή συμφωνώ” - ότι αισθάνεται κοινωνικά αποκλεισμένο / απομονωμένο, με τα ποσοστά για τον φτωχό και τον μη φτωχό πληθυσμό να ανέρχονται, αντίστοιχα, σε 19,2% και 11,8%.

2. Τα πλέον πρόσφατα αποτελέσματα της Έρευνας Οικογενειακών Προϋπολογισμών

Η πλέον πρόσφατη Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών (ΕΟΠ) διενεργήθηκε το 2021 σε δείγμα 6.053 ιδιωτικών νοικοκυριών στο σύνολο της χώρας, αναδεικνύοντας τα ακόλουθα κύρια συμπεράσματα⁵³:

- η μέση ετήσια δαπάνη των νοικοκυριών για αγορές ανήλθε στα 17.037,48 ευρώ (1.419,79 το μήνα), καταγράφοντας αύξηση, σε τρέχουσες τιμές 6,6% και σε σταθερές τιμές 1,4%, σε σχέση με το έτος 2020
- το 50% των νοικοκυριών δαπανούν περισσότερα από 1.297 ευρώ το μήνα
- τα νοικοκυριά που διαμένουν σε ενοικιασμένη κατοικία δαπανούν το 18,9% του προϋπολογισμού τους, κατά μέσο όρο, για ενοίκιο
- το μερίδιο της μέσης δαπάνης για είδη διατροφής και μη οινοπνευματώδη ποτά και στέγαση των νοικοκυριών του φτωχότερου 20% του πληθυσμού ανέρχεται στο 58,1% των δαπανών των νοικοκυριών, ενώ το αντίστοιχο μερίδιο του πλουσιότερου 20% του πληθυσμού ανέρχεται στο 36,3%.
- η υψηλότερη μέση ετήσια δαπάνη καταγράφηκε στην Περιφέρεια Αττικής και ανήλθε σε 19.687,92 ευρώ, ενώ η χαμηλότερη στην Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδος και ανήλθε σε 12.236,64 ευρώ.

A. Η μέση ετήσια δαπάνη των νοικοκυριών

α) Η συνολική ετήσια δαπάνη των νοικοκυριών για αγορές το έτος 2021 ανήλθε στα 69.402.651,82 χιλιάδες ευρώ, παρουσιάζοντας αύξηση 6,5% σε σύγκριση με το έτος 2020

β) Η μέση ετήσια δαπάνη των νοικοκυριών για αγορές το έτος 2021 ανήλθε σε 17.037,48 ευρώ (1.419,79 το μήνα), καταγράφοντας ετήσια αύξηση 6,6% (1.055,52 ευρώ) σε σχέση με το 2020⁵⁴

γ) Η μέση ετήσια δαπάνη για κάθε άτομο το 2021 ανήλθε στα 6.669 ευρώ, καταγράφοντας αύξηση 6,6% (413,40 ευρώ ετησίως) σε σύγκριση με το 2020

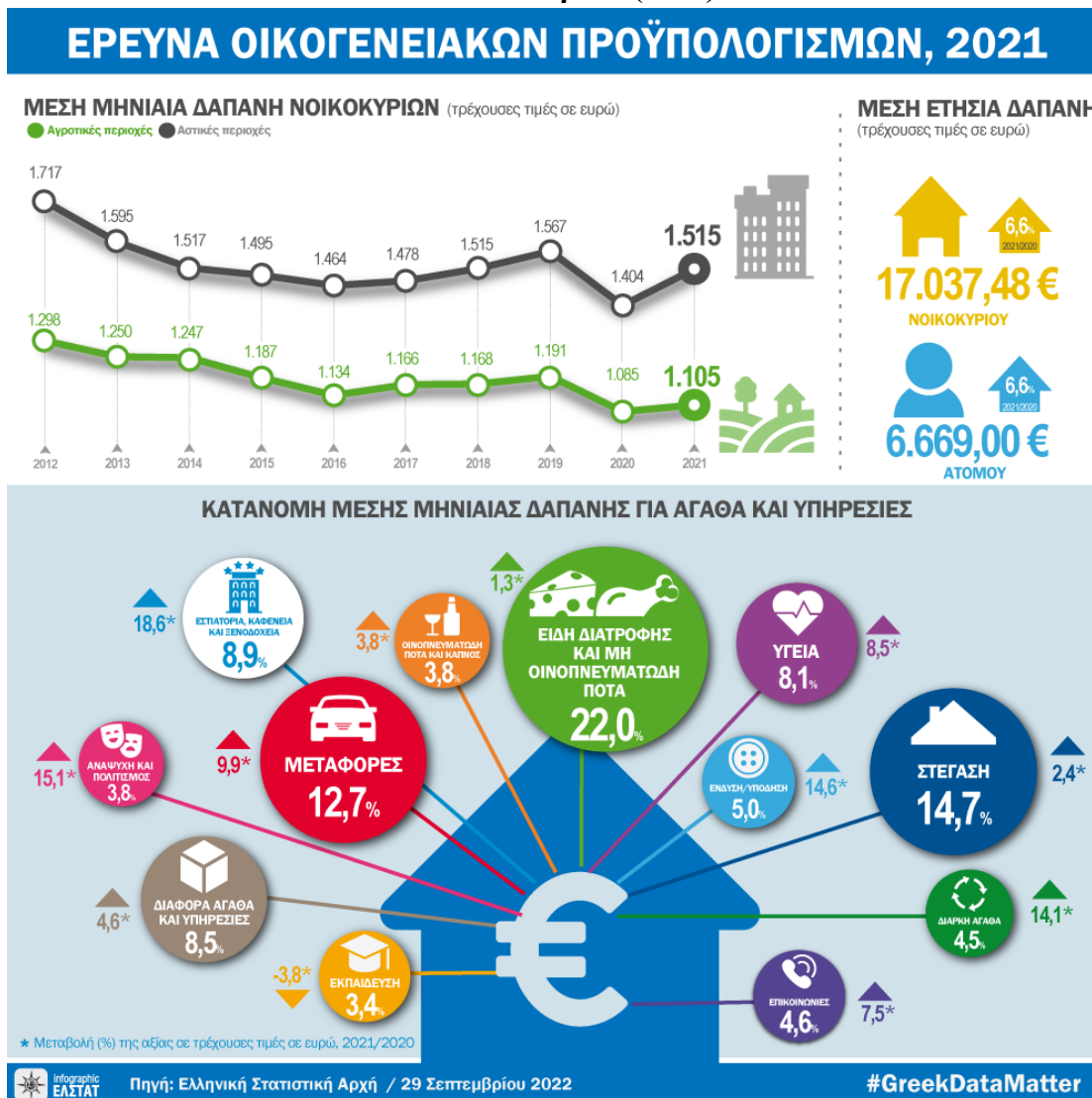
δ) Το μεγαλύτερο μερίδιο των δαπανών του μέσου προϋπολογισμού των νοικοκυριών σε τρέχουσες τιμές αφορά τα είδη διατροφής και μη οινοπνευματώδη ποτά (22,0%), τη στέγαση (14,7%) και τις μεταφορές (12,7%), ενώ το μικρότερο μερίδιο αφορά υπηρεσίες εκπαίδευσης (3.4%).

---

⁵³ <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SFA05/2021>.

⁵⁴ Σε πραγματικούς όρους, η μέση ετήσια δαπάνη των νοικοκυριών αυξήθηκε σε ποσοστό 1,4% ή 240,48 ευρώ, λόγω της επίδρασης του πληθωρισμού, σύμφωνα με τον Δείκτη Τιμών Καταναλωτή του έτους 2020 (5,1%).

Διάγραμμα 9. Η στατιστική αποτύπωση της μέσης μηνιαίας δαπάνης των νοικοκυριών (2021)

Πηγή: <https://www.statistics.gr/el/elstat-infographics>

Β. Τα πρότυπα κατανάλωσης ανάλογα με τον τύπο νοικοκυριών

α) Τα νοικοκυριά με ένα άτομο μόνο, ηλικίας 65 ετών και άνω, δαπανούν, κατά μέσο όρο, το 47,3% της μέσης μηνιαίας δαπάνης των νοικοκυριών της χώρας ενώ τα νοικοκυριά που αποτελούνται από ένα ζευγάρι με τρία παιδιά έως και 16 ετών δαπανούν, κατά μέσο όρο, το 166,2% της μέσης μηνιαίας δαπάνης των νοικοκυριών της χώρας

β) Τα νοικοκυριά με υπεύθυνο οικονομικά μη ενεργό ή άνεργο δαπανούν, κατά μέσο όρο, το 72,4% της μέσης μηνιαίας δαπάνης των νοικοκυριών της χώρας, ενώ αυτά με υπεύθυνο αυτοαπασχολούμενο με μισθωτούς το 222,7% αυτής

γ) Η μέση μηνιαία δαπάνη διαφέρει ανάλογα με την ηλικία του υπευθύνου του νοικοκυριού, με τα νοικοκυριά με υπεύθυνο ηλικίας 35-44 ετών να δαπανούν, κατά μέσο όρο, το 129,4%

της μέσης μηνιαίας δαπάνης των νοικοκυριών της χώρας, ενώ τα νοικοκυριά με υπεύθυνο ηλικίας 75 ετών και άνω εμφανίζουν την μικρότερη ποσοστιαία συμμετοχή (60,2%).

Γ. Οι συνθήκες διαβίωσης των νοικοκυριών

α) Αναφορικά με τους κύριους δείκτες υλικής συμμετοχής, τα νοικοκυριά διαθέτουν:

- Τηλεόραση έγχρωμη: 99,5%
- Κινητό τηλέφωνο: 94,3%
- Σταθερό τηλέφωνο: 86,7%
- Προσωπικό ηλεκτρονικό υπολογιστή: 76,1%
- Επιβατηγό αυτοκίνητο ΙΧ, τουλάχιστον ένα: 69,7%
- Πλυντήριο πιάτων: 39,0%
- Καταψύκτη: 33,5%
- Δεύτερη κατοικία: 15,0%
- Κλειστό χώρο στάθμευσης: 13,3%.

Παράλληλα, χρησιμοποιούν την κεντρική θέρμανση (πετρέλαιο, φυσικό αέριο κ.λπ.) ως κύρια πηγή θέρμανσης σε ποσοστό 57,9%. Το 44,5% των νοικοκυριών χρησιμοποιούν τρία δωμάτια, ενώ το 58,5% διαβιεί σε κατοικία με εμβαδόν από 61 τετραγωνικά μέτρα (τ.μ.) έως 100 τ.μ.

Δ. Ανισότητα και κίνδυνος φτώχειας

α) Το μερίδιο της μέσης ισοδύναμης δαπάνης (αγορές, τρέχουσες τιμές) του πλουσιότερου 20% του πληθυσμού είναι 5,2 φορές μεγαλύτερο από το μερίδιο της μέσης ισοδύναμης δαπάνης του φτωχότερου 20% του πληθυσμού (4,8 για το 2020). Ο δείκτης μειώνεται στο 4,1, όταν συμπεριληφθούν στην καταναλωτική δαπάνη και οι τεκμαρτές δαπάνες (τελική καταναλωτική δαπάνη)⁵⁵ (3,5 για το 2020)

β) Τα νοικοκυριά του φτωχότερου 20% του πληθυσμού αύξησαν τις δαπάνες τους σε σχέση με το 2020 κατά 2,6%, ενώ τα νοικοκυριά του πλουσιότερου 20% του πληθυσμού κατά 10,7%

γ) Το μερίδιο της μέσης ισοδύναμης δαπάνης για είδη διατροφής των νοικοκυριών του φτωχότερου 20% του πληθυσμού ανέρχεται στο 34,8% των δαπανών των νοικοκυριών, ενώ το αντίστοιχο μερίδιο του πλουσιότερου 20% του πληθυσμού ανέρχεται στο 13,9%

δ) Ο κίνδυνος φτώχειας απειλεί το 17,1% του πληθυσμού της χώρας, όταν στον υπολογισμό του δείκτη λαμβάνεται υπόψη μόνο η ισοδύναμη δαπάνη με τρόπο κτήσεως την αγορά (15,6% το 2020), ενώ ο δείκτης μειώνεται στο 12,2% του πληθυσμού (11,9% το 2020), όταν λαμβάνονται υπόψη όλες οι καταναλωτικές δαπάνες, ανεξάρτητα από τον τρόπο κτήσεως (τεκμαρτό ενοίκιο από ιδιοκατοίκηση, ιδιοπαραγόμενα αγαθά, αγαθά και υπηρεσίες

---

⁵⁵ Αντιστοιχεί στην αξία, σε χρήμα, των αγαθών και υπηρεσιών που αγόρασε το νοικοκυριό ή έλαβε σε είδος (από δική του παραγωγή, δικό του κατάστημα, τον εργοδότη ή από αλλού), για να καλύψει τις οικογενειακές και κοινωνικές του ανάγκες.

παρεχόμενες δωρεάν από τον εργοδότη, άλλα νοικοκυριά, μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς, κράτος κ.λπ.)

ε) Η μέση μηνιαία ισοδύναμη δαπάνη των φτωχών νοικοκυριών εκτιμάται στο 33,9% των δαπανών των μη φτωχών νοικοκυριών. Τα φτωχά νοικοκυριά δαπανούν το 35,1% του μέσου προϋπολογισμού τους σε είδη διατροφής και μη αλκοολούχων ποτών, ενώ τα μη φτωχά το 21%.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Η στατιστική αποτύπωση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στην Περιοχή Παρέμβασης

Η επισκόπηση των διαθέσιμων πηγών και βάσεων στατιστικών δεδομένων σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο αναδεικνύει σημαντικές διαπιστώσεις για το κοινωνικο-οικονομικό προφίλ του πληθυσμού της Περιοχής Παρέμβασης. Εντοπίζονται, παράλληλα, κρίσιμες ελλείψεις σε πρωτογενή δεδομένα για το «προφίλ ευπάθειας» των κατοίκων των Δήμων Αναφοράς⁵⁶, που πρέπει να συνδεθούν ιδίως με την απουσία Στρατηγικών ή Σχεδίων των τοπικών αρχών⁵⁷ στα ακόλουθα θεματικά πεδία:

- πρόληψη / καταπολέμηση του κινδύνου της σχολικής διαρροής, ιδίως για ανήλικα μέλη ευπαθών οικογενειών (όπως παιδιά μεταναστών και Ρομά) και παιδιά με αναπηρίες ή αυξημένες μαθησιακές δυσκολίες
- πρόληψη / καταπολέμηση του κινδύνου της παραβατικότητας
- πρόληψη / καταπολέμηση του κινδύνου της ανεργίας
- πρόληψη / καταπολέμηση των κινδύνων της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού
- πρόληψη / καταπολέμηση του κινδύνου της έλλειψης στέγης ή της διαβίωσης σε επισφαλείς στεγαστικές συνθήκες
- πρόληψη / καταπολέμηση του κινδύνου της παιδικής φτώχειας
- πρόληψη / καταπολέμηση του κινδύνου της ενεργειακής φτώχειας.

---

⁵⁶ Επισημαίνεται ότι στην Περιοχή Παρέμβασης δεν λειτουργεί κάποιο Παρατηρητήριο Κοινωνικών Υποθέσεων με σκοπό την δημιουργία και διάχυση υποδειγμάτων τεχνογνωσίας και μάθησης για τη καταγραφή και διαχείριση των κινδύνων φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού στους ενδιαφερόμενους Δήμους. Για μία επισκόπηση σχετικών Ευρωπαϊκών καλών πρακτικών βλ. ενδεικτικά Φ. Μαρίνη, *Τυπικές Πολιτικές Κοινωνικής Φροντίδας των Δήμων στην Ευρωπαϊκή Περιφέρεια*, 2022.

⁵⁷ Η συγκριτική έρευνα των παρεμβάσεων των Δήμων της Ευρωπαϊκής Περιφέρειας στο πεδίο των κοινωνικών πολιτικών αναδεικνύει την ιδιαίτερη αξία των στρατηγικών παρεμβάσεων των Δήμων για την αντιμετώπιση σημαντικών κοινωνικών προκλήσεων μέσω της ανάπτυξης πρωτότυπων υποδειγμάτων συλλογής και αξιοποίησης πρωτογενών δεδομένων. Βλ. ενδεικτικά D. Beland and K. Petersen (eds.), *Analyzing Social Policy concepts and Language*, 2014 και M. Heidenreich and D. Rice (eds.), *Integrating Social and Employment Policies in Europe - Active Inclusion and Challenges for Local Welfare Governance*, 2016.

1. Ο κίνδυνος της σχολικής διαρροής

Η ανάλυση των διαθέσιμων για τις ανάγκες της έρευνας δεδομένων της Eurostat, της ΕΛΣΤΑΤ και του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων δεν αποτυπώνει το προφίλ των κατοίκων των Δήμων της Περιοχής Παρέμβασης σε όρους σχολικής διαρροής⁵⁸. Από την άλλη πλευρά, δεν εντοπίστηκαν Στρατηγικές ή Σχέδια Δράσης των Δήμων της περιοχής αναφοράς για την πρόληψη / καταπολέμηση του κινδύνου της σχολικής διαρροής, που θα περιλάμβαναν και πρωτογενή δεδομένα εφαρμογής του κρίσιμου δείκτη «*πρόωρη εγκατάλειψη από την εκπαίδευση και κατάρτιση*», εάν και η επισκόπηση της σχετικής Ελληνικής βιβλιογραφίας αναδεικνύει ότι τα άτομα που εγκαταλείπουν το σχολείο είναι παιδιά φτωχών οικογενειών, παιδιά με αναπηρία, παιδιά με χαμηλή σχολική επίδοση και πιεστικές οικογενειακές υποχρεώσεις, καθώς και μέλη ευπαθών οικογενειών, **όπως παιδιά μεταναστών**⁵⁹ και **Ρομά**⁶⁰.

Η μέτρηση της πρόωρης σχολικής εγκατάλειψης αντικατοπτρίζει την ικανότητα των συστημάτων να αναγνωρίζουν τα άτομα με υψηλό κίνδυνο διαρροής και να αναλαμβάνουν τις κατάλληλες ενέργειες προκειμένου να τα συγκρατήσουν στο εκπαιδευτικό σύστημα. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο για τη μέτρηση της σχολικής διαρροής χρησιμοποιείται ο δείκτης πρόωρης εγκατάλειψης από την εκπαίδευση και κατάρτιση, ο οποίος καταγράφει το ποσοστό των νέων (πληθυσμιακή ομάδα: 18 - 24 ετών) με επίπεδο εκπαίδευσης μέχρι και την κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (απόφοιτοι επιπέδου ISCED 0, 1, 2 ή 3C).

Πίνακας 4. Ποσοστά Σχολικής Διαρροής στην Ελλάδα και σε επιλεγμένες χώρες (2011-2020)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ε.Ε - 27	13,2	12,6	11,8	11,1	11,0	10,6	10,5	10,5	10,2	9,9
Ελλάδα	12,9	11,3	10,1	9,0	7,9	6,2	6,0	4,7	4,1	3,8
Ισλανδία	19,7	20,1	20,5	19,1	18,8	19,8	17,8	21,5	17,9	14,8
Νορβηγία	16,6	14,8	13,7	11,7	10,2	10,9	10,4	9,9	9,9	9,9
Ισπανία	26,3	24,7	23,6	21,9	20,0	19,0	18,3	17,9	17,3	16,0
Ιταλία	17,8	17,3	16,8	15,0	14,7	13,8	14,0	14,5	13,5	13,1
Ρουμανία	18,1	17,8	17,3	18,1	19,1	18,5	18,1	16,4	15,3	15,6

Πηγή: Eurostat 2022

⁵⁸ Ως σχολική διαρροή οριοθετείται η εγκατάλειψη της εκπαίδευσης πριν από την ολοκλήρωση της εκπαιδευτικής βαθμίδας που ορίζει η κάθε χώρα ως υποχρεωτική απαίτηση. Στην Ελλάδα, σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις, η υποχρεωτική εκπαίδευση εκτείνεται από τα 4 έως τα 15 χρόνια ζωής ενός ατόμου (από το νηπιαγωγείο έως την Γ' Γυμνασίου).

⁵⁹ Επισημαίνεται ότι τουλάχιστον 2.700 αλλοδαπά παιδιά σε ηλικία υποχρεωτικής εκπαίδευσης ζούσαν το 2022 στους Δήμους της Περιοχής Παρέμβασης.

⁶⁰ Επισημαίνεται ότι μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού Ρομά ζει στους Δήμους Αγίας Βαρβάρας, Φυλής και Ιλίου.

Στην Περιφέρεια Αττικής, η σχολική διαρροή αγγίζει το 4% και είναι σχεδόν ίδια με το μέσο όρο της χώρας.

Πίνακας 5. Η Σχολική Διαρροή στις Περιφέρειες της Ελλάδας (2016-2020)

	2016	2017	2018	2019	2020
Ελλάδα	6,2	6,0	4,7	4,1	3,8
Αττική	4,1	2,8	3,3	4,1	4,0
Βόρειο Αιγαίο	16,9	17,7	:	:	:
Νότιο Αιγαίο	10,7	11,8	:	:	8,2
Κρήτη	9,0	9,5	7,2	5,9	4,7
Βόρεια Ελλάδα	5,9	6,1	5,0	3,0	2,5
Ανατολική Μακεδονία-Θράκη	11,1	12,4	8,5	7,7	7,2
Κεντρική Μακεδονία	5,0	5,0	4,1	2,0	1,3
Δυτική Μακεδονία	:	:	:	:	:
Ήπειρος	:	:	:	:	:
Κεντρική Ελλάδα	7,9	8,5	5,2	4,4	3,9
Θεσσαλία	4,1	:	:	:	:
Ιόνια Νησιά	:	:	:	:	:
Δυτική Ελλάδα	8,5	12,1	6,0	3,7	5,4

Πηγή: Eurostat, 2022

Δεν εντοπίστηκαν επικαιροποιημένα δεδομένα που να αποτυπώνουν τη σχολική διαρροή στις Περιφερειακές Ενότητες της Αττικής. Η πλέον πρόσφατη μελέτη του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (2019) αξιοποιεί στοιχεία περί σχολικής διαρροής για το σχολικό έτος 2014-2015.

Σύμφωνα με την έρευνα αυτή, η υψηλότερη σχολική διαρροή στην υποχρεωτική πρωτοβάθμια εκπαίδευση εμφανίζεται στην Περιφερειακή Ενότητα της Δυτικής Αττικής, ενώ η Περιφερειακή Ενότητα του Δυτικού Τομέα της Αθήνας εμφανίζει σχετικά χαμηλότερο από το μέσο όρο της διαρροής της χώρας.

Πίνακας 6. Η Σχολική Διαρροή στην Υποχρεωτική Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση (2014-2015)

Τάξη	Α', Β', Γ'	Δ', Ε', ΣΤ'
Σύνολο Χώρας	1,8%	1,5%
Περιφέρεια Αττικής	2,1%	1,7%
Π.Ε. Δυτικού Τομέα Αθήνας	1,1%	0,8%
Π.Ε. Δυτικής Αττικής	6,7%	6,0%
Π.Ε. Πειραιώς	1,6%	1,1%

Πηγή: ΙΕΠ - Γραφείο Διερεύνησης και Αποτίμησης Εκπαιδευτικού Έργου, 2019

Για τη γενιά μαθητών/τριών του 2014-2015 που φοιτούσαν στο γυμνάσιο, το γενικό ποσοστό διαρροής της Περιφέρειας Αττικής είναι ελάχιστα υψηλότερο από το γενικό ποσοστό όλης της χώρας (4,9% έναντι 4,6%). Το ποσοστό της σχολικής διαρροής στη Δυτική Αττική είναι από τα υψηλότερα της χώρας (11,6%), ενώ η Περιφερειακή Ενότητα του Δυτικού Τομέα της Αθήνας σημειώνει σχετικά υψηλό ποσοστό (3,9%).

Πίνακας 7. Η Σχολική Διαρροή στο Ημερήσιο Γυμνάσιο (2014-2015)

Σύνολο Χώρας	4,6%
Περιφέρεια Αττικής	4,9%
Π.Ε. Δυτικού Τομέα Αθήνας	3,6%
Π.Ε. Δυτικής Αττικής	11,6%
Π.Ε. Πειραιώς	3,79%

Πηγή: ΙΕΠ - Γραφείο Διερεύνησης και Αποτίμησης Εκπαιδευτικού Έργου, 2019

Η σχολική διαρροή στο δημόσιο ημερήσιο λύκειο στο σύνολο της χώρας κυμαίνεται στο 1,7% - το πιο υψηλό ποσοστό της Περιφέρειας Αττικής καταγράφεται στην Περιφερειακή Ενότητα της Δυτικής Αττικής (2,9%). Από την άλλη πλευρά, η σχολική διαρροή στην Ανώτερη Δευτεροβάθμια Επαγγελματική Εκπαίδευση (ΕΠΑΛ) στο σύνολο της χώρας ανέρχεται στο 8,9% - τα υψηλότερα ποσοστά της Περιφέρειας Αττικής καταγράφονται στις Περιφερειακές Ενότητες της Δυτικής Αττικής (14%) και του Δυτικού Τομέα Αθήνας (12%).

Πίνακας 8. Η Σχολική Διαρροή στο Ημερήσιο Γενικό Λύκειο (2014-2015)

Σύνολο Χώρας	1,7%
Περιφέρεια Αττικής	1,8%
Π.Ε. Δυτικού Τομέα Αθήνας	1,0%
Π.Ε. Δυτικής Αττικής	2,9%
Π.Ε. Πειραιώς	1,8%

Πηγή: ΙΕΠ - Γραφείο Διερεύνησης και Αποτίμησης Εκπαιδευτικού Έργου, 2019

Πίνακας 9. Η Μαθητική Διαρροή στην Ανώτερη Δευτεροβάθμια Επαγγελματική Εκπαίδευση – ΕΠΑΛ (2014-2015)

Σύνολο Χώρας	8,9%
Περιφέρεια Αττικής	9,9%
Π.Ε. Δυτικού Τομέα Αθήνας	12%
Π.Ε. Δυτικής Αττικής	14%
Π.Ε. Πειραιώς	9,8%

Πηγή: ΙΕΠ - Γραφείο Διερεύνησης και Αποτίμησης Εκπαιδευτικού Έργου, 2019

Οι πλέον πρόσφατες στατιστικές εκπαίδευσης της ΕΛΣΤΑΤ για το σχολικό έτος 2019 - 2020 αποτυπώνουν έμμεσα την εξέλιξη της σχολικής διαρροής στην Περιοχή Παρέμβασης (χωρίς αναλυτικά στοιχεία ανά Δήμο).

Πίνακας 10. Η Σχολική Διαρροή στην Υποχρεωτική Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση της Περιφέρειας Αττικής (2020)

ΠΕ ΚΑΙ ΦΟΡΕΑΣ	Σύνολο Μαθητών			Τ Α Ξ Ε Ι Σ																	
				ΠΡΩΤΗ			ΔΕΥΤΕΡΑ			ΤΡΙΤΗ			ΤΕΤΑΡΤΗ			ΠΕΜΠΤΗ			ΕΚΤΗ		
	Σ	Α	Θ	Σ	Α	Θ	Σ	Α	Θ	Σ	Α	Θ	Σ	Α	Θ	Σ	Α	Θ	Σ	Α	Θ
ΑΤΤΙΚΗ	1951	1022	929	379	197	182	335	178	117	358	177	144	320	167	153	292	145	117	311	165	146
ΠΕ ΑΘΗΝΩΝ	1349	720	629	241	122	119	244	135	109	220	108	102	239	132	107	187	99	88	288	144	144
ΠΕ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	181	89	92	38	21	17	29	12	17	32	21	11	27	9	18	19	8	11	36	18	18
ΠΕ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	228	109	119	60	30	30	35	16	19	31	15	16	29	13	16	45	9	26	28	16	12
ΠΕ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	193	104	89	40	24	16	27	15	22	31	16	15	25	13	12	41	9	22	29	17	12
ΙΔΙΩΤΙΚΑ	3	2	1	0	0	0	0	0	0	2	1	1	0	0	0	0	0	0	1	1	0
ΑΤΤΙΚΗ	3	2	1	0	0	0	0	0	0	2	1	1	0	0	0	0	0	0	1	1	0
ΠΕ ΑΘΗΝΩΝ	2	2	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0
ΠΕ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	1	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SED12/2019>

Πίνακας 11. Η Σχολική Διαρροή στην Υποχρεωτική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση της Περιφέρειας Αττικής (2020) – αριθμός μαθητών που διέκοψαν αδικαιολόγητα κάποια τάξη του Γυμνασίου κατά φύλο και έτος γέννησης

ΠΕ ΚΑΙ ΦΟΡΕΑΣ	Σύνολο Μαθητών που διέκοψαν αδικαιολόγητα το Δημοτικό			Τ Α Ξ Ε Ε Ι Σ																			
				ΠΡΩΤΗ			ΔΕΥΤ ΕΡΑ			ΤΡΙΤΗ			ΤΕΤΑΡΤΗ			ΠΕΜΠΤ Η			ΕΚΤΗ				
	Σ	Α	Θ	Σ	Α	Θ	Σ	Α	Θ	Σ	Α	Θ	Σ	Α	Θ	Σ	Α	Θ	Σ	Α	Θ		
ΑΤΤΙΚΗ	195 1	102 2	929	37 9	19 7	8 2	335	1 8	1 7	3 5	1 1	17 4	4 0	320	16 7	15 3	29 2	1 4	1 4	3 1	1 6	1 4	
ΠΕ ΑΘΗΝΩΝ	134 9	720	629	24 1	12 2	1 9	244	1 5	1 9	2 0	2 8	11 2	0 2	239	13 2	10 7	18 7	9 9	8 8	2 8	1 8	1 4	
ΠΕ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	181	89	92	38	21	7	29	1 2	1 7	3 2		21	1 1	27	9	18	19	8	1 1	3 6	1 8	1 8	
ΠΕ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	228	109	119	60	30	0	35	1 6	1 9	3 1		15	1 6	29	13	16	45	1 9	2 6	2 8	1 6	1 2	
ΠΕ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	193	104	89	40	24	6	27	1 5	1 2	3 1		16	1 5	25	13	12	41	1 9	2 2	2 9	1 7	1 2	
Ι Δ Ι Ω Τ Ι Κ Α	3	2	1	0	0	0	0	0	0	0	2	1	1	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0
ΑΤΤΙΚΗ	3	2	1	0	0	0	0	0	0	0	2	1	1	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0
ΠΕ ΑΘΗΝΩΝ	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0
ΠΕ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, [https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SED21/-](https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SED21/)

Η ανάλυση των διαθέσιμων δεδομένων υπό το πρίσμα της δημογραφικής και πολιτισμικής συγκρότησης της Περιοχής Παρέμβασης επιβεβαιώνει τον αυξημένο κίνδυνο σχολικής διαρροής των ακόλουθων κατηγοριών μαθητών:

- α) Αλλοδαποί μαθητές και μαθητές Ρομά που κατοικούν σε όλους τους Δήμους της Περιοχής Παρέμβασης
- β) Μαθητές με αναπηρία που κατοικούν σε όλους τους Δήμους της Περιοχής Παρέμβασης
- γ) Μαθητές Ρομά που κατοικούν στο Δήμο Φυλής (Περιφερειακή Ενότητα Δυτικής Αττικής).

Πίνακας 12. Η Σχολική Διαρροή στην Υποχρεωτική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση της Περιφέρειας Αττικής (2020) – αριθμός μαθητών που διέκοψαν αδικαιολόγητα κάποια τάξη του Γυμνασίου κατά φύλο, έτος γέννησης και είδος Γυμνασίου

(ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΛΗΞΗΣ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ 2019/2020)																														
ΤΑΞΗ, ΥΠΑ ΝΟΜΟΣ ΦΟΡΕΑΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΜΑΘΗΤΩΝ			ΕΤΟΣ Γ Ε Ν Ν Η Σ Η Σ																										
				2007			2006			2005			2004			2003			2002			2001			2000			1999 ΚΑΙ ΠΡΙΝ		
	Σ	Α	Θ	Σ	Α	Θ	Σ	Α	Θ	Σ	Α	Θ	Σ	Α	Θ	Σ	Α	Θ	Σ	Α	Θ	Σ	Α	Θ	Σ	Α	Θ	Σ	Α	Θ
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25			28	29	30
ΔΗΜΟΣΙΑ ΗΜΕΡΗΣΙΑ	2460	1361	###	419	213	206	478	262	216	496	##	225	##	191	152	308	167	141	191	113	78	92	51	41	25			94	72	22
ΑΤΤΙΚΗ	810	470	340	158	81	77	145	88	57	160	96	64	##	64	54	97	58	39	52	28	24	21	10	11	14	6	8	45	39	6
ΤΑΞΗ Α'	462	268	194	158	81	77	62	40	22	67	38	29	59	32	27	49	30	19	28	17	11	10	4	6	5	2	3	24	24	0
ΤΑΞΗ Β'	198	119	79	0	0	0	83	48	35	24	19	5	37	19	18	22	12	10	11	5	6	5	3	2	5	3	2	11	10	1
ΤΑΞΗ Γ'	150	83	67	0	0	0	0	0	0	69	39	30	22	13	9	26	16	10	13	6	7	6	3	3	4	1	3	10	5	5
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΘΗΝΩΝ	434	234	200	106	50	56	79	45	34	82	47	35	66	40	26	53	32	21	33	15	18	8	2	6	2	2	0	5	1	4
ΤΑΞΗ Α'	248	130	118	106	50	56	33	21	12	30	14	16	26	18	8	31	17	14	19	10	9	3	0	3	0	0	0	0	0	0
ΤΑΞΗ Β'	103	55	48	0	0	0	46	24	22	10	8	2	25	11	14	9	6	3	8	3	5	2	1	1	2	2	0	1	0	1
ΤΑΞΗ Γ'	83	49	34	0	0	0	0	0	0	42	25	17	15	11	4	13	9	4	6	2	4	3	1	2	0	0	0	4	1	3
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	167	114	53	24	17	7	28	21	7	28	14	14	16	7	9	11	5	6	8	6	2	7	4	3	6	3	3	39	37	2
ΤΑΞΗ Α'	85	63	22	24	17	7	8	6	2	10	6	4	9	4	5	4	2	2	2	2	0	4	2	2	1	1	0	23	23	0
ΤΑΞΗ Β'	47	35	12	0	0	0	20	15	5	6	3	3	6	3	3	3	2	1	1	1	0	0	0	0	1	1	0	10	10	0
ΤΑΞΗ Γ'	35	16	19	0	0	0	0	0	0	12	5	7	1	0	1	4	1	3	5	3	2	3	2	1	4	1	3	6	4	2
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	102	59	43	11	6	5	21	13	8	25	14	11	18	10	8	14	9	5	7	4	3	4	2	2	1	0	1	1	1	0
ΤΑΞΗ Α'	81	47	34	11	6	5	16	10	6	20	11	9	17	9	8	8	6	2	5	3	2	2	1	1	1	0	1	1	1	0
ΤΑΞΗ Β'	17	10	7	0	0	0	5	3	2	2	2	0	1	1	0	5	2	3	2	1	1	2	1	1	0	0	0	0	0	0
ΤΑΞΗ Γ'	4	2	2	0	0	0	0	0	0	3	1	2	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	107	63	44	17	8	9	17	9	8	25	21	4	18	7	11	19	12	7	4	3	1	2	2	0	5	1	4	0	0	0
ΤΑΞΗ Α'	48	28	20	17	8	9	5	3	2	7	7	0	7	1	6	6	5	1	2	2	0	1	1	0	3	1	2	0	0	0
ΤΑΞΗ Β'	31	19	12	0	0	0	12	6	6	6	6	0	5	4	1	5	2	3	0	0	0	1	1	0	2	0	2	0	0	0
ΤΑΞΗ Γ'	28	16	12	0	0	0	0	0	0	12	8	4	6	2	4	8	5	3	2	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΣΠΕΡΙΝΑ	136	106	30	0	0	0	1	0	1	4	3	1	5	3	2	8	7	1	16	14	2	12	11	1	20	17	3	70	51	19
ΑΤΤΙΚΗ	80	63	17	0	0	0	1	0	1	3	2	1	4	2	2	6	5	1	9	8	1	7	7	0	7	6	1	43	33	10
ΤΑΞΗ Α'	48	41	7	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	6	5	1	8	8	0	7	7	0	4	4	0	22	17	5
ΤΑΞΗ Β'	22	15	7	0	0	0	1	0	1	2	2	0	4	2	2	0	0	0	1	0	1	0	0	0	2	2	0	12	9	3
ΤΑΞΗ Γ'	10	7	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΘΗΝΩΝ	40	34	6	0	0	0	1	0	1	3	2	1	4	2	2	6	5	1	8	7	1	6	6	0	4	4	0	8	8	0
ΤΑΞΗ Α'	25	23	2	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	6	5	1	7	7	0	6	6	0	3	3	0	2	2	0
ΤΑΞΗ Β'	14	10	4	0	0	0	1	0	1	2	2	0	4	2	2	0	0	0	1	0	1	0	0	0	1	1	0	5	5	0
ΤΑΞΗ Γ'	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	7	6	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	1	1	0
ΤΑΞΗ Α'	4	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	3	3	0
ΤΑΞΗ Β'	3	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0
ΤΑΞΗ Γ'	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	3	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	1	2
ΤΑΞΗ Α'	2	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	2
ΤΑΞΗ Β'	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0
ΤΑΞΗ Γ'	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	30	22	8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	2	1	1	27	20	7
ΤΑΞΗ Α'	17	14	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	1	1	0	15	12	3
ΤΑΞΗ Β'	4	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	2	2
ΤΑΞΗ Γ'	9	6	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	8	6

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SED21/>

2. Ο κίνδυνος της παραβατικότητας

Η ανάλυση των διαθέσιμων δεδομένων δεν αποτυπώνει το προφίλ της παραβατικότητας στους Δήμους της περιοχής αναφοράς με βάση την κρίσιμη στατιστική οριοθέτηση των διαπραχθέντων αδικημάτων, καθώς οι σχετικές εκτιμήσεις της ΕΛΣΤΑΤ και του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη περιορίζονται είτε στο σύνολο της χώρας, είτε σε επίπεδο Περιφερειών και Περιφερειακών Ενοτήτων. Από την άλλη πλευρά, δεν εντοπίστηκαν Στρατηγικές ή Σχέδια Δράσης των Δήμων της περιοχής αναφοράς μέσω των Τοπικών Συμβουλίων Πρόληψης Εγκληματικότητας (ΣΠΕ), που θα περιλάμβαναν πρωτογενή δεδομένα της εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο.

Ο θεσμός των ΣΠΕ

Τα Τοπικά Συμβούλια Πρόληψης της Εγκληματικότητας (ΣΠΕ) θεσμοθετήθηκαν με το άρθρο 16 του Ν. 2713/1999, αναλαμβάνοντας την καταγραφή και μελέτη της εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο, καθώς και την σχεδίαση, την οργάνωση, τον συντονισμό και την εφαρμογή από τους τοπικούς φορείς πρωτοβουλιών πρόληψης ή μείωσης της μικρομεσαίας ιδίως εγκληματικότητας. Πρόκειται για όργανα μιας πολυμερούς συνεργασίας μεταξύ της κεντρικής διοίκησης και των Ο.Τ.Α., των αστυνομικών και δικαστικών αρχών, των κοινωνικών φορέων και των πολιτών που φιλοδοξούν να εμπεδώσουν τη δημόσια ασφάλεια στην καθημερινή ζωή.

Τα τοπικά ΣΠΕ αποτελούν συμβουλευτικά/γνωμοδοτικά όργανα τα οποία μπορούν να συσταθούν σε κάθε Δήμο με πληθυσμό πάνω από τρεις χιλιάδες κατοίκους. Απαρτίζονται από επιστήμονες και λειτουργούς που διαμένουν μόνιμα στην περιφέρεια του Δήμου ή της Κοινότητας και διαθέτουν ειδικές γνώσεις στον τομέα της εγκληματικότητας (εγκληματολόγοι, κοινωνιολόγοι, ψυχολόγοι, δικαστικοί λειτουργοί, κοινωνικοί λειτουργοί, ιατροί, αστυνομικοί κ.λπ.). Κάθε τοπικό ΣΠΕ συγκαλείται και προεδρεύεται από το Δήμαρχο του οικείου Δήμου ή τον οριζόμενο από αυτόν εκπρόσωπό του.

Τα τοπικά ΣΠΕ αναλαμβάνουν συγκεκριμένες δράσεις για:

- ο την καταγραφή και μελέτη της εγκληματικότητας στην πραγματική της διάσταση στο πλαίσιο των Δήμων που αυτά δραστηριοποιούνται και την σύνταξη ετήσιας έκθεσης για την εξέλιξη της εγκληματικότητας στην περιοχή τους
- ο την ευαισθητοποίηση και την ενεργό συμμετοχή των κοινωνικών φορέων και των πολιτών σε προγράμματα πρόληψης
- ο την πλαισίωση και το συντονισμό πρωτοβουλιών άλλων κοινωνικών φορέων (π.χ. θεραπευτικών κοινοτήτων, συλλόγων γονέων, επαγγελματικών ενώσεων, εκκλησίας κ.α.) που στοχεύουν στην πρόληψη
- ο την πρόταση της δημιουργίας κέντρων βοήθειας, αρωγής και πληροφόρησης για τα θύματα εγκληματικών πράξεων σε συνεργασία με τους τοπικούς κοινωνικούς φορείς
- ο την υποβολή προτάσεων προς τους αρμόδιους φορείς για την αναβάθμιση περιοχών με έντονα ή χρόνια χωροταξικά και κοινωνικά προβλήματα και προβλήματα παραβατικότητας
- ο τη σύσταση δικτύου "στελεχών πρόληψης" σε τομείς όπως η οδική συμπεριφορά, η αντικοινωνική συμπεριφορά, η σχολική-εξωσχολική βία, η χρήση ναρκωτικών, η κακοποίηση και η εκμετάλλευση ανηλίκων
- ο την ανάπτυξη προγραμμάτων πρόληψης, σχετικά με ειδικές μορφές παραβατικής - εγκληματικής συμπεριφοράς ή με ειδικές κατηγορίες δραστών και την υποστήριξη τους σε κεντρικό επίπεδο.

Η έλλειψη αυτή οφείλεται πρωτίστως στην απροθυμία των Δήμων της περιοχής αναφοράς να προχωρήσουν στην ίδρυση Τοπικών Συμβουλίων Πρόληψης Εγκληματικότητας, όπως τεκμηριώνεται από τις σχετικές στατιστικές του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη για το προφίλ των ΣΠΕ στην Περιφέρεια Αττικής⁶¹.

Πίνακας 13. Οι Δήμοι της Περιφέρειας Αττικής με ΣΠΕ (2022)

1. Δήμος Πειραιά
- 2. Δήμος Κορυδαλλού**
3. Δήμος Νέας Χαλκηδόνας
4. Δήμος Ηλιούπολης
5. Δήμος Νέας Περάμου
6. Δήμος Βριλησίων
7. Δήμος Παπάγου
8. Δήμος Αγ. Δημητρίου
9. Δήμος Μοσχάτου
10. Δήμος Κηφισιάς
11. Δήμος Χολαργού
12. Δήμος Παιανίας
13. Δήμος Ζωγράφου

Η ανάλυση των σχετικών δεδομένων αποδεικνύει ότι από τους εννέα Δήμους της περιοχής αναφοράς μόνο ο Δήμος Κορυδαλλού έχει προχωρήσει στη σύσταση και λειτουργία ΣΠΕ. Παράλληλα, βρίσκονται σε εξέλιξη οι διαδικασίες σύστασης ΣΠΕ και από τον Δήμο Ιλίου⁶².

Στην ίδρυση Τοπικού Συμβουλίου Πρόληψης Παραβατικότητας προχωρά ο Δήμος Ιλίου, στο πλαίσιο ενός συνολικού στρατηγικού σχεδίου που έχει θέσει σε εφαρμογή, με στόχο την προστασία της τοπικής κοινωνίας και την εμπέδωση αισθήματος ασφάλειας στους πολίτες. Αποτελεί συμβουλευτικό, ενημερωτικό και γνωμοδοτικό όργανο για την ανάπτυξη μιας εναλλακτικής αντιπαραβατικής πολιτικής, προσαρμοσμένης στις ιδιαίτερες ανάγκες και απαιτήσεις της τοπικής κοινωνίας.

Το Τοπικό Συμβούλιο Πρόληψης Παραβατικότητας του Δήμου Ιλίου θα είναι 11 μελές με τη συμμετοχή αιρετών και κοινωνικών λειτουργών του Δήμου, εκπροσώπων του Αστυνομικού Τμήματος Ιλίου, του Δικηγορικού Συλλόγου και της Ένωσης Συλλόγων Γονέων & Κηδεμόνων, καθώς και των προέδρων Σχολικών Επιτροπών Α/βάθμιας και Β/βάθμιας Εκπαίδευσης.

Πηγή: in.gr, 23.11.2022

⁶¹ Βλ. <https://www.astynomia.gr/yliko-archeiou/topika-symvoulia-prolipsis-egklimatikotitas-s-p-e/>.

⁶² Βλ. <https://www.in.gr/2022/11/23/politics/aftodioikisi/topiko-symvoulio-prolipsis-tis-paravatikotitas-apo-ton-dimo-iliou/>.

Από την άλλη πλευρά, η ανάλυση των διαθέσιμων δεδομένων της Εγκληματολογικής Στατιστικής⁶³ επιβεβαιώνει ότι όλοι οι Δήμοι της περιοχής αναφοράς υπάγονται σε μία ευρύτερη περιοχή εποπτείας (Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Αττικής)⁶⁴ που συγκεντρώνει περίπου το 50% της καταγεγραμμένης εγκληματικότητας της χώρας.

Πίνακας 14. Διαπραχθέντα Αδικήματα (μόνο κακουργήματα - πλημμελήματα) στην Περιφέρεια Αττικής και στο σύνολο της χώρας (2000, 2005, 2010, 2020)

Ενότητα	Έτος												
	2000		2010		2017		2018		2019		2020		
	Σύνολο διαπραχθέντων αδικημάτων	Αναλογία %	Σύνολο διαπραχθέντων αδικημάτων	Αναλογία %	Σύνολο διαπραχθέντων αδικημάτων	Αναλογία %	Σύνολο διαπραχθέντων αδικημάτων	Αναλογία %	Σύνολο διαπραχθέντων αδικημάτων	Αναλογία %	Σύνολο διαπραχθέντων αδικημάτων	Αναλογία %	
Υπηρεσίες κατά Γ.Α.Δ./Γ.Α.Δ. Περιφέρειας													
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	369,137	100.0 %	333,988	100.0 %	221,225	100.0 %	210,272	100.0 %	220,403	100.0 %	93,018	100.0 %	
Γ.Α.Δ. ΑΤΤΙΚΗΣ	116,380	31.5 %	128,643	38.5 %	108,700	49.1 %	104,369	49.6 %	111,947	50.8 %	93,018	48.6 %	

Πηγή: Ελληνική Αστυνομία, 2022

Παράλληλα, η ανάλυση των διαθέσιμων δεδομένων δεν επιτρέπει την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων ως προς το χωρικό προφίλ της εγκληματικότητας στους Δήμους της περιοχής αναφοράς εξαιτίας της υπαγωγής τους σε διαφορετικές «ζώνες εποπτείας» της Ελληνικής Αστυνομίας. Επισημαίνεται, πάντως, ότι οι Δήμοι που υπάγονται στην Διεύθυνση Αστυνομίας Δυτικής Αττικής παρουσιάζουν το δεύτερο

⁶³ Η Εγκληματολογική Στατιστική αναφέρεται στα αδικήματα που διαπράχθηκαν κατά τη διάρκεια του έτους, σε βαθμό Κακουργήματος ή Πλημμελήματος (αυτεπάγγελτα ή κατ' έγκληση διωκόμενα), για τα οποία οι περιφερειακές Υπηρεσίες της Ελληνικής Αστυνομίας, είτε επιλήφθηκαν προανάκρισης, είτε υπέβαλαν τις σχετικές μηνύσεις ή εγκλήσεις στους δράστες (αυτουργούς ή συμμετοχούς). Σε περιπτώσεις συρροής αδικημάτων αναφέρονται όλα τα αδικήματα, ενώ σε περιπτώσεις συναυτουργών, συνεργών κλπ. αναφέρονται όλοι οι συμμετοχοί. Πηγή των στοιχείων είναι η μηχανογραφική εφαρμογή «Στατιστική Επετηρίδα» της ΕΛ.ΑΣ, η οποία ανασχεδιάστηκε το 2013 και τροφοδοτείται με δεδομένα από τη μηχανογραφική εφαρμογή «Σηματικές αναφορές». Στη μηχανογραφική εφαρμογή «Σηματικές αναφορές» γίνεται καταγραφή όλων των περιστατικών στα οποία επιλαμβάνεται η Ελληνική Αστυνομία. Η καταγραφή γίνεται από όλες τις περιφερειακές Υπηρεσίες της Ελληνικής Αστυνομίας.

⁶⁴ <https://www.astynomia.gr/epikoinonia/genikes-astynomikes-diefthynseis/g-a-d-attikis/geniki-astynomiki-diefthynsi-attikis/>.

υψηλότερο ποσοστό εγκλημάτων κατά της ζωής (6%) και εγκλημάτων κατά της σωματικής ακεραιότητας (21%) στο σύνολο της Περιφέρειας Αττικής⁶⁵.

Πίνακας 15. Διαπραχθέντα Αδικήματα κατά κατηγορίες στην Περιφέρεια Αττικής (2020)

Υπηρεσίες κατά Γ.Α.Δ. ή Γ.Α.Δ. Περιφέρειας (NUTS 2) και Γεωγραφικής Περιοχής (NUTS 1)	Εγκλήματα κατά της ζωής και προσβολές του εμβρύου:				Εγκλήματα κατά της σωματικής ακεραιότητας				Εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας:													
	Σύνολο	Ανθρωποκτονία με δόλο		Ανθρωποκτονία από αμέλεια	Λοιπά εγκλήματα κατά της ζωής	Σύνολο	Σωματική βλάβη σπλήν, σπρόκλιτη, επικίνδυνη	Σωματική βλάβη από αμέλεια	Λοιπά εγκλήματα κατά της σωματικής ακεραιότητας	Διακεκριμένη κλοπή με διάρρηξη		Άλλη διακεκριμένη κλοπή		Κλοπή με αρπαγή		Κλοπή μεταφορικού μέσου για χρήση για πολύ μικρό χρονικό διάστημα		Άλλη κλοπή με διάρρηξη		Άλλη κλοπή		
		Απόπειρες	Τετελεσμένα							Απόπειρες	Τετελεσμένα	Απόπειρες	Τετελεσμένα	Απόπειρες	Τετελεσμένα	Απόπειρες	Τετελεσμένα	Απόπειρες	Τετελεσμένα	Απόπειρες	Τετελεσμένα	Απόπειρες
	Απόπειρες	Τετελεσμένα	Απόπειρες	Τετελεσμένα	Απόπειρες	Τετελεσμένα	Απόπειρες	Τετελεσμένα	Απόπειρες	Τετελεσμένα	Απόπειρες	Τετελεσμένα	Απόπειρες	Τετελεσμένα	Απόπειρες	Τετελεσμένα	Απόπειρες	Τετελεσμένα	Απόπειρες	Τετελεσμένα		
Σύνολο Γεωγραφικής Περιοχής (NUTS 1) Αττικής	304	72	34	24	174	3,168	2,880	170	118	7	75	33	171	17	448	0	2	1,462	6,358	3,115	36,326	
Γ.Α.Δ. ΑΤΤΙΚΗΣ	304	72	34	24	174	3,168	2,880	170	118	7	75	33	171	17	448	0	2	1,462	6,358	3,115	36,326	
Δ.Α. Αθηνών	12	0	0	3	9	779	744	12	23	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
Δ.Α. Πειραιά	8	2	1	1	4	348	331	12	5	0	0	0	0	0	1	0	0	6	22	3	123	
Δ.Α. Βορ/λικής Αττικής	20	1	0	1	18	490	441	33	16	0	0	0	0	0	0	0	0	1	5	3	18	
Δ.Α. Νοτ/λικής Αττικής	13	1	0	1	11	259	229	22	8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Δ.Α. Δυτικής Αττικής	15	0	1	5	9	669	619	37	13	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6
Δ. Ασφάλειας Αττικής	224	68	32	2	122	569	509	8	52	6	75	33	166	17	447	0	2	1455	6327	3108	36085	
Δ. Τροχαίας Αττικής	12	0	0	11	1	52	5	46	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Δ. Άμεσης Δράσης Αττικής	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Δ. Αστυν. Αερολιμ. Αθηνών	0	0	0	0	0	2	2	0	0	1	0	0	5	0	0	0	0	0	0	4	1	89
Δ. Αλλοδαπών Αττικής	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Πηγή: <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SJU03/2020>

⁶⁵ Οι Δήμοι Αγίας Βαρβάρας, Αγίων Αναργύρων-Καματερού, Αιγάλεω, Ιλίου, Περιστερίου, Πετρούπολης, Χαϊδαρίου και Φυλής υπάγονται στην Διεύθυνση Αστυνομίας Δυτικής Αττικής και ο Δήμος Κορυδαλλού στην Διεύθυνση Αστυνομίας Πειραιώς.

3. Οι κίνδυνοι της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού

Η ανάλυση των διαθέσιμων για τις ανάγκες της έρευνας δεδομένων της Eurostat και της ΕΛΣΤΑΤ δεν αποτυπώνει το προφίλ των κατοίκων των Περιοχής Παρέμβασης με βάση την στατιστική οριοθέτηση των κινδύνων της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στην ΕΕ, καθώς οι σχετικές εκτιμήσεις περιορίζονται στο προφίλ της χώρας ως σύνολο και δευτερευόντως στο προφίλ των 13 Περιφερειών (NUTS 2). Από την άλλη πλευρά, δεν εντοπίστηκαν Στρατηγικές ή Σχέδια Δράσης των Δήμων της περιοχής αναφοράς για την πρόληψη / καταπολέμηση των κινδύνων της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, που θα περιλάμβαναν και πρωτογενή δεδομένα εφαρμογής του κρίσιμου δείκτη «Ποσοστό κινδύνου φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού» (At risk of poverty or social exclusion, AROPE).

Υπό το πρίσμα αυτό, αξιοποιούνται τα αποτελέσματα των σχετικών Ερευνών (Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών, Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών) της ΕΛΣΤΑΤ αναφορικά με την κατάσταση των Περιφερειών της χώρας, που επιτρέπουν γενικά συμπεράσματα για τους κινδύνους της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού των κατοίκων της Περιοχής Παρέμβασης με βάση την Περιφέρεια κατοικίας τους (Περιφέρεια Αττικής).

A. Τα πορίσματα της Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών

(α) Η εφαρμογή των στατιστικών δεικτών μέτρησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού της Στρατηγικής ΕΕ 2020 στο επίπεδο των Ελληνικών Περιφερειών αποδεικνύει ότι οι Περιφέρειες μπορεί να διακριθούν σε δύο κατηγορίες με βάση τον πληθυσμό σε κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού:

- η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει 6 Περιφέρειες (Ιόνια Νησιά, Αττική, Κρήτη, Στερεά Ελλάδα, Θεσσαλία και Ήπειρος) που παρουσιάζουν ποσοστά κινδύνου φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού χαμηλότερα από το σύνολο της χώρας
- η δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνει 7 Περιφέρειες (Δυτική Ελλάδα, Πελοπόννησος, Βόρειο Αιγαίο, Νότιο Αιγαίο Κεντρική Μακεδονία, Δυτική Μακεδονία, Ανατολική Μακεδονία & Θράκη) που παρουσιάζουν ποσοστά κινδύνου φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού υψηλότερα από το σύνολο της χώρας.

Η Δυτική Ελλάδα και η Ανατολική Μακεδονία & Θράκη είναι οι Περιφέρειες με τα μεγαλύτερα ποσοστά κινδύνου φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού, υπερβαίνοντας κατά τουλάχιστον 45% και 20% αντίστοιχα τον μέσο όρο της χώρας. Επομένως, οι πολίτες που διαμένουν στις συγκεκριμένες Περιφέρειες αντιμετωπίζουν περισσότερες πιθανότητες να εγκλωβισθούν σε καταστάσεις φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού. Από την άλλη πλευρά, τα Ιόνια Νησιά και η Αττική είναι οι Περιφέρειες με τα χαμηλότερα ποσοστά κινδύνου φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού.

Πίνακας 16. Πληθυσμός σε κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού ανά Περιφέρεια (2018-2020)

Περιφέρεια	2018	2019	2020
Αττική	28.3	24.8	24.1
Βόρειο Αιγαίο	33.6	35.5	32.4
Νότιο Αιγαίο	35.9	34.5	30.6
Κρήτη	37.0	31.6	26.9
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	33.8	35.2	35.4
Κεντρική Μακεδονία	30.4	31.7	31.5
Δυτική Μακεδονία	36.7	34.8	32.6
Ήπειρος	31.3	27.6	28.4
Θεσσαλία	33.6	28.0	26.8
Ιόνια Νησιά	28.0	25.7	20.5
Δυτική Ελλάδα	44.6	40.9	42.4
Στερεά Ελλάδα	31.1	29.5	27.8
Πελοπόννησος	31.4	36.4	34.1
Ελλάδα Σύνολο	31.8	30.0	28.9

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2021, <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SFA10/2020>

(β) Η εφαρμογή των στατιστικών δεικτών μέτρησης της φτώχειας της Στρατηγικής ΕΕ 2020 και της Στρατηγικής ΕΕ 2020 στο επίπεδο των Ελληνικών Περιφερειών αναδεικνύει επίσης σημαντικές αποκλίσεις

α) Για το έτος 2020 (με περίοδο αναφοράς εισοδήματος το έτος 2019), σε πέντε Περιφέρειες (Ιόνια Νησιά, **Αττική**, Κρήτη, Νότιο Αιγαίο και Ήπειρος) καταγράφονται ποσοστά κινδύνου φτώχειας χαμηλότερα από αυτό του συνόλου της χώρας (17,7%), ενώ σε οκτώ Περιφέρειες (Θεσσαλία, Στερεά Ελλάδα, Πελοπόννησος, Βόρειο Αιγαίο, Κεντρική Μακεδονία, Δυτική Μακεδονία, Ανατολική Μακεδονία και Θράκη και Δυτική Ελλάδα) τα αντίστοιχα ποσοστά είναι υψηλότερα.

β) Για το έτος 2021 (με περίοδο αναφοράς εισοδήματος το έτος 2020), σε τρεις Περιφέρειες (**Αττική**, Κρήτη και Νότιο Αιγαίο) καταγράφονται ποσοστά κινδύνου φτώχειας χαμηλότερα από αυτό του συνόλου της χώρας (19,6%) ενώ στις υπόλοιπες δέκα Περιφέρειες (Θεσσαλία, Ιόνια Νησιά, Ήπειρος, Βόρειο Αιγαίο, Δυτική Ελλάδα, Πελοπόννησος, Δυτική Μακεδονία, Στερεά Ελλάδα, Κεντρική Μακεδονία και Ανατολική Μακεδονία και Θράκη) τα αντίστοιχα ποσοστά είναι υψηλότερα.

γ) Για το έτος 2022 (με περίοδο αναφοράς εισοδήματος το έτος 2021), σε πέντε Περιφέρειες (Κρήτη, **Αττική**, Νότιο Αιγαίο, Ήπειρος και Θεσσαλία) καταγράφονται ποσοστά κινδύνου φτώχειας χαμηλότερα από αυτό του συνόλου της χώρας (18,8%), ενώ στις υπόλοιπες οκτώ (8) Περιφέρειες (Ιόνια Νησιά, Βόρειο Αιγαίο, Δυτική

Ελλάδα, Πελοπόννησος, Δυτική Μακεδονία, Στερεά Ελλάδα, Κεντρική Μακεδονία και Ανατολική Μακεδονία και Θράκη) τα αντίστοιχα ποσοστά είναι υψηλότερα.

Πίνακας 17. Πληθυσμός σε κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού ανά Περιφέρεια (2020-2022)

Περιφέρεια	2020	2021	2022
Αττική	12.1	12.9	13.8
Βόρειο Αιγαίο	21.4	22.7	24.6
Νότιο Αιγαίο	14.0	17.5	15.8
Κρήτη	14.1	14.9	10.1
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	26.1	29.0	26.1
Κεντρική Μακεδονία	21.7	25.5	23.8
Δυτική Μακεδονία	25.3	21.5	25.4
Ήπειρος	17.4	21.1	15.8
Θεσσαλία	19.1	19.7	18.7
Ιόνια Νησιά	10.0	20.1	22.6
Δυτική Ελλάδα	27.0	28.5	26.7
Στερεά Ελλάδα	19.9	24.2	25.4
Πελοπόννησος	20.4	24.2	23.4
Ελλάδα Σύνολο	17.7	19.6	18.8

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2020 - 2023

Β. Τα πορίσματα της Έρευνας Οικογενειακών Προϋπολογισμών

Η ανάλυση των αποτελεσμάτων της πλέον πρόσφατης Έρευνας Οικογενειακών Προϋπολογισμών του 2021 αναδεικνύει δύο κύρια συμπεράσματα για την επίδραση του τύπου κατοικίας στα πρότυπα κατανάλωσης των νοικοκυριών της χώρας⁶⁶:

α) Τα νοικοκυριά που διαμένουν σε αγροτικές περιοχές δαπανούν κατά μέσο όρο 1.105,47 ευρώ το μήνα, ενώ αυτά που διαμένουν σε αστικές περιοχές 1.514,96 ευρώ. Επομένως, τα νοικοκυριά που διαμένουν σε αγροτικές περιοχές δαπανούν, κατά μέσο όρο, 27,0% λιγότερο από τα νοικοκυριά που διαμένουν σε αστικές περιοχές.

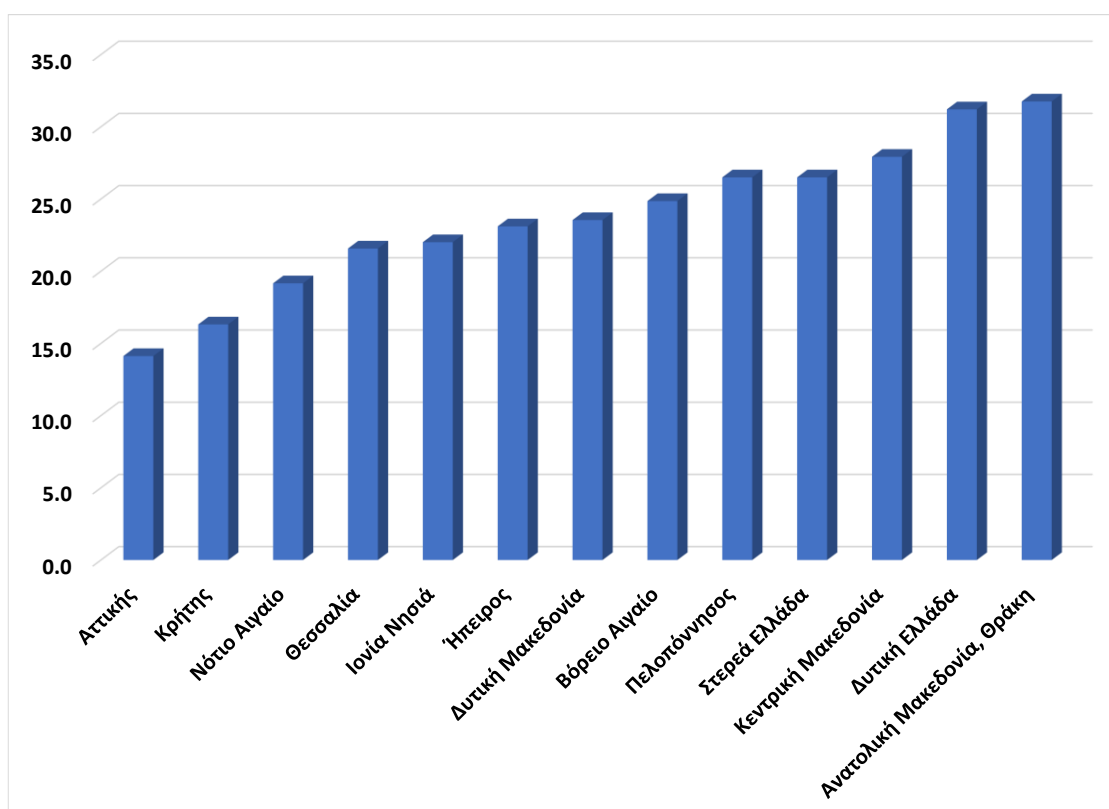
β) Τα νοικοκυριά που διαμένουν στην Περιφέρεια Αττικής δαπανούν, κατά μέσο όρο, το 115,6% της μέσης μηνιαίας δαπάνης των νοικοκυριών της χώρας, ενώ αυτά που διαμένουν στην Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδος το 71,8% αυτής.

⁶⁶ <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SFA05/2021>.

4. Ο κίνδυνος της παιδικής φτώχειας

Η ανάλυση των διαθέσιμων για τις ανάγκες της έρευνας δεδομένων της Eurostat και της ΕΛΣΤΑΤ δεν αποτυπώνει το προφίλ των οικογενειών των Δήμων της περιοχής αναφοράς με βάση την στατιστική οριοθέτηση του κινδύνου της παιδικής φτώχειας (0-18 ετών) στην ΕΕ, καθώς οι σχετικές εκτιμήσεις περιορίζονται στο προφίλ της χώρας ως σύνολο⁶⁷ και δευτερευόντως στο προφίλ των 13 Περιφερειών (NUTS 2). Από την άλλη πλευρά, δεν εντοπίστηκαν Στρατηγικές ή Σχέδια Δράσης των Δήμων της περιοχής αναφοράς για την πρόληψη / καταπολέμηση του κινδύνου της παιδικής φτώχειας, που θα περιλάμβαναν και πρωτογενή δεδομένα εφαρμογής του κρίσιμου δείκτη «Ποσοστό κινδύνου παιδικής φτώχειας» (At risk of child poverty).

Διάγραμμα 10. Ποσοστό κινδύνου παιδικής φτώχειας ανά Περιφέρεια (2021)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 2022

⁶⁷ Ο κίνδυνος φτώχειας για τα παιδιά ηλικίας 18 ετών και κάτω στην Ελλάδα έχει σταθεροποιηθεί σε ποσοστά άνω του 20% την περίοδο 2020-2022 σύμφωνα με τα αποτελέσματα των ετήσιων δειγματοληπτικών Ερευνών Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών, παρουσιάζοντας την ακόλουθη εξέλιξη:

- 2020 (με περίοδο αναφοράς εισοδήματος το 2019) = 20,9%
- 2021 (με περίοδο αναφοράς εισοδήματος το 2020) = 23,7%
- 2022 (με περίοδο αναφοράς εισοδήματος το 2022) = 22,4%.

5. Ο κίνδυνος της ενεργειακής φτώχειας

Η ανάλυση των διαθέσιμων για τις ανάγκες της έρευνας δεδομένων της Eurostat και της ΕΛΣΤΑΤ δεν αποτυπώνει το προφίλ των κατοίκων των Περιοχής Παρέμβασης με βάση την στατιστική οριοθέτηση του κινδύνου της ενεργειακής φτώχειας⁶⁸ στην ΕΕ, καθώς οι σχετικές εκτιμήσεις περιορίζονται στο σύνολο της χώρας. Από την άλλη πλευρά, δεν εντοπίστηκαν Στρατηγικές ή Σχέδια Δράσης των Δήμων της περιοχής αναφοράς για την πρόληψη / καταπολέμηση του κινδύνου της ενεργειακής φτώχειας, που θα περιλάμβαναν και πρωτογενή δεδομένα εφαρμογής των κρίσιμων πρωτεύοντων δεικτών του Συμβουλευτικού Κόμβου για την Ενεργειακή Φτώχεια (Energy Poverty Advisory Hub)⁶⁹.

Επιχειρησιακοί ορισμοί της ενεργειακής φτώχειας

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Citizens' Energy Forum, Φεβρουάριος 2016

«Η ενεργειακή φτώχεια αντιστοιχεί σε μια κατάσταση κατά την οποία ένα νοικοκυριό ή ένα άτομο δεν είναι σε θέση να εξασφαλίσει βασικές ενεργειακές υπηρεσίες (θέρμανση, ψύξη, φωτισμός, κινητικότητα και ηλεκτρική ενέργεια) για να εγγυηθεί ένα αξιοπρεπές βιοτικό επίπεδο λόγω του συνδυασμού χαμηλού εισοδήματος, υψηλών ενεργειακών δαπανών και χαμηλής ενεργειακής απόδοσης της κατοικίας του»

Οδηγία 2019/944/ΕΕ σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας (άρθρο 29)

«Κατά την αξιολόγηση του αριθμού των νοικοκυριών που πλήττονται από ενεργειακή φτώχεια, σύμφωνα με το άρθρο 3 παράγραφος 3 στοιχείο δ) του κανονισμού (ΕΕ) 2018/1999, τα κράτη μέλη καθορίζουν και δημοσιεύουν ένα σύνολο κριτηρίων που μπορεί να περιλαμβάνουν χαμηλό εισόδημα, υψηλές ενεργειακές δαπάνες του διαθέσιμου εισοδήματος και χαμηλή ενεργειακή απόδοση».

⁶⁸ Σε αντίθεση με την προσέγγιση άλλων παραδοσιακών εννοιών δημόσιας πολιτικής, η συστημική προσέγγιση της ενεργειακής φτώχειας (energy poverty) αποτελεί μία de facto δυσχερή επιχειρησιακή διαδικασία, καθώς ο σκληρός πυρήνας της δεν έχει ένα ενιαίο κοινωνικοπολιτικό υπόβαθρο. Η σύλληψη της ενεργειακής φτώχειας διαφέρει από εποχή σε εποχή και από χώρα σε χώρα, ανάλογα με το πολιτικό μοντέλο εξουσίας, τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες, τις διοικητικές δομές, τις ιστορικά διαμορφωμένες τάσεις και τις θεωρητικές αντιλήψεις στο πεδίο της προστασίας των κοινωνικών δικαιωμάτων (πρόσβαση σε ενέργεια).

Η επισκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας επιβεβαιώνει ότι η ενεργειακή φτώχεια προσεγγίζεται κατ' αρχήν ως μία διακριτή έκφανση των κινδύνων της φτώχειας (poverty) και του κοινωνικού αποκλεισμού (social exclusion), που εντοπίζεται στην αδυναμία ή την δυσκολία πρόσβασης ενός ατόμου ή νοικοκυριού στους απαραίτητους ενεργειακούς πόρους και υπηρεσίες.

⁶⁹ Ο Κόμβος {[Homepage \(europa.eu\)](http://Homepage.europa.eu)} αντιστοιχεί σε μία καινοτομική Πρωτοβουλία (innovative Initiative) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η οποία συνεχίζει - κατόπιν σχετικού αιτήματος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου - το έργο του Παρατηρητηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Ενεργειακή Φτώχεια (EU Energy Poverty Observatory).

Πίνακας 18. Οι πρωτεύοντες δείκτες ενεργειακής φτώχειας ανά Κράτος Μέλος της ΕΕ

Country	Arrears on utility bills (2018)	Unable to keep home warm (2018)	High share of energy expenditure in income (2M) (2015)	Low share of energy expenditure in income (M/2) (2015)
Austria	2.4	1.6	16.0	15.0
Belgium	4.5	5.2	13.0	9.8
Bulgaria	30.1	33.7	11.5	9.4
Croatia	17.5	7.7	12.0	7.5
Cyprus	12.2	21.9	12.0	13.2
Czech Republic	2.1	2.7	10.8	9.2
Denmark	5.1	3.0		
Estonia	6.5	2.3	18.7	18.9
Finland	7.7	1.7	22.3	29.9
France	6.4	5.0	15.0	19.5
Germany	3.0	2.7	17.4	17.4
Greece	35.6	22.7	16.3	12.8
Hungary	11.1	6.1	9.0	9.3
Ireland	8.6	4.4	17.6	14.8
Italy	4.5	14.1		13.6
Latvia	11.6	7.5	12.7	10.7
Lithuania	9.2	27.9	13.9	14.4
Luxembourg	3.6	2.1	11.3	8.9
Malta	6.9	7.6	20.1	16.7
Netherlands	1.5	2.2	10.7	4.4
Poland	6.3	5.1	16.3	19.5
Portugal	4.5	19.4	15.1	6.8
Romania	14.4	9.6	16.9	16.8
Slovakia	7.9	4.8	9.3	7.9
Slovenia	12.5	3.3	13.9	8.9
Spain	7.2	9.1	14.2	13.0
Sweden	2.2	2.3	28.7	24.3
UK	5.4	5.4	18.8	9.2
EU average	6.6	7.3	16.2	14.6

Πηγή: S. Bouzarovski et al., 2020

Η εφαρμογή των πρωτεύοντων δεικτών του Παρατηρητηρίου της ΕΕ για την Ενεργειακή Φτώχεια οδηγεί στις ακόλουθες διαπιστώσεις για την κατάσταση της ενεργειακής φτώχειας στην Ελλάδα:

- α) Η Ελλάδα βρισκόταν το 2015 στην **13^η θέση** ανάμεσα στα 28 Κράτη Μέλη της ΕΕ ως προς τον δείκτη M2 με ποσοστό 12,8% (έναντι 14,6% του κοινοτικού μέσου όρου)
- β) Η Ελλάδα βρισκόταν το 2015 στην **17^η θέση** ανάμεσα στα 28 Κράτη Μέλη της ΕΕ ως προς τον δείκτη 2M με ποσοστό 16,3% (έναντι 16,2% του κοινοτικού μέσου όρου)
- γ) Η Ελλάδα βρισκόταν το 2018 στην **3^η θέση** ανάμεσα στα 28 Κράτη Μέλη της ΕΕ ως προς τον δείκτη ΑΕΙΘ με ποσοστό 22,7% (έναντι 7,3% του κοινοτικού μέσου όρου)
- δ) Η Ελλάδα βρισκόταν το 2018 στην **1^η θέση** ανάμεσα στα 28 Κράτη Μέλη της ΕΕ ως προς τον δείκτη ΑΑΠΛ με ποσοστό 35,6% (έναντι 6,6% του κοινοτικού μέσου όρου).

Το υπόδειγμα των πρωτεύοντων δεικτών του Παρατηρητηρίου της ΕΕ για την Ενεργειακή Φτώχεια (EPOV primary energy poverty indicators)

1. **Δείκτης M/2** (Absolute {equivalised} energy expenditure below half the national median indicator), που αποτυπώνει τον αριθμό των νοικοκυριών στα οποία οι δαπάνες για την αγορά ενεργειακών προϊόντων είναι χαμηλότερες από το ήμισυ της διαμέσου σε εθνικό επίπεδο
2. **Δείκτης 2M** (Share of {equivalised} energy expenditure (compared to equivalised disposable income) above twice the national median indicator), που αποτυπώνει τον αριθμό των νοικοκυριών στα οποία το ποσοστό των δαπανών για την αγορά ενεργειακών προϊόντων στο εισόδημα τους είναι υψηλότερο από τη διπλάσια τιμή της διαμέσου του αντίστοιχου ποσοστού σε εθνικό επίπεδο
3. **Δείκτης ΑΕΙΘ** (Ability to keep home adequately warm indicator), που αποτυπώνει τον αριθμό των νοικοκυριών σε αδυναμία εκπλήρωσης ικανοποιητικής θέρμανσης της κατοικίας τους
4. **Δείκτης ΑΑΠΛ** (Arrears on utility bills indicator), που αποτυπώνει τον αριθμό των νοικοκυριών σε αδυναμία άμεσης (και έγκαιρης) αποπληρωμής των λογαριασμών ενέργειας.

Πηγή: H. Thomson and S. Bouzarovski, *Addressing Energy Poverty in the European Union: State of Play and Action*, First EU Energy Poverty Observatory Report, 2018.

Η συνδυαστική ανάλυση της εφαρμογή των πρωτεύοντων δεικτών του Παρατηρητηρίου της ΕΕ για την Ενεργειακή Φτώχεια⁷⁰ σε σχέση με περιόδους αναφοράς, τύπους στέγασης και κατηγορίες νοικοκυριών οδηγεί στις ακόλουθες διαπιστώσεις για την κατάσταση της ενεργειακής φτώχειας στην Ελλάδα⁷¹:

α) Η ενεργειακή φτώχεια πλήττει περισσότερο τους ενοικιαστές (31,1% βρισκόταν το 2017 σε αδυναμία ικανοποιητικής θέρμανσης της κατοικίας και 46,9% σε αδυναμία άμεσης και έγκαιρης αποπληρωμής των λογαριασμών ενέργειας).

β) Η ενεργειακή φτώχεια πλήττει ιδίως άτομα και οικογένειες που αντιμετωπίζουν υψηλό κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού.

γ) Η αδυναμία εκπλήρωσης ικανοποιητικής θέρμανσης της κατοικίας αρχίζει να μειώνεται από το 2015, υποχωρώντας στο 16,7% το 2020 έναντι 8,2% του κοινοτικού μέσου όρου.

δ) Η αδυναμία άμεσης (και έγκαιρης) αποπληρωμής των λογαριασμών ενέργειας αρχίζει να μειώνεται από το 2017, υποχωρώντας στο 27,9% το 2020 έναντι 6,3% του κοινοτικού μέσου όρου.

Από την άλλη πλευρά, τα διαθέσιμα δεδομένα για την ενίσχυση της προστασίας των Ευάλωτων Πελατών (αφορά καταναλωτές σε κίνδυνο ενεργειακής φτώχειας) μέσω του

---

⁷⁰ Επισημαίνεται ότι οι δείκτες M/2 και 2M υπολογίζονται βάσει των δεδομένων που συλλέγονται στο πλαίσιο της ετήσιας Έρευνας Οικογενειακού Προϋπολογισμού, ενώ οι δείκτες ΑΕΙΘ και ΑΑΠΛ εκτιμώνται στο πλαίσιο της ετήσιας Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών.

⁷¹ European Commission, *Member state reports on energy poverty 2019, 2020*, σ. 48.

Κοινωνικού Οικιακού Τιμολογίου (ΚΟΤ) και των προγραμμάτων διακανονισμών ληξιπρόθεσμων οφειλών ευάλωτων καταναλωτών⁷² δεν καλύπτουν το επίπεδο των Δήμων της χώρας, ώστε να εξαχθούν συμπεράσματα για την έκταση του φαινομένου στην Περιοχή Παρέμβασης.

Πίνακας 19. Το ποσοτικό προφίλ των Ευάλωτων Πελατών ηλεκτρικής ενέργειας (2020)

Μήνας	Πλήθος Ευάλωτων Πελατών	Ποσοστό επί του συνόλου των οικιακών πελατών ηλεκτρικής ενέργειας
Ιαν-20	537.328	9,10%
Φεβ-20	552.927	9,36%
Μαρ-20	562.818	9,53%
Απρ-20	569.656	9,64%
Μαι-20	578.282	9,79%
Ιουν-20	586.968	9,94%
Ιουλ-20	584.919	9,90%
Αυγ-20	587.040	9,94%
Σεπ-20	602.163	10,19%
Οκτ-20	626.849	10,61%
Νοε-20	446.318	7,56%
Δεκ-20	469.300	7,94%

Πηγή: ΡΑΕ, Έκθεση Πεπραγμένων 2020, σ. 276

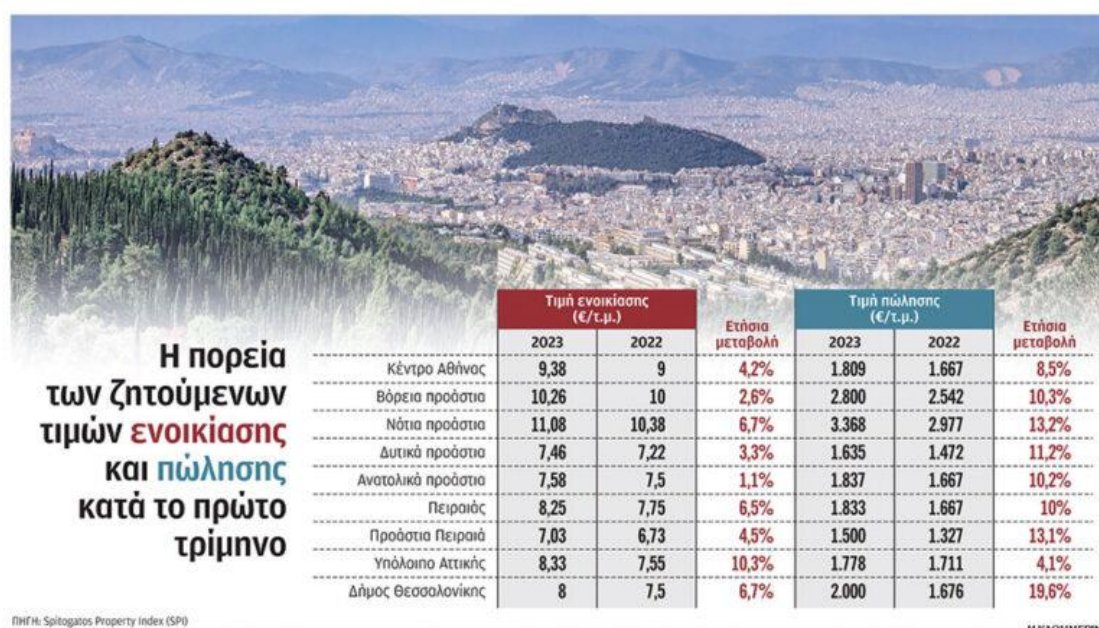
⁷² Ο συνολικός αριθμός διακανονισμών ληξιπρόθεσμων οφειλών ευάλωτων καταναλωτών ήταν 67.015 για το 2020. Οι ολοκληρωμένοι διακανονισμοί αποτελούν ένα πολύ μικρό κομμάτι του συνόλου (4.634 ή 6,91%), καθώς, πέραν των άκυρων διακανονισμών, ο χρονικός ορίζοντας των προσφερόμενων πλάνων δόσεων είναι σε πολλές περιπτώσεις μεγαλύτερος από ένα έτος.

Η ΔΕΗ Α.Ε., η οποία εξυπηρετεί το μεγαλύτερο αριθμό Ευάλωτων Πελατών στη χώρα, προχώρησε στη σύναψη 58.316 διακανονισμών το 2020. Από αυτούς, 2.462 (4,62%) ολοκληρώθηκαν με την πάροδο του δωδεκαμήνου και 17.288 (29,65%) κατέστησαν ανενεργοί. Στον αντίποδα, οι διακανονισμοί που συμφωνήθηκαν μεταξύ εναλλακτικών Προμηθευτών και Ευάλωτων Πελατών ανήλθαν συνολικά σε 8.699. Από αυτούς, 3.807 (43,76%) κατέστησαν ανενεργοί, ενώ 2.172 (24,97%) ολοκληρώθηκαν κατά τη διάρκεια του 2020. Βλ. σχετικά Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, Έκθεση Πεπραγμένων 2020, 2020.

6. Ο κίνδυνος της ανεπαρκούς στέγασης

Η ανάλυση των διαθέσιμων για τις ανάγκες της έρευνας δεδομένων της Eurostat και της ΕΛΣΤΑΤ δεν αποτυπώνει το προφίλ των κατοίκων των Περιοχής Παρέμβασης με βάση τον κίνδυνο της ανεπαρκούς στέγασης. Αναδεικνύονται, όμως, αντικειμενικά προβλήματα πρόσβασης σε προσιτή και αξιοπρεπή κατοικία εξαιτίας δύο βασικών παραγόντων: της ραγδαίας αύξησης των τιμών πώλησης κατοικιών και των ζητούμενων τιμών ενοικίασης στην Περιφέρεια Αττικής.

Διάγραμμα 11. Εξέλιξη τιμών κατοικιών προς πώληση και ενοικίαση στην Περιφέρεια Αττικής (2022-2023)

α) Οι τιμές πώλησης κατοικιών στην Περιφέρεια Αττικής κατά τη διάρκεια του πρώτου τριμήνου του 2023 «έτρεξαν» με διπλάσιο ρυθμό αύξησης σε σχέση με τα ενοίκια. Σύμφωνα με την επεξεργασία των στοιχείων του δείκτη τιμών ακινήτων «Spitogatos Property Index» (SPI) της ομώνυμης πλατφόρμας αγγελιών⁷³, η αύξηση των τιμών πώλησης διαμορφώθηκε στο 10% σε ετήσια βάση, ενώ εκείνη των ενοικίων ήταν της τάξεως του 4,9%.

Πλέον, η μέση ζητούμενη τιμή πώλησης διαμορφώνεται σε 2.070 ευρώ/τ.μ., ενώ η μέση ζητούμενη τιμή ενοικίασης σε 8,6 ευρώ/τ.μ. Πρόκειται για αριθμούς που καθιστούν ιδιαίτερα δύσκολη «εξίσωση» την εξασφάλιση στέγης για την πλειονότητα των νοικοκυριών, χωρίς τουλάχιστον να γίνουν πολύ σοβαρές «εκπτώσεις» στην ποιότητα, στην ηλικία και την επιφάνεια του εκάστοτε ακινήτου. Μάλιστα, όπως φαίνεται στην περίπτωση των τιμών πώλησης, παρατηρείται επιτάχυνση του ρυθμού

⁷³ Ο δείκτης αποτυπώνει τη χρονική εξέλιξη των τιμών στην εγχώρια αγορά ακινήτων με βάση εκατομμύρια πραγματικά δεδομένα αγγελιών (<https://www.spitogatos.gr/deiktis-timon>).

της ανόδου σε σχέση με το τέταρτο τρίμηνο, όταν η μέση αύξηση είχε διαμορφωθεί στο 9,35%.

Είναι χαρακτηριστικό ότι κατά το πρώτο τρίμηνο του 2023 σχεδόν όλες οι Περιφερειακές Ενότητες της Αττικής σημείωσαν διψήφια αύξηση σε σχέση με το αντίστοιχο περυσινό τρίμηνο. Συγκεκριμένα, αύξηση κατά 13,2% σημείωσαν τα νότια προάστια, όπου η μέση τιμή διαμορφώθηκε σε 3.368 ευρώ/τ.μ. από 2.976 ευρώ/τ.μ. πριν από 12 μήνες. Αύξηση κατά 13,1% σημειώθηκε και στα προάστια του Πειραιά, που όμως παραμένουν η φθηνότερη περιοχή της Αττικής, με τη μέση ζητούμενη τιμή να μην ξεπερνάει τα 1.500 ευρώ/τ.μ. Αύξηση κατά 11,2% σημειώθηκε και στα δυτικά προάστια (1.635 ευρώ/τ.μ.), ενώ στα βόρεια, η μέση ζητούμενη τιμή διαμορφώνεται πλέον σε 2.800 ευρώ/τ.μ., αυξημένη κατά 10,3% σε ετήσια βάση.

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις κτηματομεσιτικών εταιρειών, η **Περιφερειακή Ενότητα της Δυτικής Αθήνας εξελίσσεται στο νέο «big thing» της αγοράς κατοικιών**⁷⁴. Κι αυτό γιατί αφενός οι ζητούμενες τιμές είναι προς το παρόν χαμηλότερες συγκριτικά με άλλες περιοχές στο λεκανοπέδιο της Αττικής, αφετέρου ο όγκος των προσφερόμενων σπιτιών είναι μεγαλύτερος σε σχέση με το κέντρο της Αθήνας, όπου επικεντρώνεται η πλειοψηφία ιδίως των αλλοδαπών υποψήφιων αγοραστών.

Είναι χαρακτηριστικό ότι κατά τη διάρκεια του δεύτερου τριμήνου του 2023, μεταξύ των περιοχών που παρουσίασαν τις μεγαλύτερες αυξήσεις στις μέσες ζητούμενες τιμές πώλησης σε σχέση με το 2022 είναι το Ίλιον με αύξηση +32%, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του δείκτη τιμών Spitogatos Property Index. Την περίοδο Απρίλιος - Ιούνιος 2023 η μέση ζητούμενη τιμή πώλησης στους Δήμους της Περιφερειακής Ενότητας της Δυτικής Αθήνας διαμορφώθηκε σε 1.715 ευρώ ανά τ.μ., σημειώνοντας ετήσια αύξηση κατά 14,3% σε σχέση με το αντίστοιχο περυσινό διάστημα. Αυτή η άνοδος ήρθε μετά την ετήσια αύξηση κατά το πρώτο τρίμηνο είχε φθάσει το 11,2%.

Πίνακας 20. Εξέλιξη τιμών κατοικιών προς πώληση στην Περιφέρεια Αττικής

Περιοχή	Β' τρίμηνο 2023 (€/τμ)	Β' τρίμηνο 2022 (€/τμ)	Μεταβολή %
Κέντρο Αθήνας	1.887	1.700	11,00%
Αθήνα - Βόρεια Προάστια	2.846	2.581	10,30%
Αθήνα - Νότια Προάστια	3.511	3.061	14,70%
Αθήνα - Δυτικά Προάστια	1.714	1.500	14,30%
Αθήνα - Ανατολικά Προάστια	1.891	1.711	10,60%
Πειραιάς	1.917	1.726	11,10%
Προάστια Πειραιά	1.563	1.367	14,30%
Υπόλοιπο Αττικής	1.815	1.721	5,40%

Πηγή: <https://www.spitogatos.gr/deiktis-timon>

74

<https://www.in.gr/2023/07/29/economy/oikonomikes-eidiseis/akinita-doro-tou-programmatos-spiti-mou-sta-dytika-proastia/>.

β) Παράλληλα, άνοδο κατά 4,9% κατά μέσον όρο σημείωσαν το πρώτο τρίμηνο του 2023 και οι ζητούμενες τιμές ενοικίασης. Ωστόσο, ο ρυθμός της αύξησης επιβραδύνθηκε σημαντικά, καθώς κατά το τέταρτο τρίμηνο του 2022, δηλαδή πριν από τρεις μήνες, οι ζητούμενες τιμές ενοικίασης είχαν αυξηθεί κατά 8,5% σε ετήσια βάση. Ακόμα και έτσι βέβαια παραμένουν στο υψηλότερο σημείο των τελευταίων δεκαετιών, έχοντας ανακάμψει πλήρως από τα χαμηλά του 2014-2015.

Για παράδειγμα, ακόμα και στις «φθηνές» περιοχές της Δυτικής Αθήνας (Αγία Βαρβάρα, Ίλιον) ή των περιχώρων του Πειραιά (π.χ. Κερατσίνι, Καμίνια, Δραπετσώνα κτλ.), οι ζητούμενες τιμές διαμορφώνονται πλέον σε πολύ υψηλό επίπεδο της τάξεως των 7,46 ευρώ/τ.μ. και 7 ευρώ/τ.μ. αντίστοιχα⁷⁵. Εν ολίγοις, το μέσο ζητούμενο ενοίκιο για ένα διαμέρισμα 100 τ.μ. αγγίζει **τα 750 ευρώ στις δυτικές συνοικίες της Αττικής** και τα 700 ευρώ στα προάστια του Πειραιά.

Πίνακας 21. Εξέλιξη τιμών κατοικιών προς ενοικίαση στην Περιφέρεια Αττικής

Περιοχή	Β' τρίμηνο 2023 (€/τμ)	Β' τρίμηνο 2022 (€/τμ)	Μεταβολή %
<u>Κέντρο Αθήνας</u>	9,52	9,00	5,80%
<u>Αθήνα - Βόρεια Προάστια</u>	10,67	10,00	6,70%
<u>Αθήνα - Νότια Προάστια</u>	11,30	10,58	6,80%
<u>Αθήνα - Δυτικά Προάστια</u>	7,63	7,31	4,40%
<u>Αθήνα - Ανατολικά Προάστια</u>	8,00	7,65	4,60%
<u>Πειραιάς</u>	8,75	8,33	5,00%
<u>Προάστια Πειραιά</u>	7,14	6,82	4,70%
<u>Υπόλοιπο Αττικής</u>	8,67	8,33	4,10%

Πηγή: <https://www.spitogatos.gr/deiktis-timon>

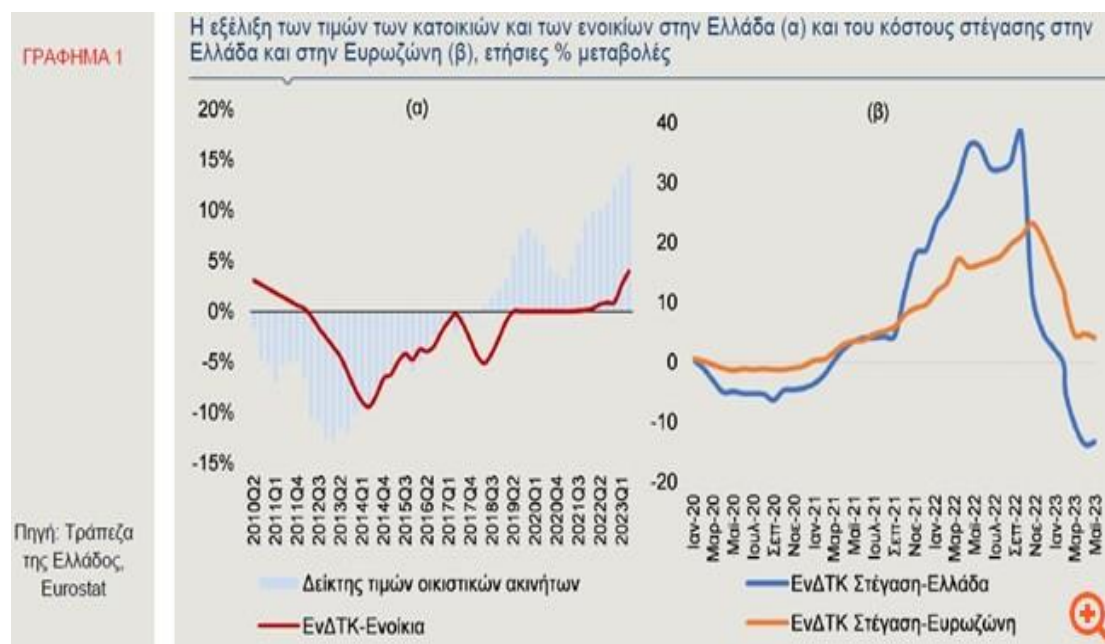
Η αύξηση, εάν και με ήπιο ρυθμό, των τιμών των ενοικίων, δηλαδή των αποδόσεων των ακινήτων, συνάδει με την άνοδο της αξίας των ακινήτων. Συγκεκριμένα, οι ονομαστικές τιμές των κατοικιών διατήρησαν, το πρώτο τρίμηνο του 2023, έντονα ανοδική πορεία, με τον δείκτη τιμών οικιστικών ακινήτων να καταγράφει σημαντική αύξηση κατά 14,5% σε ετήσια βάση, η οποία προήλθε από την άνοδο των τιμών τόσο των νέων κατοικιών (έως 5 ετών) κατά 12,8%, όσο και των παλαιών κατοικιών (άνω των 5 ετών) κατά 15,6%. Παρά το γεγονός ότι η ανάκαμψη του δείκτη τιμών των κατοικιών σημειώθηκε από το πρώτο τρίμηνο του 2018, με μια προσωρινή

⁷⁵ Οι συγκεκριμένες τιμές ενισχύουν την ανησυχία μεταξύ φορέων της αγοράς, ότι βρισκόμαστε ενώπιον ενός νέου κύματος «Δεν πληρώνω», καθώς όσοι έχουν μισθώσει στις τιμές αυτές είναι πολύ εύκολο να αρχίσουν να εμφανίζουν ασυνέπεια στις πληρωμές, λόγω αδυναμίας να ανταποκριθούν. Ακόμη όμως κι αν δεν είναι ασυνεπείς, θα βρίσκονται σε μια μόνιμη διαδικασία αναζήτησης φθηνότερων επιλογών, είτε στην ίδια είτε σε διαφορετική περιοχή. Εν ολίγοις, μπορεί κάποιοι ιδιοκτήτες να έχουν εξασφαλίσει μια πολύ υψηλή τιμή για το ακίνητό τους, ωστόσο η διατήρηση της συνθήκης αυτής ίσως αποδειχθεί δύσκολη υπόθεση στο μέλλον.

επιβράδυνση του ρυθμού ανόδου κατά τη διάρκεια της πανδημίας, ο δείκτης δεν έχει καλύψει πλήρως τις απώλειες που υπέστη κατά τη διάρκεια της περασμένης δεκαετίας. Ωστόσο, η αύξηση των τιμών των ακινήτων συνεπάγεται άνοδο του μη χρηματοοικονομικού πλούτου των νοικοκυριών.

Διάγραμμα 12. Η διαχρονική εξέλιξη των τιμών των κατοικιών και των ενοικίων στην Ελλάδα

Πηγή: <https://www.capital.gr/agora-akiniton/3724276/alpha-bank-simantiki-ptosi-tou-kostous-stegasis-sto-pentamino/>, 30.6.2023

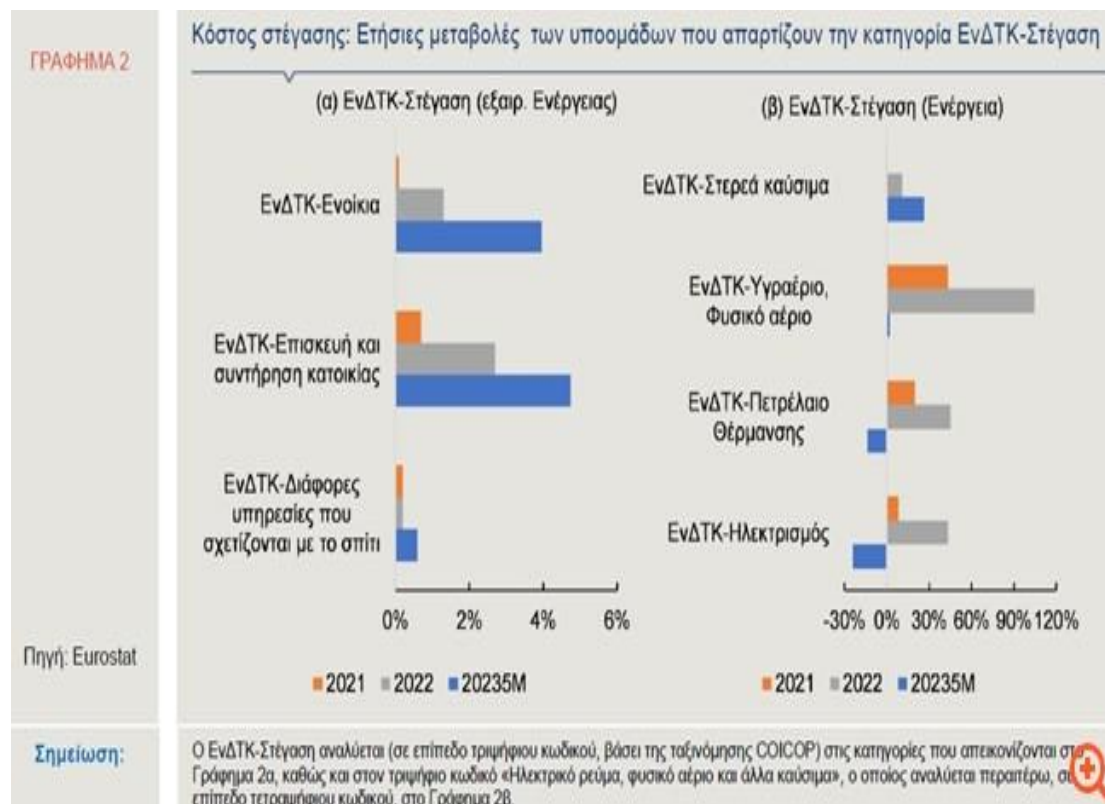
Από την άλλη πλευρά, επισημαίνεται ότι μετά την μεγάλη αύξηση του κόστους στέγασης (βάσει του δείκτη ΕνΔΤΚ-Στέγαση)⁷⁶ στη χώρα μας κατά 25% το 2022 συνολικά, το πρώτο πεντάμηνο του 2023 χαρακτηρίζεται από μικρή μείωση κατά 8,8% και μάλιστα με επιταχυνόμενο ρυθμό (με εξαίρεση τον Μάιο). Αντίθετα, το ίδιο χρονικό διάστημα, στην Ευρωζώνη, το κόστος στέγασης συνέχισε να αυξάνεται με φθίνοντα ρυθμό. Συγκεκριμένα, το κόστος στέγασης σημείωσε άνοδο κατά 7% το πρώτο πεντάμηνο του 2023⁷⁷, έναντι ηπιότερης αύξησης, συνολικά το 2022 (17,5%), σε σύγκριση με την Ελλάδα. Παράλληλα, σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat, το κόστος στέγασης ως ποσοστό του διαθέσιμου εισοδήματος διατηρήθηκε στο 34,2%

⁷⁶ Ο εν λόγω δείκτης περιλαμβάνει τις κατηγορίες ενοίκια, επισκευή και συντήρηση κατοικίας και σχετικές υπηρεσίες, όπως η ύδρευση και, τέλος, προϊόντα ενέργειας που σχετίζονται με τη θέρμανση (ηλεκτρισμός, φυσικό αέριο, πετρέλαιο θέρμανσης κ.λπ.).

⁷⁷ Επισημαίνεται ότι η μείωση των δεικτών των υποομάδων του δείκτη ΕνΔΤΚ-Στέγαση που σχετίζονται με την ενέργεια έχει μεγαλύτερο αντίκτυπο στην εξέλιξη του κόστους στέγασης, σε σύγκριση με την αύξηση των δεικτών των υποομάδων που δεν σχετίζονται με αυτήν και για το λόγο αυτό καταγράφει πτώση.

στη χώρα μας το 2022, το οποίο είναι το υψηλότερο ποσοστό μεταξύ των Κρατών Μελών της ΕΕ.

Διάγραμμα 13. Η εξέλιξη του δείκτη ΕνΔΤΚ-Στέγαση στην Ελλάδα (2021-2023)

Πηγή: <https://www.capital.gr/agora-akiniton/3724276/alpha-bank-simantiki-ptosi-tou-koustous-stegasis-sto-pentamino/>, 30.6.2023

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Η θεσμική αποτύπωση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στην Περιοχή Παρέμβασης

Η θεσμική αποτύπωση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στην Περιοχή Παρέμβασης προωθείται μέσω της καταγραφής των προσώπων που εντάσσονται στα πλέον αντιπροσωπευτικά προγράμματα της κεντρικής διοίκησης για την υποστήριξη των ευπαθών ομάδων με όρους εισοδηματικής στέρησης ή ευαλωτότητας (αναπηρία). Επισημαίνεται, βέβαια, ότι το Ελληνικό σύστημα κοινωνικής πρόνοιας δεν χρησιμοποιεί ενιαίους δείκτες / προϋποθέσεις για την ένταξη των ενδιαφερομένων σε κάποιο πρόγραμμα αλλά υιοθετεί μία κατηγοριακή προσέγγιση ανάλογα με το είδος της ανάγκης ή τον τύπο της δημόσιας συνδρομής.

Υπό το πρίσμα αυτό, τα πλέον ευάλωτα άτομα που διαβιούν στους Δήμους της Περιοχής Παρέμβασης αντιστοιχούν στους πραγματικούς λήπτες των ακόλουθων δημόσιων επιδομάτων και παροχών σε είδος που θεσπίζονται από την κεντρική διοίκηση και χορηγούνται είτε από εποπτευόμενους φορείς της κεντρικής διοίκησης (Οργανισμός Προνοιακών Επιδομάτων και Κοινωνικής Αλληλεγγύης⁷⁸, Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης) είτε από φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης είτε από φορείς της κοινωνίας των πολιτών.

α) Το Πρόγραμμα «**Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα**» (ΕΕΕ) του Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας εξασφαλίζει πόρους (με την μορφή μηνιαίου επιδόματος) ύστερα από έλεγχο εισοδηματικών και περιουσιακών πηγών σε άτομα ή νοικοκυριά που βρίσκονται σε κατάσταση ακραίας φτώχειας (πρόκειται για το Πρόγραμμα «*Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης*», το οποίο τέθηκε σε πανελλαδική εφαρμογή τον Φεβρουάριο του 2017⁷⁹ και μετονομάστηκε σε «*Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα*» με την παρ. 1 του άρθρου 29 του Ν. 4659/2020).

---

⁷⁸ Ο Οργανισμός Προνοιακών Επιδομάτων και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΟΠΕΚΑ) είναι ΝΠΔΔ με έδρα την Αθήνα που εποπτεύεται από το Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας, λειτουργεί ως καθολικός διάδοχος του Οργανισμού Γεωργικών Ασφαλίσεων και εξακολουθεί να ασκεί αρμοδιότητες στους λειτουργικούς τομείς των [οικογενειακών επιδομάτων](#), των [ανασφάλιστων υπερηλικών](#) και του [Λογαριασμού Αγροτικής Εστίας](#), στις οποίες, σταδιακά, προστίθενται αρμοδιότητες που αφορούν την απονομή όλων των προνοιακών επιδομάτων, οικονομικών ενισχύσεων και κοινωνικών υπηρεσιών σε ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού, άτομα και νοικοκυριά με ανεπαρκείς εισοδηματικούς και περιουσιακούς πόρους.

⁷⁹ Η διαδικασία κατοχύρωσης της πανελλαδικής εφαρμογής απέδειξε πανηγυρικά τα σημαντικά θεσμικά ελλείμματα της κεντρικής διοίκησης, καθώς χρειάστηκε να υιοθετηθούν σε μία περίοδο επτά μηνών τρεις νομοθετικές ρυθμίσεις και μία κοινή υπουργική απόφαση. Βλ. σχετικά το άρθρο 235 του Ν. 4389/2016 «*Επείγουσες διατάξεις για την εφαρμογή της συμφωνίας δημοσιονομικών στόχων και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και άλλες διατάξεις*», το άρθρο 22 του Ν. 4445/2016 «*Εθνικός Μηχανισμός Συντονισμού, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης των Πολιτικών Κοινωνικής Ένταξης και Κοινωνικής Συνοχής, ρυθμίσεις για την κοινωνική αλληλεγγύη και εφαρμοστικές διατάξεις του ν. 4387/2016 και άλλες διατάξεις*», το άρθρο 55 του Ν. 4449/2017 «*Υποχρεωτικός έλεγχος των ετήσιων και των ενοποιημένων χρηματοοικονομικών καταστάσεων, δημόσια εποπτεία επί του ελεγκτικού έργου και λοιπές διατάξεις*» και την υπ. αρ. Δ.5οικ.2961-10/24.01.2017 Κοινή Υπουργική Απόφαση

β) Τα **Προγράμματα Έκτακτης Επιδότησης Ανεργίας της ΔΥΠΑ** εξασφαλίζουν πόρους (με την μορφή εφάπαξ επιδόματος ή επιδόματος προκαθορισμένης διάρκειας χορήγησης) ύστερα από έλεγχο εισοδηματικών και περιουσιακών πηγών σε άτομα που βρίσκονται σε κατάσταση ακραίας ή σχετικής φτώχειας ή ευαλωτότητας λόγω ιδιαίτερων χαρακτηριστικών.

γ) Το **Πρόγραμμα «Επίδομα Κοινωνικής Αλληλεγγύης Ανασφάλιστων Υπερηλίκων» (ΕΚΑΑΥ)** του Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας εξασφαλίζει πόρους (με την μορφή μηνιαίου επιδόματος) ύστερα από έλεγχο εισοδηματικών και περιουσιακών πηγών σε άτομα που έχουν συμπληρώσει το 67^ο έτος και δεν λαμβάνουν σύνταξη από το εξωτερικό ή οποιαδήποτε ασφαλιστική ή προνοιακή παροχή στην Ελλάδα, μεγαλύτερη των 360 ευρώ.

δ) Το **Πρόγραμμα «Επίδομα Στέγασης»** του Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας εξασφαλίζει πόρους (με την μορφή μηνιαίου επιδόματος) ύστερα από έλεγχο εισοδηματικών και περιουσιακών πηγών σε φτωχά άτομα ή νοικοκυριά που μισθώνουν την κύρια κατοικία τους.

ε) Τα **Προγράμματα Προνοιακής Επιδότησης Αναπήρων** του Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας εξασφαλίζουν πόρους (με την μορφή μηνιαίου επιδόματος) χωρίς έλεγχο εισοδηματικών και περιουσιακών πηγών σε άτομα που βρίσκονται σε κατάσταση ευαλωτότητας λόγω ιδιαίτερων χαρακτηριστικών.

στ) Το Πρόγραμμα **«Επισιτιστικής και Βασικής Υλικής Συνδρομής προς Απόρους»** (εφεξής Πρόγραμμα ΤΕΒΑ) του Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας⁸⁰ εξασφαλίζει πόρους (με την μορφή παροχών σε είδος⁸¹ και συνοδευτικών μέτρων⁸²)

«Καθορισμός των όρων και των προϋποθέσεων εφαρμογής του προγράμματος Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης».

⁸⁰ Το Πρόγραμμα εφαρμόζεται από τις αρχές του 2015, αξιοποιεί εθνικούς πόρους και πόρους του Ταμείου Ευρωπαϊκής Βοήθειας προς τους Απόρους (ΤΕΒΑ) και υλοποιείται από Κοινωνικές Συμπράξεις (με τη συνδρομή της Εκκλησίας, των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων), λειτουργώντας συμπληρωματικά με την εφαρμογή του Προγράμματος του Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος.

⁸¹ Οι παροχές σε είδος περιλαμβάνουν:

α) πακέτα τροφίμων που συμπεριλαμβάνουν νωπά προϊόντα (κρέατα, πουλερικά, γαλακτοκομικά), φρέσκα λαχανικά και φρούτα, ξηρά προϊόντα (συμπεριλαμβανομένων βρεφικών τροφών)

β) ζεστά γεύματα (συσσίτια)

γ) είδη οικιακού καθαρισμού, είδη προσωπικής υγιεινής, βρεφικά και παιδικά είδη, σχολικά είδη

δ) είδη ατομικής προστασίας από τον covid-19.

⁸² Τα συνοδευτικά μέτρα περιλαμβάνουν:

- Κοινωνικά φροντιστήρια
- Συμβουλές διατροφής
- Συμβουλευτική υποστήριξη/ψυχολογική στήριξη σε ενήλικες και παιδιά

ύστερα από έλεγχο εισοδηματικών και περιουσιακών πηγών σε άτομα ή νοικοκυριά που βρίσκονται σε κατάσταση ακραίας φτώχειας⁸³.

-
- Ατομική λογιστική συμβουλευτική
  - Εργαστήρια δημιουργικής απασχόλησης για παιδιά και ενήλικους
  - Εκπαιδευτικά σεμινάρια και ημερίδες συμβουλευτικής.

⁸³ Στο Πρόγραμμα εντάσσονται άτομα και νοικοκυριά υπό τις ακόλουθες προϋποθέσεις:

- είναι εγκατεστημένοι στην Ελλάδα
- διαθέτουν ΑΜΚΑ
- είναι Δικαιούχοι του Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος (ΕΕΕ)
- έχουν επιλέξει κατά την εγγραφή τους στο ΕΕΕ ότι επιθυμούν να καταστούν και Ωφελούμενοι του ΤΕΒΑ.

1. Οι ομάδες που αξιοποιούν μη ανταποδοτικά προγράμματα οικονομικής στήριξης

Η πρόσβαση των κατοίκων των Δήμων αναφοράς στο πλέγμα προστασίας των μη ανταποδοτικών κοινωνικών προγραμμάτων της κεντρικής διοίκησης αποτελεί βασικό παράγοντα ανίχνευσης του κοινωνικο-οικονομικού προφίλ της Περιοχής Παρέμβασης, καθώς επιτρέπει την ανάδειξη κρίσιμων ποιοτικών και ποσοτικών χαρακτηριστικών αναφορικά με τις συνθήκες φτώχειας και υλικής στέρησης. Ως κύριος δείκτης πρόσβασης επιλέγεται το ποσοστό των ατόμων που εντάσσονται στα πλέον αντιπροσωπευτικά μη ανταποδοτικά προγράμματα εισοδηματικής ενίσχυσης ευπαθών ομάδων του πληθυσμού.

Πίνακας 22. Κατάλογος των αντιπροσωπευτικών μη ανταποδοτικών προγραμμάτων εισοδηματικής ενίσχυσης ευπαθών ομάδων

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ
Επιδοματικές παροχές ελαχίστου εισοδήματος	Έλεγχος περιουσιακών και εισοδηματικών πηγών
Επιδοματικές παροχές ανασφάλιστων ηλικιωμένων	Έλεγχος περιουσιακών και εισοδηματικών πηγών
Ειδικά επιδόματα ενίσχυσης ανέργων	Έλεγχος περιουσιακών και εισοδηματικών πηγών
Προνοιακά επιδόματα αναπήρων	Χωρίς έλεγχο περιουσιακών και εισοδηματικών πηγών
Συμπληρωματικές επιδοματικές στεγαστικές παροχές	Έλεγχος περιουσιακών και εισοδηματικών πηγών

Α. Οι λήπτες του Προγράμματος «Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα»

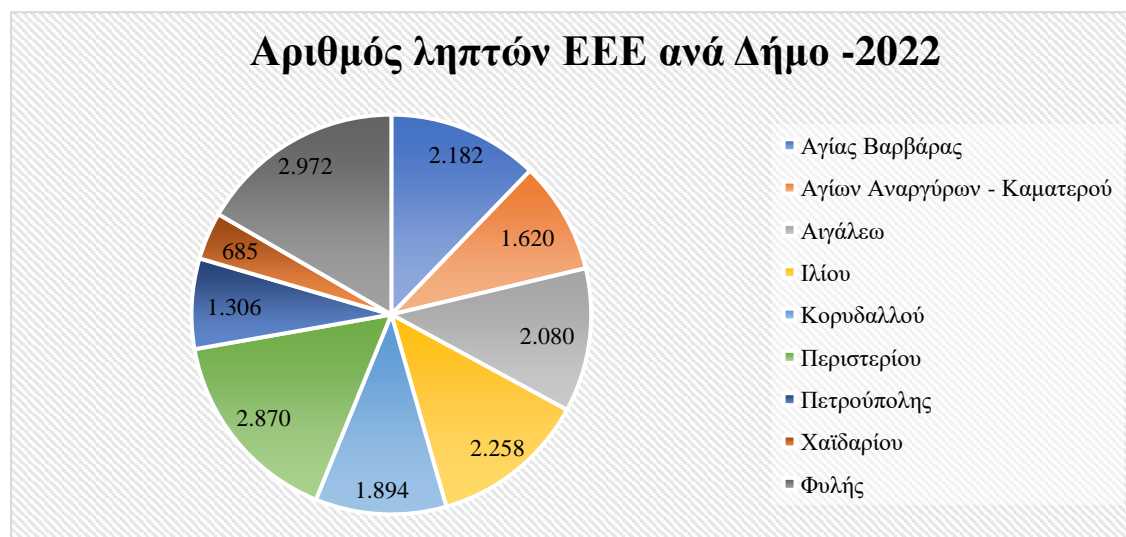
Ένα μικρό σχετικά ποσοστό του πληθυσμού των Δήμων αναφοράς διαβιώνει σε συνθήκες ακραίας φτώχειας, καθώς έχουν ενταχθεί ως δικαιούχοι παροχών του Προγράμματος «Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα» (ΕΕΕ).

Πίνακας 23. Η εξέλιξη των ληπτών ΕΕΕ (νοικοκυριά) στους Δήμους της Περιοχής Παρέμβασης

Δήμος	2018	2019	2020	2021	2022	Ιούνιος 2023
Αγίας Βαρβάρας	5.402	4.248	3.156	2.789	2.182	2.074
Αγίων Αναργύρων - Καματερού	5.208	4.181	2.964	2.587	1.620	1.524
Αιγάλεω	7.062	5.109	3.871	3.351	2.080	1.797
Ιλίου	7.046	5.479	3.963	3.490	2.258	2.065
Κορυδαλλού	5.780	4.885	3.772	3.419	1.894	1.623
Περιστερίου	8.606	7.201	5.351	4.962	2.870	2.581
Πετρούπολης	3.429	2.884	2.253	1.981	1.306	1.123
Χαϊδαρίου	2.468	1.874	1.453	1.183	685	583
Φυλής	8.489	6.865	3.729	3.266	2.972	2.600

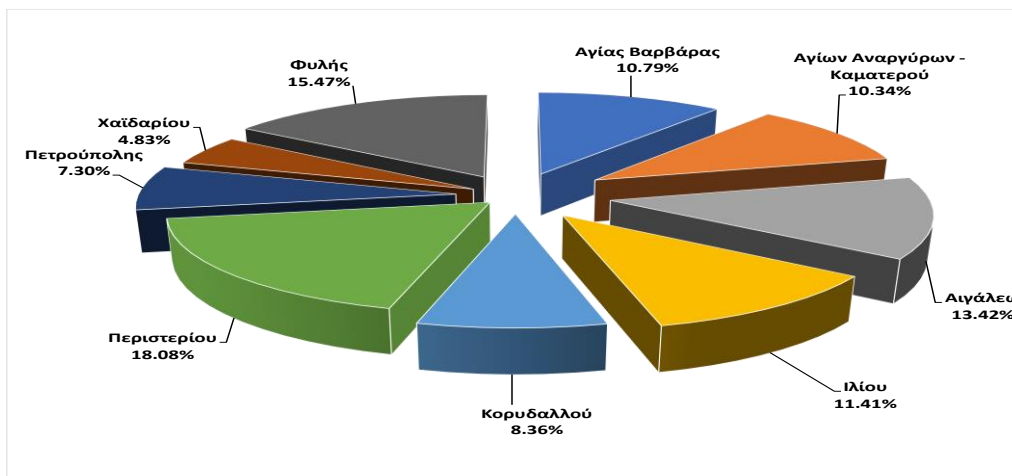
Πηγή: ΟΠΕΚΑ, 2023, επεξεργασία Ομάδας Έργου

Διάγραμμα 14. Αριθμός ληπτών ΕΕΕ (νοικοκυριά) στους Δήμους της Περιοχής Παρέμβασης (2022)

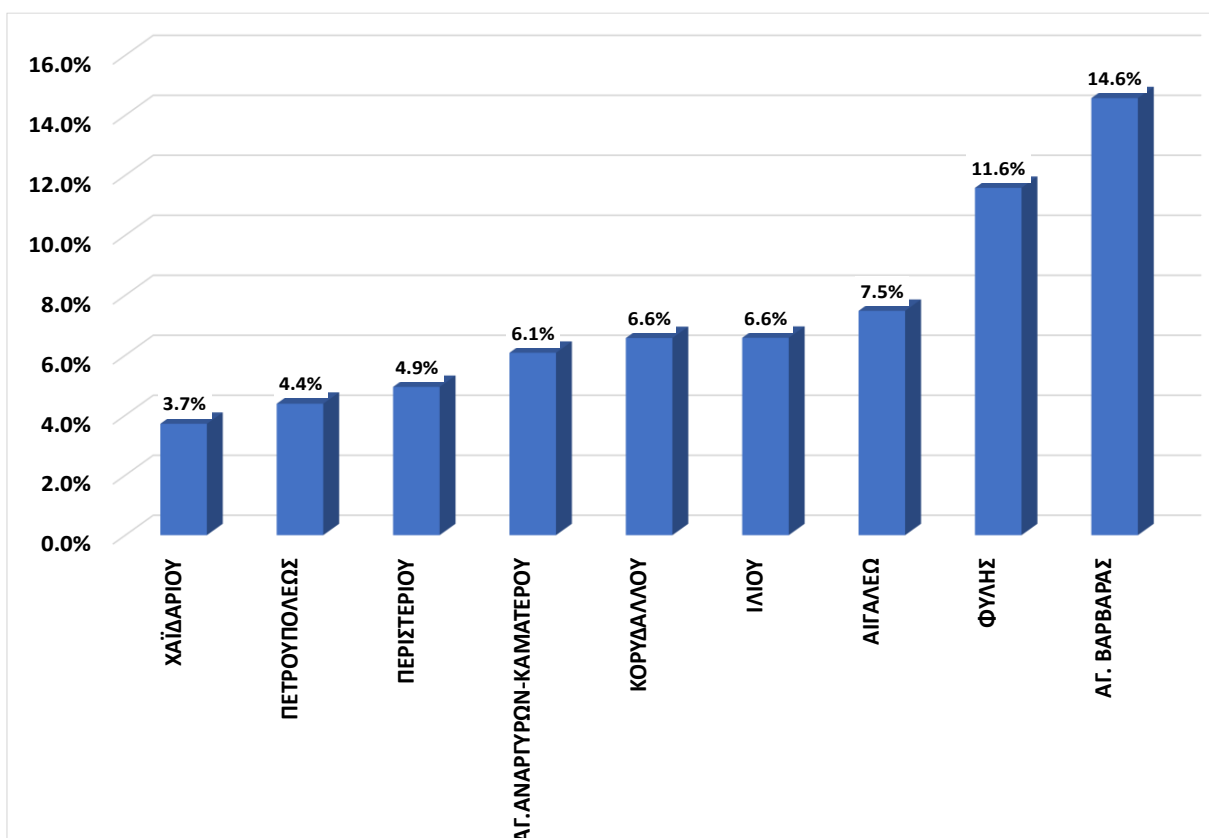
Πηγή: ΟΠΕΚΑ, 2023, επεξεργασία Ομάδας Έργου

Διάγραμμα 35. Ποσοστό ληπτών ΕΕΕ στους Δήμους της Περιοχής Παρέμβασης (2022)

Πηγή: ΟΠΕΚΑ, 2023, επεξεργασία Ομάδας Έργου

Διάγραμμα 16. Λήπτες ΕΕΕ ως προς τον πληθυσμό των Δήμων της Περιοχής Παρέμβασης (2022)

Πηγή: ΟΠΕΚΑ, 2023, επεξεργασία Ομάδας Έργου

Β. Οι λήπτες Έκτακτων Επιδομάτων Ανεργίας

Ένα μικρό σχετικά ποσοστό του πληθυσμού των Δήμων της Περιοχής Παρέμβασης διαβιώνει σε συνθήκες διαρθρωτικού αποκλεισμού από την αγορά εργασίας, καθώς έχουν ενταχθεί ως δικαιούχοι παροχών σε κάποιο Πρόγραμμα έκτακτης επιδότησης ανεργίας του Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας μέσω της ΔΥΠΑ.

Πίνακας 24. Κατάλογος εκτάκτων επιδομάτων ενίσχυσης ανέργων

ΤΙΤΛΟΣ ΠΑΡΟΧΗΣ	ΦΟΡΕΑΣ ΧΟΡΗΓΗΣΗΣ	ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΙ	ΥΨΟΣ
Ειδικό Βοήθημα μετά από τρίμηνη παραμονή στα μητρώα των ανέργων	ΔΥΠΑ	Άνεργοι επί 3 μήνες	15πλάσιο του βασικού ημερήσιου επιδόματος ανεργίας
Ειδικό Βοήθημα Αποφυλακισμένων	ΔΥΠΑ	Άνεργοι που έχουν εκτίσει ποινή στερητική της ελευθερίας	15πλάσιο του βασικού ημερήσιου επιδόματος ανεργίας
Ειδικό Βοήθημα μετά τη λήξη της τακτικής επιδότησης ανεργίας	ΔΥΠΑ	Άνεργοι για ένα μήνα μετά την λήξη της τακτικής επιδότησης ανεργίας	13 ημερήσια επιδόματα ανεργίας
Ειδικό βοήθημα λόγω διακοπής λειτουργίας της εργοδότης επιχείρησης	ΔΥΠΑ	Άνεργοι	20πλάσιο του βασικού ημερήσιου επιδόματος ανεργίας
Επίδομα μακροχρονίως ανέργου	ΔΥΠΑ	Μακροχρόνια άνεργοι 20-65 ετών	200 €

Πίνακας 25. Λήπτες Έκτακτων Επιδομάτων Ανεργίας στους Δήμους της Περιοχής Παρέμβασης

Έτος	Δήμος	Ειδικό Βοήθημα μετά από τρίμηνη παραμονή στα μητρώα των ανέργων	Ειδικό Βοήθημα Αποφυλακισμένων	Ειδικό Βοήθημα μετά τη λήξη της τακτικής επιδότησης ανεργίας	Ειδικό βοήθημα λόγω διακοπής λειτουργίας της εργοδότης επιχείρησης
2018	ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ	57	4	56	0
2018	ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ - ΚΑΜΑΤΕΡΟΥ	116	5	118	0

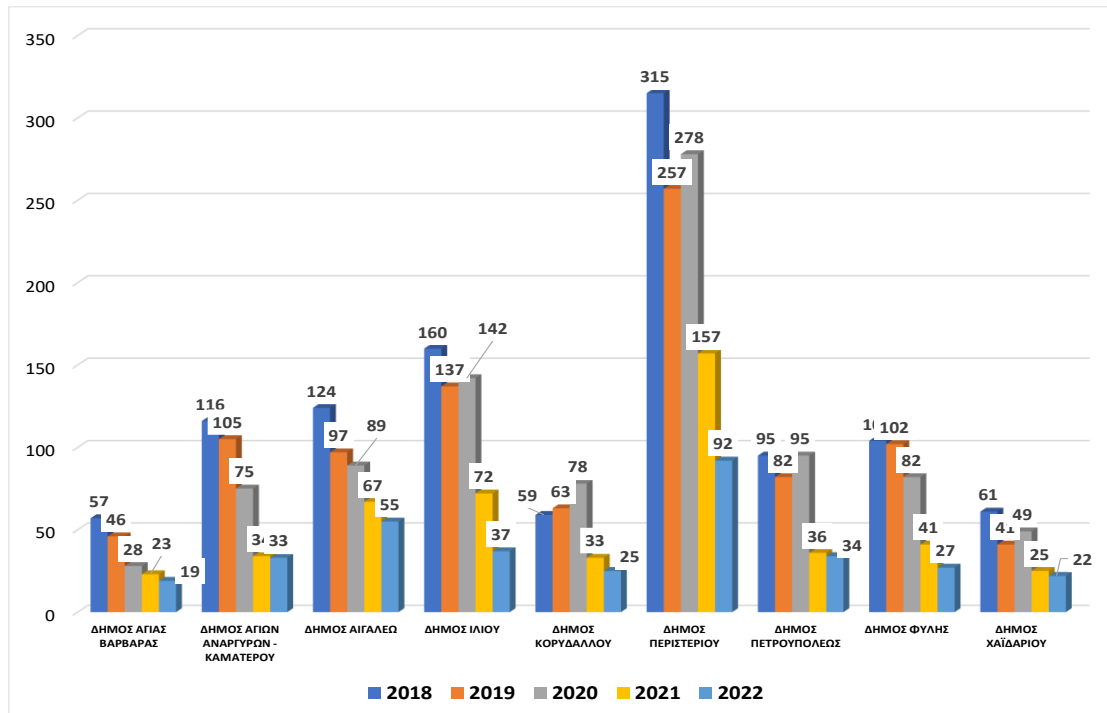
2018	ΔΗΜΟΣ ΑΙΓΑΛΕΩ	124	8	156	0
2018	ΔΗΜΟΣ ΙΛΙΟΥ	160	3	165	0
2018	ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ	59	4	111	0
2018	ΔΗΜΟΣ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	315	7	291	0
2018	ΔΗΜΟΣ ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΕΩΣ	95	2	128	0
2018	ΔΗΜΟΣ ΦΥΛΗΣ	104	13	78	0
2018	ΔΗΜΟΣ ΧΑΪΔΑΡΙΟΥ	61	1	60	0
2019	ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ	46	0	42	0
2019	ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ - ΚΑΜΑΤΕΡΟΥ	105	8	112	0
2019	ΔΗΜΟΣ ΑΙΓΑΛΕΩ	97	6	130	0
2019	ΔΗΜΟΣ ΙΛΙΟΥ	137	4	129	0
2019	ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ	63	2	90	0
2019	ΔΗΜΟΣ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	257	4	276	0
2019	ΔΗΜΟΣ ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΕΩΣ	82	1	93	0
2019	ΔΗΜΟΣ ΦΥΛΗΣ	102	6	54	0
2019	ΔΗΜΟΣ ΧΑΪΔΑΡΙΟΥ	41	1	43	0
2020	ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ	28	2	17	0
2020	ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ - ΚΑΜΑΤΕΡΟΥ	75	1	69	1
2020	ΔΗΜΟΣ ΑΙΓΑΛΕΩ	89	2	78	0
2020	ΔΗΜΟΣ ΙΛΙΟΥ	142	2	123	3
2020	ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ	78	9	35	0
2020	ΔΗΜΟΣ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	278	7	230	0

2020	ΔΗΜΟΣ ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΕΩΣ	95	1	64	0
2020	ΔΗΜΟΣ ΦΥΛΗΣ	82	2	50	0
2020	ΔΗΜΟΣ ΧΑΪΔΑΡΙΟΥ	49	2	27	0
2021	ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ	23	2	22	0
2021	ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ - ΚΑΜΑΤΕΡΟΥ	34	1	59	0
2021	ΔΗΜΟΣ ΑΙΓΑΛΕΩ	67	3	80	0
2021	ΔΗΜΟΣ ΙΛΙΟΥ	72	0	129	0
2021	ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ	33	1	55	0
2021	ΔΗΜΟΣ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	157	4	201	0
2021	ΔΗΜΟΣ ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΕΩΣ	36	1	53	0
2021	ΔΗΜΟΣ ΦΥΛΗΣ	41	2	53	0
2021	ΔΗΜΟΣ ΧΑΪΔΑΡΙΟΥ	25	0	46	0
2022	ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ	19	0	10	0
2022	ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ - ΚΑΜΑΤΕΡΟΥ	33	0	27	0
2022	ΔΗΜΟΣ ΑΙΓΑΛΕΩ	55	2	25	0
2022	ΔΗΜΟΣ ΙΛΙΟΥ	37	0	37	0
2022	ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ	25	3	26	0
2022	ΔΗΜΟΣ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	92	1	98	0
2022	ΔΗΜΟΣ ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΕΩΣ	34	1	21	0
2022	ΔΗΜΟΣ ΦΥΛΗΣ	27	2	24	0
2022	ΔΗΜΟΣ ΧΑΪΔΑΡΙΟΥ	22	2	15	0

Πηγή: ΔΥΠΑ, 2023 (τα στοιχεία του 2022 αναφέρονται στο πρώτο τρίμηνο)

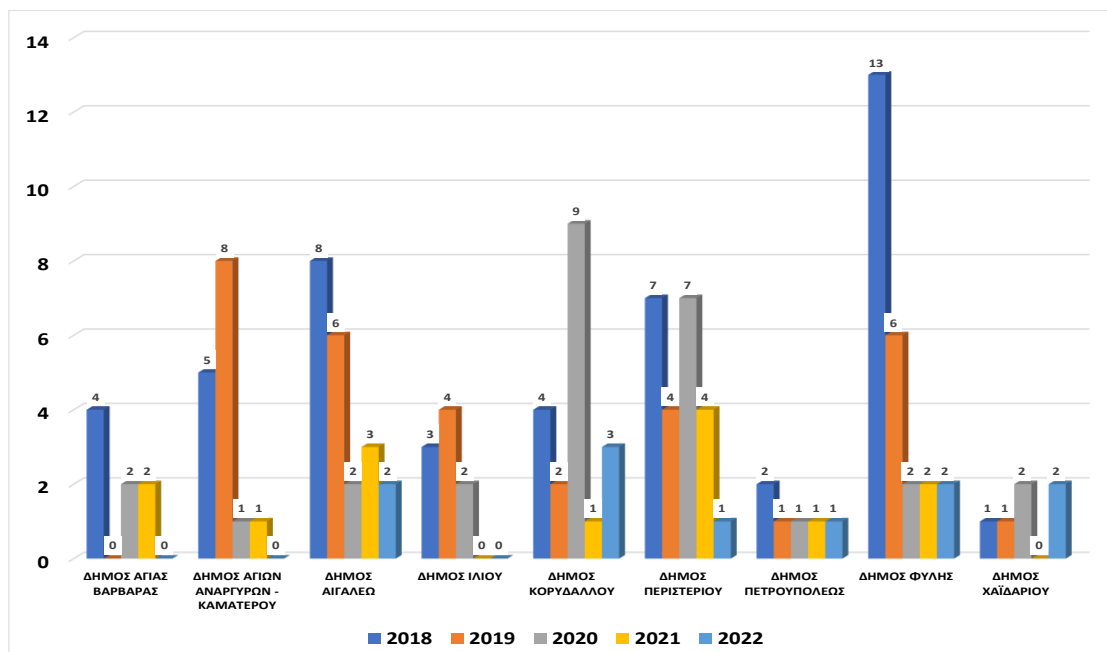

Διάγραμμα 17. Η κατανομή των ληπτών του Ειδικού Βοηθήματος μετά από τριμηνιαία παραμονή στα Μητρώα Ανέργων της ΔΥΠΑ στους Δήμους της Περιοχής Παρέμβασης (2018-2022)

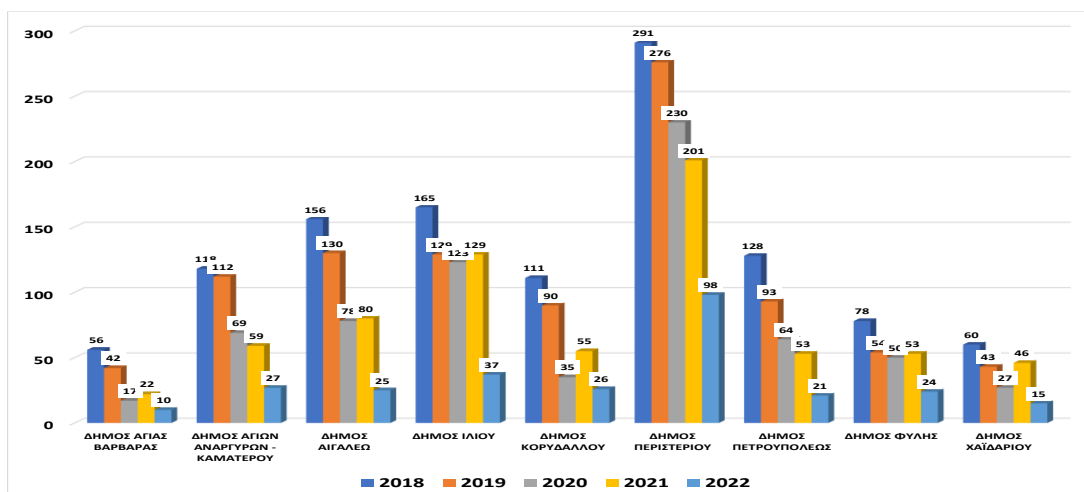
Πηγή: ΔΥΠΑ, 2023 (τα στοιχεία του 2022 αναφέρονται στο πρώτο τρίμηνο)

Διάγραμμα 18. Η κατανομή των ληπτών του Ειδικού Βοηθήματος Αποφυλακισμένων στους Δήμους της Περιοχής Παρέμβασης (2018-2022)

Πηγή: ΔΥΠΑ, 2023 (τα στοιχεία του 2022 αναφέρονται στο πρώτο τρίμηνο)

Διάγραμμα 19. Η κατανομή των ληπτών του Ειδικού Βοηθήματος μετά τη λήξη της τακτικής επιδότησης ανεργίας στους Δήμους της Περιοχής Παρέμβασης (2018-2022)

Πηγή: ΔΥΠΑ, 2023 (τα στοιχεία του 2022 αναφέρονται στο πρώτο τρίμηνο)

Σύμφωνα με τα διαθέσιμα δεδομένα στοιχεία του Μητρώου Επιδοτούμενων λόγω μακροχρόνιας ανεργίας της ΔΥΠΑ⁸⁴, τουλάχιστον 36.000 άτομα λάμβαναν τον Οκτώβριο του 2022 το σχετικό επίδομα. Ο Δήμος Περιστερίου συγκεντρώνει προφανώς τον μεγαλύτερο αριθμό ληπτών, ενώ υψηλά ποσοστά (σε σχέση με τον πληθυσμό τους) συγκεντρώνουν οι Δήμοι Ιλίου και Κορυδαλλού.

Πίνακας 26. Οι λήπτες Επιδόματος Μακροχρόνιας Ανεργίας στους Δήμους της Περιοχής Παρέμβασης (2022)

Δήμος	Αριθμός	Άνδρες	Γυναίκες
ΔΗΜΟΣ ΦΥΛΗΣ	3,225	963	2,262
ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ	2,196	731	1,465
ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ - ΚΑΜΑΤΕΡΟΥ	3,663	962	2,701
ΔΗΜΟΣ ΑΙΓΑΛΕΩ	4,351	1,314	3,037
ΔΗΜΟΣ ΙΛΙΟΥ	5,008	1,361	3,647
ΔΗΜΟΣ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	8,512	2,363	6,149
ΔΗΜΟΣ ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΕΩΣ	2,910	695	2,215

⁸⁴ Ως μακροχρόνια άνεργοι θεωρούνται όσοι/-ες έχουν συμπληρώσει κατά την ημερομηνία υποβολής της σχετικής αίτησης χρόνο ανεργίας αδιαλείπτως επί 12μηνο, παραμένουν εγγεγραμμένοι στα μητρώα ανέργων της ΔΥΠΑ και έχουν εξαντλήσει το δικαίωμα τακτικής δωδεκάμηνης επιδότησης λόγω ανεργίας.

ΔΗΜΟΣ ΧΑΪΔΑΡΙΟΥ	2,109	565	1,544
ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ	3,628	994	2,634

Πηγή: ΔΥΠΑ, 2023

Ο ακόλουθος Πίνακας παρουσιάζει την χωρική κατανομή των ληπτών επιδόματος μακροχρόνιας ανεργίας στην Περιοχή Παρέμβασης σύμφωνα με ηλικιακά κριτήρια. Ο Δήμος Περιστερίου συγκεντρώνει τον μεγαλύτερο αριθμό για τις ηλικιακές ομάδες 30-44 και 55-64 με 2.382 και 2.418 άτομα αντίστοιχα, ενώ υψηλά ποσοστά (σε σχέση με τον πληθυσμό τους) για τις ηλικιακές ομάδες 30-44 και 45-54 συγκεντρώνουν οι Δήμοι Φυλής και Αγίας Βαρβάρας.

Πίνακας 27. Ηλικιακή κατανομή των ληπτών επιδόματος μακροχρόνιας ανεργίας στους Δήμους της Περιοχής Παρέμβασης

Ηλικία επιδοτούμενων							
Δήμος	15-19 ετών	20-24 ετών	25-29 ετών	30-44 ετών	45-54 ετών	55-64 ετών	65 ετών και άνω
ΔΗΜΟΣ ΦΥΛΗΣ	13	117	205	1,094	814	736	246
ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ	7	71	158	640	546	552	222
ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ - ΚΑΜΑΤΕΡΟΥ	6	79	154	1,079	1,068	953	324
ΔΗΜΟΣ ΑΙΓΑΛΕΩ	5	62	198	1,242	1,150	1,203	491
ΔΗΜΟΣ ΙΛΙΟΥ	7	90	232	1,372	1,465	1,388	454
ΔΗΜΟΣ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	7	154	371	2,382	2,336	2,418	844
ΔΗΜΟΣ ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΕΩΣ	5	47	142	896	867	730	223
ΔΗΜΟΣ ΧΑΪΔΑΡΙΟΥ	5	39	102	597	596	589	181
ΔΗΜΟΣ ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ	5	62	164	969	956	1,088	384

Πηγή: ΔΥΠΑ, 2023

Γ. Οι λήπτες του Προγράμματος «Επίδομα Κοινωνικής Αλληλεγγύης Ανασφάλιστων Υπερηλίκων»

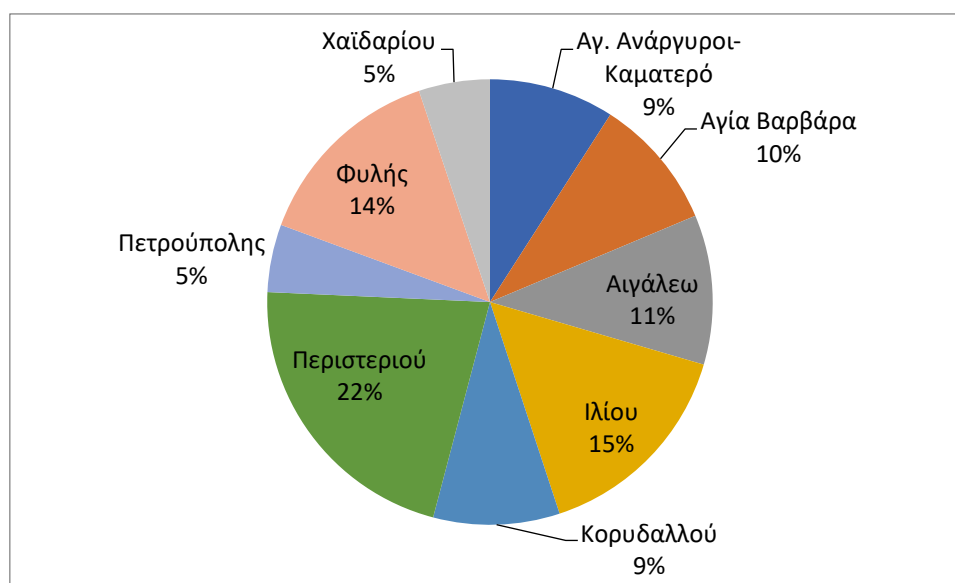
Ένα μικρό σχετικά ποσοστό του ηλικιωμένου πληθυσμού των Δήμων αναφοράς διαβιώνει σε συνθήκες ακραίας φτώχειας, καθώς έχουν ενταχθεί ως δικαιούχοι παροχών του Προγράμματος «Επίδομα Κοινωνικής Αλληλεγγύης Ανασφάλιστων Υπερηλίκων» (ΕΚΑΑΥ).

Πίνακας 28. Η εξέλιξη των ληπτών ΕΚΑΑΥ στους Δήμους της Περιοχής Παρέμβασης

Δήμος	2018	2019	2020	2021	2022	Ιούλιος 2023
Δήμος Αγ. Αναργύρων-Καματερού	324	315	307	282	220	213
Δήμος Αγ Βαρβάρας	238	240	237	242	232	215
Δήμος Αιγάλεω	303	299	290	279	263	252
Δήμος Ιλίου	398	403	410	413	373	372
Δήμος Κορυδαλλού	256	257	256	241	222	218
Δήμος Περιστεριού	596	605	601	579	523	505
Δήμος Πετρούπολης	127	128	124	129	119	121
Δήμος Φυλής	427	424	399	398	344	338
Δήμος Χαϊδαρίου	152	146	137	136	125	116

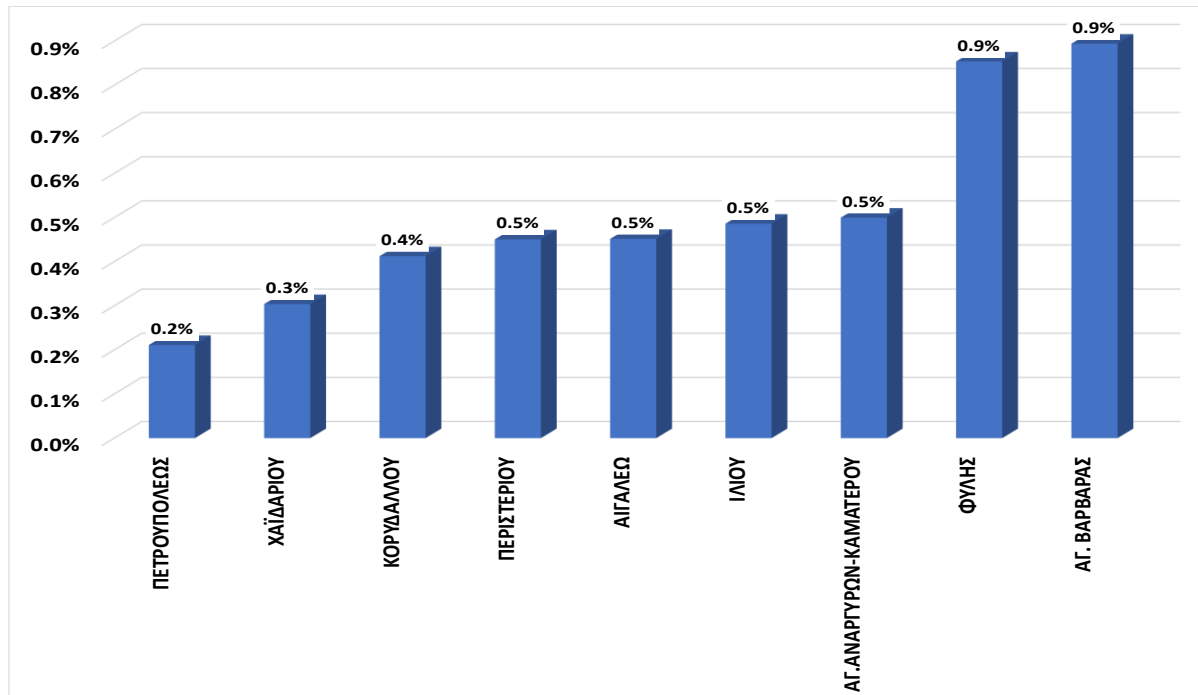
Πηγή: ΟΠΕΚΑ, 2023, επεξεργασία Ομάδας Έργου

Διάγραμμα 20. Ποσοστό ληπτών ΕΚΑΑΥ στους Δήμους της Περιοχής Παρέμβασης (2022)

Πηγή: ΟΠΕΚΑ, 2023, επεξεργασία Ομάδας Έργου

Διάγραμμα 21. Λήπτες ΕΚΑΑΥ ως προς τον πληθυσμό των Δήμων της Περιοχής Παρέμβασης (2022)

Πηγή: ΟΠΕΚΑ, 2023, επεξεργασία Ομάδας Έργου

Δ. Το Πρόγραμμα «Επίδομα Στέγασης»

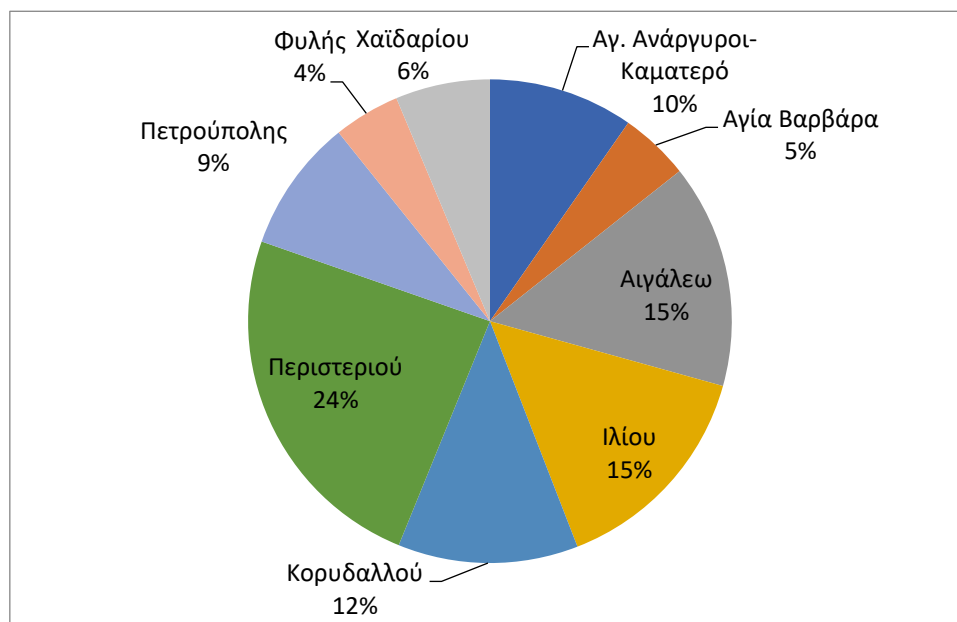
Ένα μικρό σχετικά ποσοστό του πληθυσμού των Δήμων αναφοράς διαβιώνει σε συνθήκες στεγαστικής στέρησης, καθώς έχουν ενταχθεί ως δικαιούχοι παροχών του Προγράμματος «Επίδομα Στέγασης».

Πίνακας 29. Η εξέλιξη των ληπτών Επιδόματος Στέγασης στους Δήμους της Περιοχής Παρέμβασης

ΔΗΜΟΣ	2019	2020	2021	2022	Ιούνιος 2023
Δήμος Αγ. Αναργύρων-Καματερού	2.231	1.895	1.916	1.747	1.442
Δήμος Αγ. Βαρβάρας	830	890	931	839	729
Δήμος Αιγάλεω	2.741	2.846	2.984	2.699	2.227
Δήμος Ιλίου	2.820	2.866	2.873	2.666	2.235
Δήμος Κορυδαλλού	2.168	2.275	2.363	2.172	1.760
Δήμος Περιστεριού	4.451	4.601	4.741	4.360	3.696
Δήμος Πετρούπολης	1.638	1.772	1.807	1.603	1.392
Δήμος Φυλής	828	807	872	800	654
Δήμος Χαϊδαρίου	1.161	1.195	1.246	1.140	926
ΣΥΝΟΛΟ	18.868	19.147	19.733	18.026	15.061

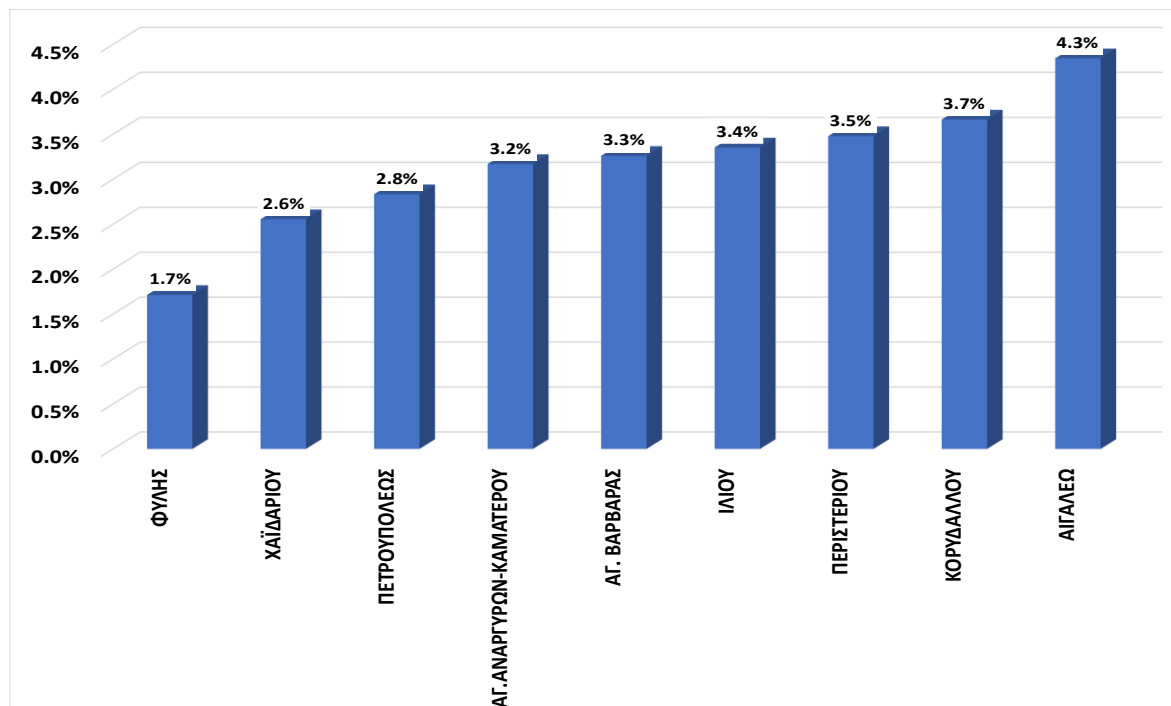
Πηγή: ΟΠΕΚΑ, 2023, επεξεργασία Ομάδας Έργου

Διάγραμμα 22. Ποσοστό ληπτών Επιδόματος Στέγασης στους Δήμους της Περιοχής Παρέμβασης (2022)

Πηγή: ΟΠΕΚΑ, 2023, επεξεργασία Ομάδας Έργου

Διάγραμμα 23. Λήπτες Επιδόματος Στέγασης ως προς τον πληθυσμό των Δήμων της Περιοχής Παρέμβασης (2022)

Πηγή: ΟΠΕΚΑ, 2023, επεξεργασία Ομάδας Έργου

Ε. Τα Προγράμματα προνοιακής επιδότησης αναπήρων

Ένα μικρό σχετικά ποσοστό του πληθυσμού των Δήμων αναφοράς διαβιώνει σε συνθήκες αναπηρίας, καθώς έχουν ενταχθεί ως δικαιούχοι παροχών σε κάποιο Πρόγραμμα Προνοιακής Επιδότησης Αναπήρων⁸⁵ του Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας. Τα μεγαλύτερα ποσοστά εντοπίζονται στο Δήμο Αιγάλεω (7.5%) και στους Δήμους Αγίας Βαρβάρας και Κορυδαλλού (2.2%).

Πίνακας 30. Κατάλογος προνοιακών επιδοματικών παροχών αναπήρων

α/α	ΤΙΤΛΟΣ ΠΑΡΟΧΗΣ	ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΙ	ΥΨΟΣ (μηνιαίως)
1	Επίδομα Τυφλών (10 διαφορετικές παροχές)	Τυφλοί	390,96 € 752,67 €
2	Επίδομα Κωφάλαων (4 διαφορετικές παροχές)	Κωφάλαοι	390,96 €
3	Επίδομα τετραπληγικών, παραπληγικών και ακρωτηριασμένων (2 διαφορετικές παροχές)	Ανασφάλιστοι Τετραπληγικοί, παραπληγικοί και ακρωτηριασμένοι	385,50 € 832,66 €
4	Επίδομα Βαριάς Νοητικής Στέρξης	Άτομα με βαριά νοητική στέρηση	569,16 €
5	Επίδομα πασχόντων από Μεσογειακή Αναιμία	Πάσχοντες από Μεσογειακή Αναιμία	390,96 €
6	Επίδομα πασχόντων από Αιμορροφιλία	Πάσχοντες από Αιμορροφιλία	752,67 €
7	Επίδομα πασχόντων από AIDS	Πάσχοντες από AIDS	752,67 €
8	Επίδομα πασχόντων από εγκεφαλική παράλυση (2 διαφορετικές παροχές)	Πάσχοντες από εγκεφαλική παράλυση	752,67 €
9	Επίδομα ατόμων με βαριές αναπηρίες άνω του 67%	Πάσχοντες από βαριές αναπηρίες	338 €
10	Επίδομα κίνησης	Ανάπηροι με πλήρη παράλυση των κάτω άκρων ή ακρωτηριασμό και των δύο ποδιών	178,2 €
11	Επίδομα ασθενών και αποθεραπευθέντων Χανσενικών (5 διαφορετικές παροχές)	Χανσενικοί ασθενείς / αποθεραπευθέντες / μέλη της οικογένειάς τους	390,96 € 752,67 €
12	Διατροφικό Επίδομα Νεφροπαθών (2 διαφορετικές παροχές)	Νεφροπαθείς	390,96 €

Πηγή: ΟΠΕΚΑ, 2023, επεξεργασία Ομάδας Έργου

⁸⁵ Το ύψος όλων των συγκεκριμένων παροχών αυξήθηκε κατά 8% τον Μάιο του 2023.

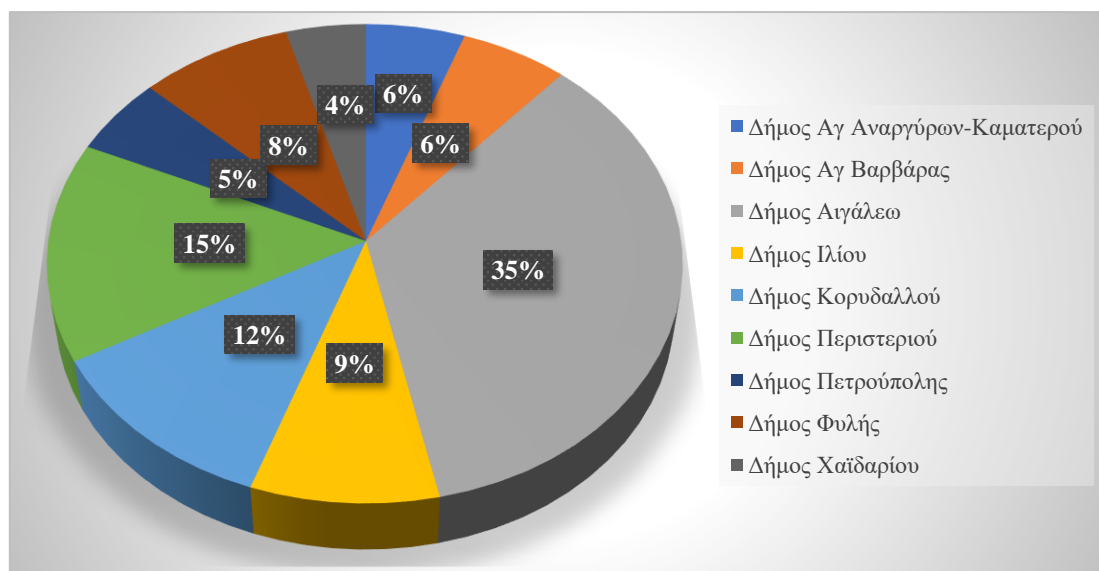

Πίνακας 31. Η εξέλιξη των ληπτών Προνοιακών Επιδομάτων Αναπήρων στους Δήμους της Περιοχής Παρέμβασης

Δήμος	2019	2020	2021	2022	Ιούνιος 2023
Δήμος Αγ Αναργύρων-Καματερού	574	566	616	657	693
Δήμος Αγ Βαρβάρας	498	479	596	715	745
Δήμος Αιγάλεω	4972	5057	4849	4.192	4.141
Δήμος Ιλίου	809	804	960	1.045	1.085
Δήμος Κορυδαλλού	1315	1312	1357	1.385	1.343
Δήμος Περιστεριού	1401	1392	1631	1.765	1.847
Δήμος Πετρούπολης	475	473	556	633	661
Δήμος Φυλής	988	1001	1006	1.013	1.003
Δήμος Χαϊδαρίου	404	402	478	531	553

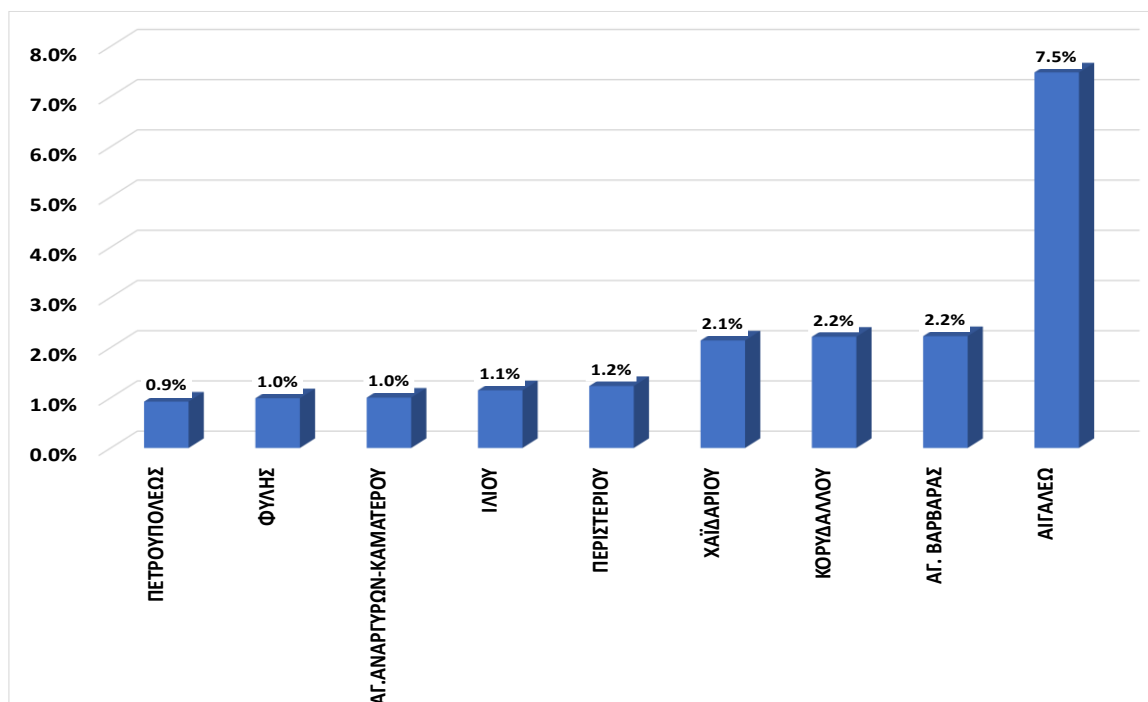
Πηγή: ΟΠΕΚΑ, 2023, επεξεργασία Ομάδας Έργου

Διάγραμμα 24. Ποσοστό ληπτών Προνοιακών Επιδομάτων Αναπήρων στους Δήμους της Περιοχής Παρέμβασης (2022)

Πηγή: ΟΠΕΚΑ, 2023, επεξεργασία Ομάδας Έργου

Διάγραμμα 254. Λήπτες Προνοιακών Επιδομάτων Αναπήρων ως προς τον πληθυσμό των Δήμων της Περιοχής Παρέμβασης (2022)

Πηγή: ΟΠΕΚΑ, 2023, επεξεργασία Ομάδας Έργου

2. Οι ομάδες που αξιοποιούν προνοιακά προγράμματα παροχών σε είδος

Η πρόσβαση των κατοίκων των Δήμων αναφοράς στο πλέγμα των προνοιακών προγραμμάτων παροχών σε είδος της κεντρικής διοίκησης αποτελεί βασικό παράγοντα ανίχνευσης του κοινωνικο-οικονομικού προφίλ της Περιοχής Παρέμβασης, καθώς επιτρέπει την ανάδειξη κρίσιμων ποιοτικών και ποσοτικών χαρακτηριστικών αναφορικά με τις συνθήκες φτώχειας και υλικής στέρησης. Ως κύριος δείκτης πρόσβασης επιλέγεται το ποσοστό των επωφελουμένων (σε επίπεδο νοικοκυριών και ατόμων) από το Πρόγραμμα ΤΕΒΑ της Κοινωνικής Σύμπραξης της Περιοχής Παρέμβασης.

Η Κοινωνική Σύμπραξη της Περιφερειακής Ενότητας Δυτικού Τομέα – Περιφέρεια Αττικής

- «Αναπτυξιακός Σύνδεσμος Δυτικής Αθήνας (ΑΣΔΑ)» - Επικεφαλής Εταίρος
- «Ιερά Αρχιεπισκοπή Αθηνών»
- «Περιφέρεια Αττικής»
- «Ιερά Μητρόπολη Ιλίου – Αχαρνών και Πετρούπολης»
- «Ιερά Μητρόπολη Νικαίας»
- «Ιερά Μητρόπολη Περιστερίου»
- «Δήμος Αγίας Βαρβάρας»
- «Δήμος Αγίων Αναργύρων – Καματερού»
- «Δήμος Αιγάλεω»
- «Δήμος Ιλίου»
- «Δήμος Περιστερίου»
- «Δήμος Πετρούπολης»
- «Δήμος Χαϊδαρίου»

Πηγή: <https://teba.opeka.gr/partnership/%cf%80-%ce%b5-%ce%b4%cf%85%cf%84%ce%b9%ce%ba%ce%bf%cf%8d-%cf%84%ce%bf%ce%bc%ce%ad%ce%b1/>

Η ανάλυση των διαθέσιμων δεδομένων της κρίσιμης περιόδου 2018-2022 αποδεικνύει ότι ένα σχετικά χαμηλό ποσοστό των κατοίκων της Περιοχής Παρέμβασης ζει σε συνθήκες ακραίας υλικής στέρησης, καθώς πληρούν τις (αυστηρές) προϋποθέσεις ένταξης στο Πρόγραμμα ΤΕΒΑ:

α) 24.929 μοναδικά νοικοκυριά με αντίστοιχα 50.002 μοναδικούς ωφελούμενους έχουν εξυπηρετηθεί.

β) Τα περισσότερα μοναδικά νοικοκυριά εντοπίζονται στους Δήμους Φυλής (17,9%), Περιστερίου (15,9%), Ιλίου (13,9%) και Αιγάλεω (12,7%).

γ) Οι περισσότεροι μοναδικοί ωφελούμενοι εντοπίζονται στους Δήμους Φυλής (18,7%), Περιστερίου (15,0%), Ιλίου (14,4%) και Αιγάλεω (12,1%).

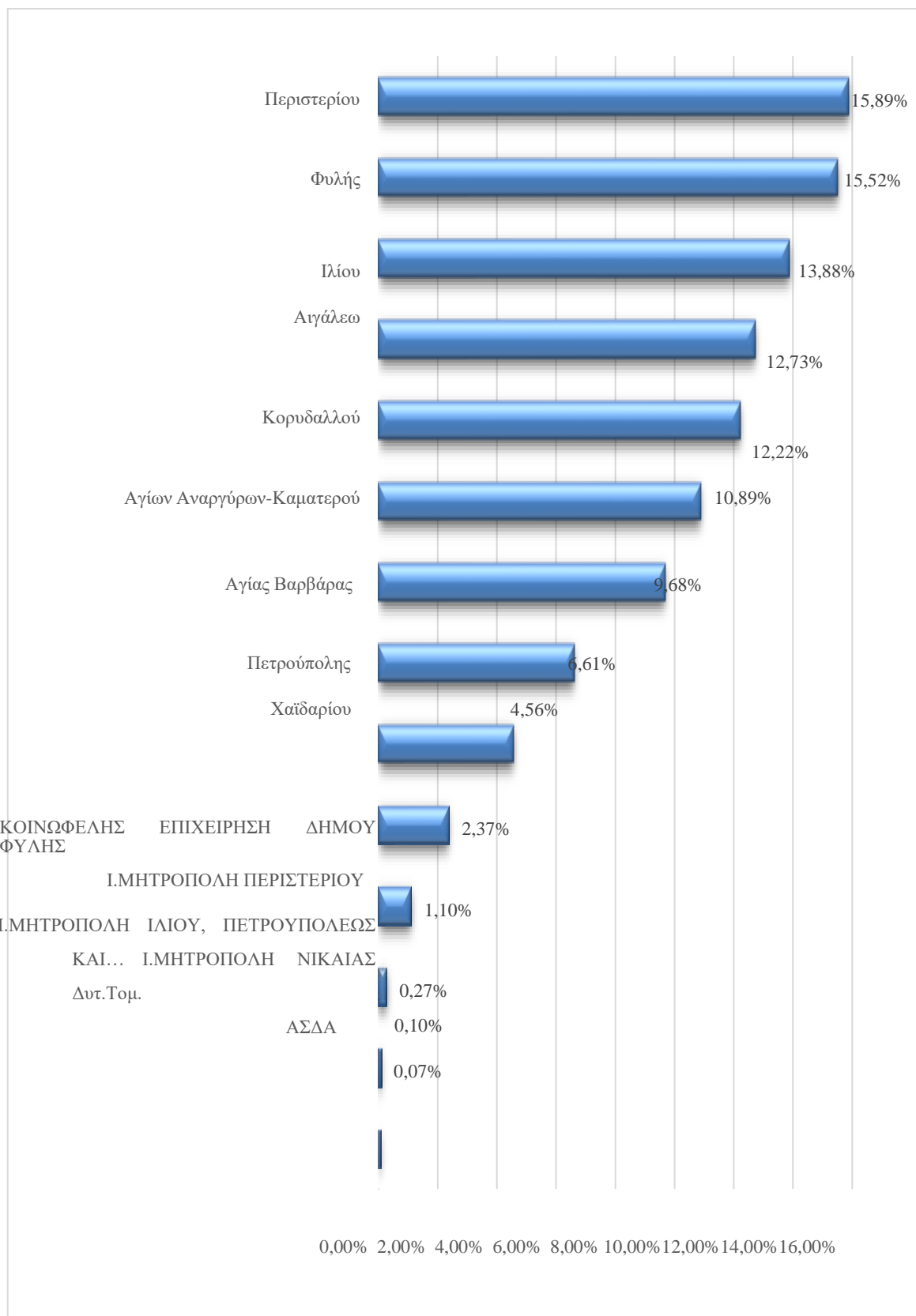
δ) Οι συγκεκριμένοι Δήμοι συγκεντρώνουν το 60,4% του συνόλου των νοικοκυριών και το 60,2% του συνόλου των ωφελούμενων της Περιοχής Παρέμβασης.

Πίνακας 32. Η εξέλιξη των επωφελουμένων ΤΕΒΑ (νοικοκυριά) στην Περιοχή Παρέμβασης (2018-2022)

Φορέας	Νοικοκυριά					Εξ αυτών, σύνολο μοναδικών Νοικοκυριών	% μοναδικών Νοικοκυριών
	2018	2019	2020	2021	2022		
Δήμος Αγίας Βαρβάρας	1.576	1.691	1.545	1.474	1.238	2.414	9,7%
Δήμος Αγίων Αναργύρων-Καματερού	1.681	1.709	1.385	1.275	1.050	2.714	10,9%
Δήμος Αιγάλεω	1.956	1.939	1.802	1.712	1.381	3.174	12,7%
Δήμος Ιλίου	2.130	2.117	1.834	1.758	1.462	3.460	13,9%
Δήμος Κορυδαλλού	1.509	1.709	1.646	1.759	1.346	3.046	12,2%
Δήμος Περιστερίου	2.241	2.251	2.089	2.076	1.751	3.962	15,9%
Δήμος Πετρούπολης	968	1.013	972	960	791	1.648	6,6%
Δήμος Χαϊδαρίου	686	664	593	588	491	1.137	4,6%
Δήμος Φυλής	1.624	2.578	1.754	1.622	1.461	3.868	15,5%
Κοινοφελής Επιχείρηση Δήμου Φυλής	364	428	130	53	43	590	2,4%
ΑΣΔΑ	4	8	8	2	1	17	0,1%
Ιερά Μητρόπολη Ιλίου, Πετρούπολεως και Αχαρνών	23	40	15	15	13	67	0,3%
Ιερά Μητρόπολη Νίκαιας	12	6	4	4	3	24	0,1%
Ιερά Μητρόπολη Περιστερίου	157	143	107	98	81	273	1,1%
ΣΥΝΟΛΟ	14.750	15.874	13.666	13.199	11.008	24.929	100,0%

Πηγή: ΟΠΕΚΑ, 2023, επεξεργασία Ομάδας Έργου

Διάγραμμα 26. Ποσοστό επωφελουμένων ΤΕΒΑ (νοικοκυριά) ανά Φορέα στην Περιοχή Παρέμβασης (2018-2022)

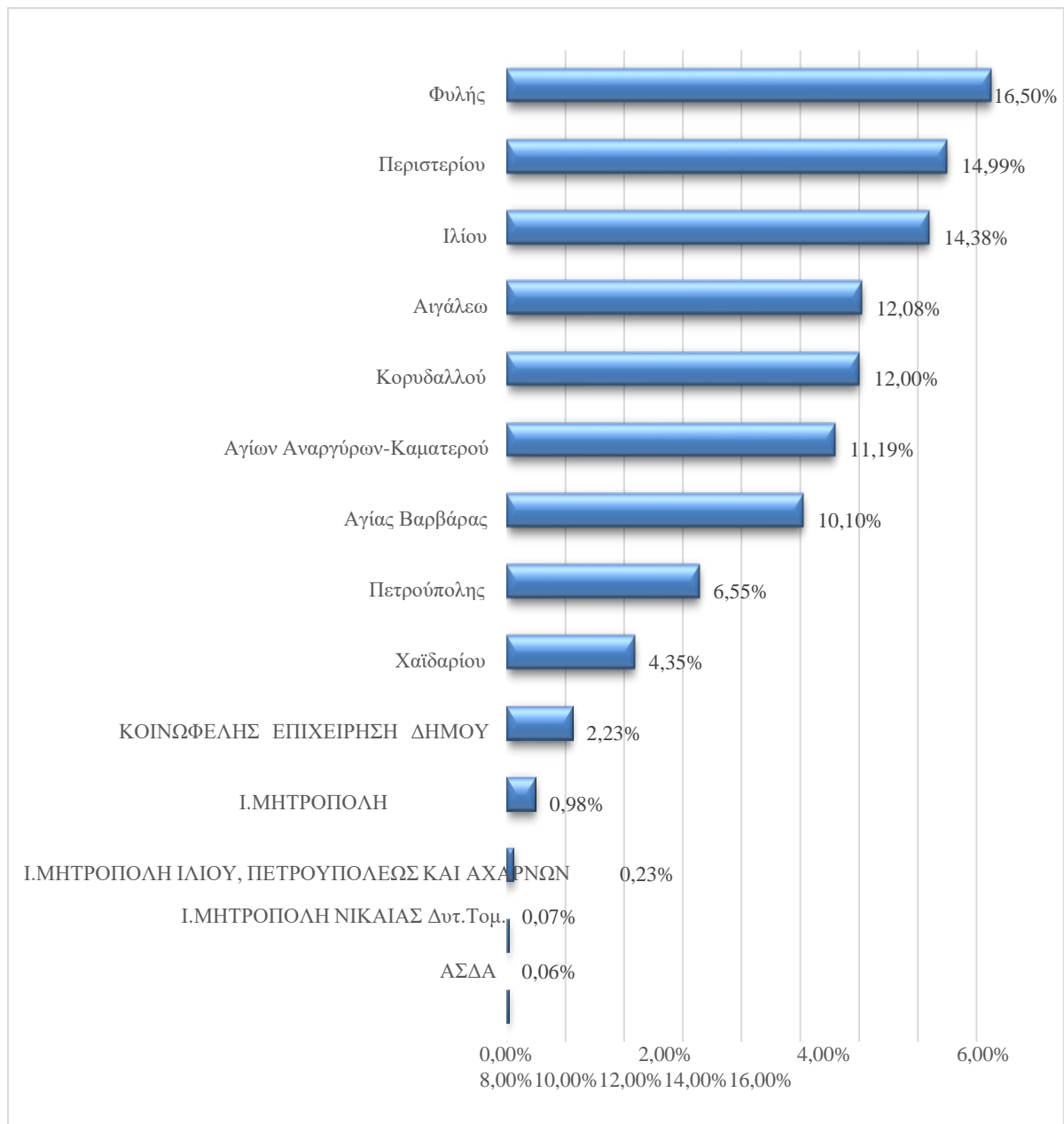
Πηγή: ΟΠΕΚΑ, 2023, επεξεργασία Ομάδας Έργου

Πίνακας 33. Η εξέλιξη των εποφελουμένων ΤΕΒΑ (άτομα) στην Περιοχή Παρέμβασης (2018-2022)

Φορέας	Ωφελούμενοι					Εξ αυτών, σύνολο μοναδικών Ωφελούμενων	% μοναδικών Ωφελούμενων
	2018	2019	2020	2021	2022		
Δήμος Αγίας Βαρβάρας	3.715	3.665	3.321	3.188	2.628	5.049	10,1 %
Δήμος Αγίων Αναργύρων-Καματερού	3.725	3.415	2.798	2.549	2.054	5.594	11,2 %
Δήμος Αιγάλεω	4.119	3.701	3.231	2.998	2.362	6.042	12,1 %
Δήμος Ιλίου	4.808	4.352	3.576	3.356	2.726	7.191	14,4 %
Δήμος Κορυδαλλού	3.260	3.480	3.203	3.250	2.526	6.002	12,0 %
Δήμος Περιστερίου	4.609	4.253	3.743	3.733	3.015	7.495	15,0 %
Δήμος Πετρούπολης	2.072	2.014	1.818	1.781	1.465	3.276	6,6%
Δήμος Χαϊδαρίου	1.396	1.288	1.116	1.061	838	2.176	4,4%
Δήμος Φυλής	3.550	5.000	4.294	4.276	3.692	8.251	16,5 %
ΚΕΦυλής	733	776	233	100	84	1.115	2,2%
ΑΣΔΑ	12	16	12	3	1	32	0,1%
Ιερά Μητρόπολη Ιλίου, Πετρούπολης και Αχαρνών	38	56	31	33	26	114	0,2%
Ιερά Μητρόπολη Νίκαιας	20	6	7	5	3	35	0,1%
Ιερά Μητρόπολη Περιστερίου	314	274	192	156	121	488	1,0%
ΣΥΝΟΛΟ	31.948	31.605	27.174	26.109	21.344	50.002	100,0%

Πηγή: ΟΠΕΚΑ, 2023, επεξεργασία Ομάδας Έργου

Διάγραμμα 27. Ποσοστό επωφελομένων ΤΕΒΑ (άτομα) ανά Φορέα στην Περιοχή Παρέμβασης (2018-2022)

Πηγή: ΟΠΕΚΑ, 2023, επεξεργασία Ομάδας Έργου

3. Συνθετικά Συμπεράσματα

(α) Ένα **σχετικά χαμηλό ποσοστό του πληθυσμού των Δήμων της Περιοχής Παρέμβασης διαβιώνει σε συνθήκες ακραίας φτώχειας**, καθώς έχουν ενταχθεί ως δικαιούχοι παροχών του Προγράμματος «Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα» (ΕΕΕ). Οι περισσότεροι λήπτες εντοπίζονται στους Δήμους Αγίας Βαρβάρας (14,6% του πληθυσμού) και Φυλής (11,6% του πληθυσμού), ενώ οι λιγότεροι λήπτες εντοπίζονται στους Δήμους Χαϊδαρίου (3,7% του πληθυσμού) και Πετρούπολης (4,4% του πληθυσμού).

(β) Ένα **μικρό σχετικά ποσοστό του πληθυσμού των Δήμων της Περιοχής Παρέμβασης διαβιώνει σε συνθήκες διαρθρωτικού αποκλεισμού από την αγορά εργασίας**, καθώς έχουν ενταχθεί ως δικαιούχοι παροχών σε κάποιο Πρόγραμμα έκτακτης επιδότησης ανεργίας του Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας μέσω της ΔΥΠΑ. Οι περισσότεροι λήπτες (αριθμητικά) εντοπίζονται στους Δήμους Περιστερίου και Αιγάλεω, ενώ οι λιγότεροι λήπτες εντοπίζονται στους Δήμους Χαϊδαρίου και Αγίας Βαρβάρας.

(γ) Ένα **πολύ μικρό ποσοστό του ηλικιωμένου πληθυσμού των Δήμων της Περιοχής Παρέμβασης διαβιώνει σε συνθήκες ακραίας φτώχειας**, καθώς έχουν ενταχθεί ως δικαιούχοι παροχών του Προγράμματος «Επίδομα Κοινωνικής Αλληλεγγύης Ανασφάλιστων Υπερηλίκων» (ΕΚΑΑΥ). Οι περισσότεροι λήπτες εντοπίζονται στους Δήμους Αγίας Βαρβάρας (0,9%) και Φυλής (0,9%), ενώ οι λιγότεροι λήπτες εντοπίζονται στους Δήμους Πετρούπολης (0,2% του πληθυσμού) και Χαϊδαρίου (0,3% του πληθυσμού).

(δ) Ένα **σχετικά χαμηλό ποσοστό του πληθυσμού των Δήμων της Περιοχής Παρέμβασης διαβιώνει σε συνθήκες στεγαστικής στέρησης**, καθώς έχουν ενταχθεί ως δικαιούχοι παροχών του Προγράμματος «Επίδομα Στέγασης. Οι περισσότεροι λήπτες εντοπίζονται στους Δήμους Αιγάλεω (4,3% του πληθυσμού) και Κορυδαλλού (3,7% του πληθυσμού), ενώ οι λιγότεροι λήπτες εντοπίζονται στους Δήμους Φυλής (1,7% του πληθυσμού) και Χαϊδαρίου (2,6% του πληθυσμού).

(ε) Ένα **σχετικά χαμηλό ποσοστό του πληθυσμού των Δήμων της Περιοχής Παρέμβασης διαβιώνει σε συνθήκες αναπηρίας**, καθώς έχουν ενταχθεί ως δικαιούχοι παροχών σε κάποιο Πρόγραμμα προνοιακής επιδότησης αναπήρων του Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας. Οι περισσότεροι λήπτες εντοπίζονται στο Δήμο Αιγάλεω (7,5%) και στους Δήμους Αγίας Βαρβάρας και Κορυδαλλού (2,2%), ενώ οι λιγότεροι λήπτες εντοπίζονται στους Δήμους Πετρούπολης (0,9% του πληθυσμού) και Φυλής (1% του πληθυσμού).

(στ) Ένα **σχετικά χαμηλό ποσοστό του πληθυσμού των Δήμων της Περιοχής Παρέμβασης διαβιώνει σε συνθήκες ακραίας υλικής στέρησης**, καθώς έχουν ενταχθεί ως δικαιούχοι παροχών στο Πρόγραμμα ΤΕΒΑ. Οι περισσότεροι λήπτες (σε επίπεδο ατόμων) εντοπίζονται στους Δήμους Φυλής (17,9% των συνολικών ληπτών) και Περιστερίου (15,9%), ενώ οι λιγότεροι λήπτες εντοπίζονται στους Δήμους Χαϊδαρίου (4,35%) και Πετρούπολης (6,55%).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

Αμίτσης Γ. (2014): *Το Συλλογικό Διακόβευμα της Ενεργητικής Ένταξης των ευπαθών ομάδων - Αναπτυξιακά Διδάγματα από την Κοινωνική Ευρώπη*, Παπαζήσης, Αθήνα

Αμίτσης Γ. (2016): *Εμβληματικές πρωτοβουλίες διαφύλαξης της κοινωνικής συνοχής την εποχή των Μνημονίων - Το υπόδειγμα της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης*, Σειρά «*Η Μεταρρύθμιση του Κοινωνικού Κράτους*» Νο. 1, Παπαζήσης, Αθήνα

Αμίτσης Γ. (2016): “*Η οριοθέτηση των ασφαλιστικών και προνοιακών παροχών στο Ελληνικό Σύστημα Κοινωνικής Ασφάλειας - Προς μία νέα ανάγνωση των αμφίσημων «κοινωνικών ρητρών» του Γ’ Μνημονίου Συνεννόησης*”, σελ. 147-171, σε Α. Αναγνώστου – Δεδούλη και Π. Παπαρρηγοπούλου (επ.), *Η κοινωνική ασφάλιση ως προϋπόθεση οικονομικής ανάπτυξης και κοινωνικής συνοχής. Ασφαλιστική μεταρρύθμιση και κρίση*, Παπαζήσης, Αθήνα

Αμίτσης Γ., Βουλγαράκη Α. και Μαρίνη Φ. (2005): *Εγχειρίδιο ορισμού και πιστοποίησης των ομάδων στόχου του κοινωνικού αποκλεισμού*, Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας, Αθήνα

Βενιέρης Δ. (2015): *Κοινωνική Πολιτική - Έννοιες και Σχέσεις*, Τόπος, Αθήνα

Ελληνική Στατιστική Αρχή (2018): *Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών 2017*, Αθήνα

Ελληνική Στατιστική Αρχή (2019): *Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών 2018*, Αθήνα

Ελληνική Στατιστική Αρχή (2020): *Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών 2019*, Αθήνα

Ελληνική Στατιστική Αρχή (2021): *Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών 2020*, Αθήνα

Ελληνική Στατιστική Αρχή (2021): *Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών*, Αθήνα

Ελληνική Στατιστική Αρχή (2022): *Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών 2021*, Αθήνα

Ελληνική Στατιστική Αρχή (2023): *Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών 2022*, Αθήνα

Λαμπρινίδης Γ. κ.α. (2010): *Εμπειρική προσέγγιση της απόλυτης φτώχειας στην Ελλάδα - Οι ανάγκες για κατοικία, διατροφή, ένδυση, υπόδηση, μεταφορά*, ΙΝΕ ΓΣΕΕ, Αθήνα

Μαρίνη Φ. (2022): *Τυπικές Πολιτικές Κοινωνικής Φροντίδας των Δήμων στην Ευρωπαϊκή Περιφέρεια*, Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης / Παπαζήσης, Αθήνα

Παπαδοπούλου Δ. (επ.) (2002): *Από την Κοινωνική Ευπάθεια στον Κοινωνικό Αποκλεισμό*, ΙΝΕ/ΓΣΕΕ-ΑΔΕΔΥ, Αθήνα

Σούλης Σ. (2016): *Εφαρμοσμένη Κοινωνική Πολιτική*, Παπαζήσης, Αθήνα

Υφαντόπουλος Γ., Μπαλούρδος Δ. και Κ. Νικολόπουλος Κ. (2009): *Οικονομικές και κοινωνικές διαστάσεις του Κράτους Πρόνοιας*, Gutenberg, Αθήνα

Φερώνας Α. (2019): *Αποκλεισμός και Κοινωνική Αλληλεγγύη στην Ελλάδα της Κρίσης*, Εκδόσεις Διόνικος, Αθήνα

Ξενόγλωσση

Alkire S. et al. (2015): *Multidimensional poverty measurement and analysis*, Oxford University Press, Oxford

Apospori E. and Millar J. (eds.) (2003): *The dynamics of social exclusion in Europe*, Edward Elgar, Cheltenham

Atkinson A., Cantillon B., Marlier E. and Nolan B. (2002): *Social Indicators – The EU and Social Inclusion*, Oxford University Press, Oxford

Atkinson A., Marlier E. and Nolan B. (2004): “Indicators and targets for Social Inclusion in the European Union”, *Journal of Common Market Studies*, 42(1)

Bradshaw J. and Mayhew E. (2010): “Understanding extreme poverty in the European Union”, *European Journal of Homelessness*, 4, σελ. 171-186

Bradshaw J. and Mayhew E. (2010): *Poverty thresholds used in European Union countries: Synthesis Report*, Overview based on the national reports prepared by the EU Network of independent experts on social inclusion, European Commission, DG Employment, Social Affairs and Inclusion, Brussels

Bradshaw J. and Mayhew E. (2011): *The measurement of extreme poverty in the European Union*, Report for the European Commission, DG Employment, Social Affairs and Inclusion, Brussels

Cusworth L., Bradshaw J., Coles B., Keung A. and Chzhen Y. (2009): *Understanding the risks of social exclusion across the life course - Youth and Young Adulthood*, A Research Report for the Social Exclusion Task Force, Cabinet Office, York

Davies J. (2005): “The social exclusion debate - Strategies, controversies and dilemmas”, *Policy Studies*, 26(1), σελ. 3-27

Halvorsen R. and Hvinden B. (eds.) (2016): *Combating Poverty in Europe - Active inclusion in a multi-level and multi-actor context*, Edward Elgar, Cheltenham

Hills J., Le Grand J. and Piachaud D. (eds.) (2002): *Understanding Social Exclusion*, Oxford University Press, Oxford

Himmelfarb G. (1984): *The idea of Poverty*, Faber and Faber, London

Meyer B. and Sullivan J. (2012): “Identifying the disadvantaged - official poverty, consumption poverty, and the new supplemental poverty measure”, *Journal of Economic Perspectives*, 26(3), σελ. 111-136

Nolan B. and Whelan C.T. (2010): “Using non-monetary deprivation indicators to analyze poverty and social exclusion: lessons from Europe?”, *Journal of Policy Analysis and Management*, 29, σελ. 305-325

Nolan B. and Whelan C. (2011): *Poverty and Deprivation in Europe*, Oxford University Press, Oxford

Sen A. (1981): *Poverty and famines*, Oxford University Press, Oxford

Sen A. (2000): *Social Exclusion: Concept, Application, And Scrutiny*, Asian Development Bank, Manila

Silver H. (1994): “Social Exclusion and Social Solidarity: Three Paradigms”, *International Labour Review*, 133(5-6), σελ. 531-578

Social Protection Committee (2015): *Portfolio of EU social indicators for the monitoring of progress towards the EU objectives for social protection and social Inclusion - 2015 Update*, Brussels

Spicker P. (1993): *Poverty and Social Security - Concepts and Principles*, Routledge, London

Spicker P., Alvarez Leguizamon S. and Gordon D. (2007): *Poverty - An International Glossary*, Zed Books, London

Whelan C. T. and Maître B. (2012): “Understanding material deprivation: A comparative European analysis”, *Research in Social Stratification and Mobility*, 30(4), σελ. 489-503

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΑΤΤΙΚΗΣ

ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΣ ΣΥΝΘΕΣΜΟΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΑΘΗΝΑΣ
Αρσίου, 27 Θεσσαλονίκη, 551 00, Τηλ.: 2107499000, Fax: 2107396667

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης